

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA FILOZOFICKÁ

Diplomová práce
Město Příbram v počátcích samostatného československého státu
(1918–1925)

Iveta Merunová

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Město Příbram v počátcích samostatného československého
státu (1918–1925)**

Iveta Merunová

Vedoucí práce:

doc. Ph.Dr. Lukáš NOVOTNÝ, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, duben 2018

Touto cestou bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za odborné a svědomité vedení, hodnotné připomínky a za pomoc při zpracování této diplomové práce.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

ÚVOD	1
1 POVÁLEČNÁ SITUACE V PŘÍBRAMI	6
1.1 28. ŘÍJEN 1918	6
1.2 OKRESNÍ NÁRODNÍ VÝBOR V PŘÍBRAMI	8
1.3 PRŮBĚH DRANCOVÁNÍ VE MĚSTĚ PŘÍBRAMI	10
1.4 POVÁLEČNÉ ZÁSOBOVÁNÍ MĚSTA I OKRESU A JEHO NEDOSTATKY	12
2 MĚSTO PŘÍBRAM DO ATENTÁTU NA ALOISE RAŠÍNA	18
2.1 POLITICKÉ DĚNÍ VE MĚSTĚ V OBDOBÍ LET 1919–1922	18
2.2 PARLAMENTNÍ VOLBY ROKU 1920	30
2.3 EKONOMICKÉ DĚNÍ LET 1919–1922	33
2.4 ČINNOST PŘÍBRAMSKÉ SAMOSPRÁVY V OBDOBÍ LET 1919–1922	36
2.5 REAKCE NA ATENTÁT NA ALOISE RAŠÍNA	58
3 MĚSTO PŘÍBRAM DO PARLAMENTNÍCH VOLEB 1925	60
3.1 ROZPUŠTĚNÍ OBECNÍHO ZASTUPITELSTVA V ROCE 1923 A OBECNÍ VOLBY V ROCE 1924	60
3.2 POLITICKÉ DĚNÍ V PŘÍBRAMI DO LISTOPADU 1925	64
3.3 EKONOMICKÉ DĚNÍ LET 1923–1925	72
3.4 ČINNOST PŘÍBRAMSKÉ SAMOSPRÁVY OD ATENTÁTU NA MINISTRA FINANCÍ RAŠÍNA DO PARLAMENTNÍCH VOLEB ROKU 1925	74
3.5 VOLBY DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY A SENÁTU V ROCE 1925	88
4 ČINNOST POLITICKÝCH STRAN V PŘÍBRAMI V LETECH 1918–1925	92
4.1 ČESKOSLOVENSKÁ STRANA SOCIALISTICKÁ	92
4.2 ČESKOSLOVENSKÁ STRANA LIDOVÁ	94
4.3 ČESKOSLOVENSKÁ STRANA ŽIVNOSTENSKO-OBCHODNICKÁ	96
4.6 OSTATNÍ POLITICKÉ STRANY	102
4.7 ZÁSTUPCI POLITICKÝCH STRAN V ORGÁNECH MĚSTSKÉ SAMOSPRÁVY	104
5 ZÁVĚR	107
6 RESUMÉ	110
7 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	112
7.1 NEVYDANÉ PRAMENY:	112
7.2 VYDANÉ PRAMENY:	114
7.2.1 Periodika:	114
7.3 ODBORNÁ LITERATURA:	114
7.3.1 Kvalifikační práce	115
7.4 INTERNETOVÉ ZDROJE	115
8 OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	117
8.1 OBSAH	117
8.2 HLAVNÍ ČÁST	117
8.3 ZDROJE OBRAZOVÝCH PŘÍLOH	120

SEZNAM ZKRATEK

ČSR	Československá republika
Dr.	Doktor
JUC.	Kandidát obojího práva
JUDr.	Doktor práv
ONV	Okresní národní výbor
VŠ	Vysoká škola

ÚVOD

Dne 27. října 1918 souhlasila rakouská vláda prostřednictvím Andrásyho nóty s podmínkami míru stanovenými americkým prezidentem Wilsonem. 28. října 1918 vyšli lidé do ulic, aby dokončili vnitřní rozvrat říše a setřásli nadvládu rakousko-uherské monarchie. Tento převrat proběhl poklidně, dohodové mocnosti by totiž snášely výtržnosti a násilí jen s nelibostí. První světovou válku přestály všechny hlavní české politické proudy, které tak mohly zaujmout významné místo v politickém systému nového státu, rozhodující měrou se podílely na konstituování nejvýznamnějších politických institucí, kterými byly Národní výbor československý, Revoluční Národní shromáždění a vláda. Tyto instituce se na počátku první republiky zřizovaly bez zkušeností a tradic, protože přestože byla zejména česká společnost v roce 1918 společností politicky značně vyspělou, neměla vlastně žádné zkušenosti se správou státních záležitostí.¹ Antonín Klimek ve své knize ke vzniku československého státu uvádí: „*Nad vznikem Československé republiky zářila ojedinělá konstelace dějin: při vyústění první světové války se Rakousko-Uhersko rozpadlo a Německo s Ruskem, tradiční hrozby samostatnosti Čechů, byly v podstatě poraženy, zmítány revolucemi.*“² Sociální rozpory byly zprvu překryty českým převratovým a popřevratovým nadšením, záhy ale národ naplnila víra, že se národní osvobození stane i základem hlubokých sociálních přeměn. Brzy poté, co vyprchalo nadšení z nabyté národní svobody, začalo se projevovat zklamání z toho, že se vytvořením samostatného státu nic nezměnilo. Přes tyto složité hospodářské a sociální rozpory patřil první novodobý stát Čechů a Slováků k vyspělým demokraciím. První republika, dítě poválečného versailleského systému, byla založena na demokratickém principu, jenž Masaryk postavil do úzké souvislosti s českou otázkou. Československá demokracie vděčila za vznik svým představitelům, kteří věřili, že tato forma státního uspořádání je nejvhodnější pro národ vzhledem k jeho úloze v uplynulých staletích, duchu národních dějin, historickému vývoji země a potřebám nového státu. Postupem času se první republika stala státem s rozvinutým demokratickým parlamentním systémem, který uznával a garantoval vysokou míru práv

1 BROKLOVÁ, Eva, *Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918–1938*, Praha 1992, s. 14; HARNA, Josef, *Konsenzus a kompromis. Budování politického systému první Československé republiky 1918–1922*, Praha 2013, s. 11; HARNA, Josef, *Stranickopolitický systém v Československu v letech 1918–1938*. In: MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. 1. Období 1861–1938*, Brno 2005, s. 536–537; OLIVOVÁ, Věra, *Dějiny první republiky*, Praha 2012, s. 7, 58 a 66.

2 KLIMEK, Antonín, *Vítejte v první republice*, Praha 2003, s. 107.

a svobod občanů, ve společenském vědomí českého i slovenského národa došlo tehdy k zásadnímu posunu v chápání principů demokracie a podstaty občanské společnosti. První republika zůstává navzdory plynoucímu času zatím bezpochyby nejplodnější etapou politických i kulturních dějin české i slovenské společnosti, v posledních letech se stala předmětem intenzivní pozornosti historiků, politologů i žurnalistů. Stále má smysl znovu se vracet k tématům z této fáze dějin, neboť dosud nebyly vyčerpány všechny faktory, které v té době ovlivňovaly charakter a stabilitu politického systému první republiky.³ První republika, jež letošního roku oslaví stoleté jubileum svého vzniku, se navíc v dnešní době stala módou, například i kvůli seriálu, který od roku 2014 běží v televizích, nebo i kvůli dnes tolik oblíbeným kuchařkám stylizovaným na prvorepubliková témata, jako například *Sladká první republika* od autorek Kristiny Šemberové a Evy Všetíčkové.

Ve své diplomové práci se budu zabývat politickým děním v prvních letech samostatného československého státu ve středočeském městě Příbrami. Toto téma jsem si vybrala, protože mne zajímají především československé dějiny a téma vzniku a budování samostatné Československé republiky mne zaujalo už na střední škole, dalším důvodem byla také jeho nezpracovanost a nepřeborné množství napsaných publikací nazírajících na vývoj a problematiku první republiky z různých úhlů, které mi zaručilo bohatý zdroj informací. Protože námět první republiky v celorepublikovém měřítku již zpracovalo množství badatelů přede mnou, zaměřila jsem se na politické dění výhradně v mém rodném městě Příbrami. Základním cílem této práce jsem si stanovila popsat a zmapovat politický vývoj ve městě v letech 1918–1925. Následující předkládaná práce představuje období velkých proměn, způsobených vznikem samostatného státu Čechů a Slováků, v bývalém královském horním městě Příbrami. Hlavní otázkou je, do jaké míry ovlivnily nejen politické události poválečných let dění v samotné Příbrami, zda se nějakým způsobem odlišovala od ostatních měst i celorepublikového vývoje. Na tomto místě mohu vyslovit hypotézu, že se Příbram nijak zvlášť nelišila od ostatních prvorepublikových měst, pokusím se však zjistit, zda nelze nalézt alespoň některé malé odlišnosti. Při psaní práce jsem využila zejména metodu přímou v kombinaci s metodou progresivní, řidčeji pak metodu dedukce.

3 BARTOŠ, Josef, TRAPL, Miloš, *Československo 1918–1938. Fakta, materiály, reálie*, Olomouc 1994, s. 5; BROKLOVÁ, s. 14; HARNA, *Konsenzus a kompromis*, s. 7–11; KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918–1938). 1. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*, Praha 2000, s. 37 a 53–55.

Začátek práce jsem časově vymezila koncem války a vznikem samostatného československého státu, tedy podzimem roku 1918, milníkem pro konec období, jímž se budeme zabírat, jsem stanovila předčasné parlamentní volby v listopadu 1925, protože zpracování problematiky politického vývoje Příbrami v celém rozsahu trvání první republiky by bylo na jednu diplomovou práci značně obšírné. Kapitoly předkládané diplomové práce jsou členěny chronologicky, podkapitoly tematicky. V první kapitole se budu zabývat poválečnou situací v Příbrami, zajímat mne bude zejména průběh vyhlášení a oslav vzniku československého státu v Příbrami a činnost zdejšího okresního národního výboru, budu se věnovat ale i drancování ve městě, jež se odehrálo na konci roku 1918, a velkému problému prvních let samostatného státu, tedy nedostatkům v poválečném zásobování, kvůli kterým se ve městě pořádalo několik protestních akcí. Druhá kapitola je časově omezena od roku 1919 do atentátu na Aloise Rašína proběhnuvšího v lednu 1923. Tento čin, jehož následky si první republika nesla – minimálně prostřednictvím zákona na ochranu republiky – až do svého konce,⁴ mi posloužil jako významný mezník, kterým se dalo přetnout období let 1918–1925 zhruba v polovině. Třetí kapitola se týká období od tohoto násilného činu až do parlamentních voleb v roce 1925. Ve druhé i třetí kapitole se budu zabývat průběhem všech uskutečněných voleb v Příbrami v letech 1918–1925, důležitým politickým děním, jakým byly například různé návštěvy významných politiků a státníků, zejména prezidenta Masaryka, jemuž ve své práci věnuji mnoho prostoru, nebo průběhu finanční reformy v Příbrami, okrajově se dotknu také ekonomického dění ve městě, sčítání lidu roku 1921 a aféry s papežským nunciem Francescem Marmaggim, která odstartovala právě na příbramské Svaté Hoře. V podkapitolách zabývajících se činností příbramských samosprávných orgánů se zaměřím zejména na způsob, jakým se městská rada i obecní zastupitelstvo snažily řešit palčivé problémy města i okresu, mezi něž patřily zejména bytová krize a nezaměstnanost, dále se budu detailněji zabývat například městskými financemi. V poslední, tedy čtvrté kapitole budu pojednávat o činnosti příbramských politických stran ve vymezeném období, kterou se pokusím analyzovat.

Jak jsem uvedla výše, problematice prvorepublikového politického vývoje se věnovalo mnoho autorů, ohledně sekundárních zdrojů tedy existuje široká škála titulů.

4 ŠIKOVÁ, Kateřina, *Alois Rašín a jeho role v rámci první republiky*, diplomová práce, FF ZČU, Plzeň 2017, s. 4.

Stěžejním zdrojem pro vypracování tohoto textu se mi stal první díl publikace *České země v éře první republiky (1918–1938)* s podtitulem *Vznik, budování a zlatá éra republiky (1918–1929)* od Zdeňka Kárníka, jenž se v tomto rozsáhlém a velmi užitečném díle podrobně věnuje všem podstatným bodům politického, ekonomického i sociálního vývoje první republiky. Hojně jsem také využila knihu Věry Olivové *Dějiny první republiky*, v níž se autorka věnuje vnitřnímu vývoji československého státu, přičemž podrobně popisuje zejména politické dění. Další stěžejní knihou při psaní práce byla publikace Josefa Harny *Konsenzus a kompromis: Budování politického systému první Československé republiky 1918–1922* věnovaná zejména činnosti politických stran při vytváření politického systému nového státu, tvorbě koalic a vzniku a činnosti prvních československých vlád. Významným historikem, který se zabýval první republikou, byl Kamil Krofta, jenž roku 1939 vydal dílo *Z dob naší první republiky*.

Mnohé publikace dokazují, že na fenomén první republiky je možné nazírat skutečně z těch nejrůznějších a možná i nejroztodivnějších úhlů. Uvedme například knihu *Ve službách módy a stylu: česká bižuterie v období první republiky (1918–1938)*, v níž se Petr Nový zabývá fenoménem jablonecké bižuterie v historickém kontextu, její výrobou i obchodem. Dále můžeme uvést publikaci Jiřího Šoukala s názvem *Slasti a strasti letních bytů: život na letních bytech a v letních vilách v éře první republiky*, v níž se autor zabývá pobyty na letních bytech, které dosáhly největší popularity právě za první republiky, a všedním životem i volnočasovými aktivitami městské středostavovské společnosti. Druhý díl *Obřezané republiky Aneb Židovské stopy v moderních českých dějinách* s podtitulem *První republika a Židé* od Adama Bartoše se věnuje židovské otázce v období první republiky. V *První republice u stolu* čtenáře Jaroslav Vašák blíže seznamuje se stolováním a s podobou prvorepublikové kuchyně obyčejných i významných lidí doby. Nově založeným přírodovědeckým fakultám, specializovaným institucím a rozvoji fyziky se věnuje Ivo Kraus v díle *Fyzika za první republiky*.

Jako pramennou základnu jsem kromě literatury využila dobový tisk nesoucí název Horymír, který se nachází ve Státním okresním archivu Příbram. Bohužel je to však jediný regionální tisk z této doby, který je možné v příbramském archivu nalézt. Dále jsem při psaní práce využila různé prameny úřední proveniencí jako protokoly o schůzích obecního zastupitelstva a městské rady, první díl městské kroniky z roku 1922 i služební hlášení městské policie, jež také můžeme nalézt ve Státním okresním

archivu Příbram. Při popisování drancování proběhnuvšího v prosinci 1918 mi posloužil spis Drancování 6. prosince 1918 v Příbrami a jeho soudní projednávání. Při zkoumání výsledků voleb v Příbrami mi bohužel musel postačit dobový tisk, samostatná složka je v příbramském archivu vymezena pouze parlamentním volbám roku 1925, ta je však neúplná, chybějí výsledky z několika volebních obvodů. Zklamáním byly i složky věnované činnosti jednotlivých politických stran v Příbrami, protože obsahují pouze různá oznámení o schůzích pořádaných stranami, žádosti o zapůjčení tribun či květin k táborům lidu a slavnostem, navíc jsou tyto složky promíchané, tudíž jsem mnohokrát musela ocitovat složku jiné politické strany, než o které zrovna pojednávám.

1 POVÁLEČNÁ SITUACE V PŘÍBRAMI

1.1 28. ŘÍJEN 1918

Rozhodující zvrát v politickém životě v českých zemích přinesl konec roku 1917 a především začátek roku následujícího, kdy se běh událostí ještě zrychlil. V červenci roku 1918 vznikl Národní výbor československý, v podstatě ilegální orgán trpěný rakouskými úřady jen pod tlakem revoluční situace. Začaly se množit protesty proti zoufalé situaci, impulzem k lidovým akcím se stalo rozhodnutí vídeňské vlády o snížení přídělů mouky na polovinu. Katastrofická zásobovací situace ve Vídni vedla ke snaze zvýšit dovoz potravin z českých zemí, a tak 14. října 1918 proběhla generální stávka, při níž se nemělo demonstrovat pouze proti vývozu potravin a uhlí, ale také za samostatný československý stát.⁵ Na podání protestu proti vývozu potravin ze země se také jednohlasně usneslo příbramské obecní zastupitelstvo na svém zasedání 17. října 1918. V protestu, který vývoz označoval za neodůvodněné a zločinné počínání sahající vědomě na samotný život obyvatelstva Království českého, příbramští zastupitelé uváděli: „*Hornický lid zaměstnaný v c. k. státních dolech a obyvatelstvo očekává, že se c. k. místodržitelství k jednání tomuto nepropůjčí, nýbrž proti odvážení potravin z Čech energicky se postaví.*“⁶

Jak ve své knize uvádí Jiří Bílek: „*Nemálo revolucí a historických zvrátů vzniklo na základě nedorozumění – a náš 28. říjen patří mezi ně.*“⁷ Když se totiž v pondělí dopoledne na vývěsní skříňce Národní politiky objevil text Andrásyho nóty doplněný nápisem příměří, vyložili si to lidé jako kapitulaci. Miliony obyvatel vyvodily závěr, že je válka skončena a že je Rakousko-Uhersko poraženo. Lid začal slavit, strhávat rakouské cedule, vlajky vyměňovat za nové. Nepadl jediný výstřel, nebyla prolita kapka krve. Z Prahy se převrat šířil jako lavina do všech oblastí v Čechách, na Moravě i ve Slezsku, moci se v okresech chápaly rychle se ustavující okresní národní výbory.⁸

5 BÍLEK, Jiří, *Bílá místa české historie. 4. 20. století do vzniku Československa, naplněný sen profesora filosofie*, Praha 2015, s. 407 a 411; HORA-HOŘEJŠ, Petr, *Toulky českou minulostí. 14. 1. světová válka 1914–1918, osobnost T. G. Masaryka, zrod samostatné ČSR*, Praha 2016, s. 212; SCHELLE, Karel, *Vznik československé republiky 1918*, Ostrava 2008, s. 18 a 22.

6 Horymír, 26. 10. 1918, 48/43, s. 1.

7 BÍLEK, s. 414.

8 BÍLEK, s. 414; HORA-HOŘEJŠ, s. 233–234; KÁRNÍK, s. 37; OLIVOVÁ, s. 66.

Ohromující zpráva o kapitulaci Rakouska se Příbramí rozlétla v pozdních odpoledních hodinách, zvláštní vydání Národní obrany ji potvrdilo a rozšířilo.⁹ Dle policejního hlášení z tohoto dne byl československý stát prohlášený za samostatný v půl třetí odpoledne.¹⁰ Davy přijaly proklamaci – tak jako všude jinde – s jásotem a se slzami radosti v očích. Konec starého Rakouska oslavovaly hloučky studentstva nadšeně procházejícího ulicemi ve večerních hodinách pěním národních písní. Nadšení nabývalo na vrcholu zvláště na příbramském nádraží, kde byl každý přijíždějící vlak pozdravován bouřlivým provoláváním slávy a prozpěvováním hymny. Rozjásaný zástup samozřejmě přikročil i k odstraňování rakouských znaků z veřejných i soukromých budov, což vyvolalo velkou bouři veselí zvláště v Pražské ulici a u budovy okresního soudu. Pozdě večer již ulice vyzdobené prapory národních barev zely prázdnotou, jen městští hasiči sundávali poslední orly z veřejných budov.¹¹ V příbramském dobovém tisku se můžeme dočíst, že *„v noci se rozpadal sníh. Padal těžce a mlčenlivě, jako by chtěl přikrýti všechnu tu čerň a špínu, kterou nasilo německo-prušácko-maďararonské násilí na zuboženou zemi, aby zítra vstala očištěná a slavná a s rozjasněnou tváří uvítala první den pravdy a svobody“*.¹²

Dne 29. října 1918 procházela mládež v průvodu ulicemi a za všeobecného jásotu snímala zbylé dvouhlavé ptáky z tabákových prodejen. Vojáci strhávali jablíčka z čepic a důstojnictvo nahrazovalo „Karlíky“ kokardami národních barev.¹³ Národní slovanská rada úřadovala v policejní kanceláři města Příbrami, odkud udílela další pokyny k zahájení slavnostního průvodu.¹⁴ V 10 hodin dopoledne se před budovou horního ředitelství konal tábor lidu, zahájený předsedou okresního národního výboru Hynkem Kličkou. Příbramské obyvatelstvo přijalo předčítanou proklamaci samostatnosti československého státu nesmírným jásotem a bouřlivým potleskem. Z horního ředitelství byl sejmut orel. Národní výbor se po skončení tábora lidu odebral na radnici, aby do svých rukou přijal přísahu bývalých rakouských institucí.¹⁵ Od

9 Horymír, 2. 11. 1918, 48/44, s. 1.

10 Služební hlášení městské policie, Státní okresní archiv Příbram (dále SOkA Příbram), fond č. 152: Archiv města Příbramě, inv. č. 1099, č. knihy 520.

11 Horymír, 2. 11. 1918, 48/44, s. 1.

12 Taméž, s. 1.

13 Tamtéž, s. 1.

14 Služební hlášení městské policie, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 1099, č. knihy 520.

15 Horymír, 2. 11. 1918, 48/44, s. 1–2.

radnice byl za dozoru Sokolstva, jež se stalo dočasným oddílem pořádkových sil,¹⁶ uspořádán průvod s hudbou, který se rozešel u příbramské Sokolovny.¹⁷

Dne 30. října proběhlo mimořádné slavnostní zasedání obecního zastupitelstva, na němž starosta Alleman uvedl, že „*se toužebný ideál národa československého splnil, samostatný stát československý vstoupil v život, máme svou vlastní vládu*“.¹⁸ Na zasedání městské rady 8. listopadu 1918 se radní rozhodli přejmenovat hlavní náměstí na náměstí T. G. Masaryka, Karlovo náměstí na Wilsonovo a Šenauerovu ulici na Jiráskovu.¹⁹ Přejmenování hlavního příbramského náměstí prezident s díky svolil kancelářským přípisem prezidia republiky č. 5224D ze 7. listopadu 1921.²⁰

1.2 OKRESNÍ NÁRODNÍ VÝBOR V PŘÍBRAMI

V některých místech a okresech začaly podle vzoru pražského Národního výboru vznikat i okresní a místní národní výbory, které začaly prosazovat svoji autoritu na úkor rakouských úřadů, což můžeme považovat za úspěch.²¹ Podle prohlášení ministerské rady národním výborům přejaly tyto okresní národní výbory vedení okresů a snažily se, aby pražskému ústředí ulehčily převzetí staré rakouské správy do rukou ústředního Československého národního výboru.²² Příbramský okresní národní výbor se ustanovil ve čtvrtek 17. října 1918 v zasedací síni městské radnice. Skládal se ze 32 členů, zastoupeny v něm byly všechny místní politické strany, přičemž každá do výboru vyslala pět svých zástupců. Předsedou okresního národního výboru byl zvolen říšský poslanec a sociální demokrat Hynek Klička, členem výboru byl i starosta města Max Alleman. Akční výbor tohoto orgánu čítal devět členů.²³

Dne 28. října 1918 se příbramský ONV v čele s předsedou Hynkem Kličkou sešel na plenární schůzi v 8 hodin večer a přijal několik zásadních opatření. Tím nejdůležitějším bylo, že do svých rukou ve jménu Národního výboru československého přejal veškerou vládní moc v příbramském okrese, ač zatím jeho jménem úřadovaly dosavadní úřady a ústavy. Ty měly slavnostním slibem složit poslušnost do rukou předsedy výboru Kličky. Výbor dále rozhodl o tom, že všechny bývalé odznaky

16 HORA-HOŘEJŠ, s. 232.

17 Horymír, 2. 11. 1918, 48/44, s. 2.

18 Zápisy o schůzích městského výboru a rady, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

19 Tamtéž.

20 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

21 BÍLEK, s. 406; SCHELLE, s. 22.

22 Organizace správy po 1. světové válce, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 726, karton č. 45.

23 Horymír, 26. 10. 1918, 48/43, s. 1.

rakouského státu mají být odstraněny a nahrazeny červenobílým praporem, zavedl úřední řeč českou, rozhodl, že vězňové zadržovaní pro delikty politické mají být ihned propuštěni z vězení, že se město ozdobí prapory a obyvatelstvo bude vyzváno ke klidu a poslušnosti. Všechny zásoby brambor ve velkostatku se měly zabavit ve prospěch národního výboru, aby je mohl poskytnout hladovějícímu lidu. Každý člen výboru musel úřadovat 6 hodin denně.²⁴ Přípisem ze 30. října 1918 oznámil příbramský okresní národní výbor městské samosprávě, že si pro své potřeby zabírá místnost starosty i vedlejší kancelářské místnosti v budově městské radnice, což vzala městská rada na vědomí na svém zasedání 8. listopadu 1918. Přípisem národního výboru č. 219 ze 14. listopadu 1918 uložil tento orgán příbramskému hospodářskému úřadu, aby dal odstranit nápis C. K. z poštovní budovy, rovněž tak i z příbramské reálné školy a dalších budov ve městě, a policii přikázal, aby odložila klobouky s chocholy a užívala prozatím pouze obyčejné čepice.²⁵

Jedním z významnějších počínů okresního národního výboru byl protest, který vzešel z plenární schůze konané 15. listopadu 1918. V tomto protestu, zaslanému Zemské hospodářské radě v Praze, vznesl výbor požadavek, aby bylo sníženo vymílání mouky a obyvatelstvu se tak dostalo kvalitnějšího produktu, dále aby došlo ke zlevnění mouky a cukru a zároveň aby dodávky pro okres probíhaly pravidelně a aby byla zjednána náprava v zásobování uhlím.²⁶

Národní výbory se však, jakožto orgány státní moci a státní správy, stále více stávaly předmětem kritiky, Národnímu výboru československému docházely například časté zprávy o tom, že okresní výbory zakročují samovolně. Proces likvidace těchto okresních úřadů vyvrcholil v prosinci 1918, kdy bylo na prezídiu ministerstva vnitra vypracováno provolání, jímž se rušila činnost těchto místních národních výborů.²⁷ Výnosu vlády republiky, kterým byly okresní národní výbory rozpuštěny, příbramský výbor okamžitě uposlechl. Jeho členové na něj však zareagovali prohlášením z 11. prosince 1918, v němž uvedli, že nepovažují tehdejší dobu za vhodnou, aby byla činnost těchto organizací zastavena, jelikož se hmotné poměry nezlepšily, dražota

24 Organizace správy po 1. světové válce, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 726, karton č. 45.

25 Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

26 Horymír, 23. 11. 1918, 48/47, s. 2.

27 SCHELLE, s. 86–88.

nepolevila a vření mezi obyvatelstvem nemohly podle členů výboru spolehlivě uklidnit státní ani obecní úřady.²⁸

1.3 PRŮBĚH DRANCOVÁNÍ VE MĚSTĚ PŘÍBRAMI

Nyní obraťme pozornost k události, která se v Příbrami odehrála na samém sklonku roku 1918. V prvních poválečných měsících rostla mezi vyhladovělým obyvatelstvem sociální netrpělivost, trpkost i rozhořčení z toho, že se po válce takřka nic nezměnilo, a tak na vrata rodícího se státu začaly bušit rozbouřené a někdy i rozzuřené davy, které se v některých případech neváhaly uchýlit k drancování a rabování obchodů a cizího majetku.²⁹ V Příbrami spustilo takovéto jednání opilecké vydráždění, když 6. prosince 1918 započali opilí výtržníci v centru města provokovat, načež je četníci a policisté několikrát napomenuli. Toho opilci ale neuposlechli, a protože nebylo možno zjednat klid, byla zdejší milice, vedená praporčíkem Peřinou, vyzvána, aby zjedнала pořádek. Výtržníci však započali zápas holemi a noži, a tak vojáci zahájili střelbu. Jeden z výtržníků, Josef Macek, byl střelen do prsou a okamžitě zemřel, jeho bratr František skončil doma v důsledku bodnutí bajonetem. Po odchodu milice z hlavního náměstí se strhla šarvátka mezi výtržníky na straně jedné a policií s četnictvem na straně druhé. Četníci a policisté utekli na policejní strážnici, kam je výtržníci pronásledovali, u toho je mlátili holemi, strážmistra Matouška jeden z buřičů bodl nožem do hlavy. Poté se výtržníci vzdálili z radnice a v Pražské ulici začali demonstrovat.³⁰

Na náměstí v centru města se shromáždilo značné množství lidí, které výtržníci začali provokovat k demonstracím,³¹ pobídkou dlouholetými válečnými poměry strádajícímu lidu ke srocování a drancování se stala i slabost vojska a policie.³² Výtržníci vypáchili dveře u trafikanta Herrmana, v jeho obchodě vyrabovali veškeré zásoby tabáku, všechny věci vyházeli na ulici, kde je ostatní rabující sebrali a odnesli, v domě trafikanta vzali peníze i zlato.³³ Poté se vrhli na obchod pana Kohna, rozbili a vytrhali rolety a vnikli dovnitř.³⁴ Výtržníci vyplenili všechny obchody v Pražské ulici

28 Organizace správy po 1. světové válce, SOKA Příbram, fond č. 152, inv. č. 726, karton č. 45.

29 KÁRNÍK, s. 56.

30 Služební hlášení městské policie, SOKA Příbram, fond č. 152, inv. č. 1099, č. knihy 520.

31 Horymír, 7. 12. 1918, 48/49, s. 3.

32 Drancování v Příbrami 6. 12. 1918 a jeho soudní projednávání, SOKA Příbram, fond č. 152, inv. č. 883, karton č. 60.

33 Služební hlášení městské policie, SOKA Příbram, fond č. 152, inv. č. 1099, č. knihy 520.

34 Horymír, 7. 12. 1918, 48/49, s. 3.

a veškeré věci vyházeli ven na ulici, odkud je dav odnesl.³⁵ Rabování se zúčastnilo mnoho příbramských obyvatel, většinou děti, prostitutky a vojáci, celé plenění probíhalo až do páté hodiny večerní, poté při rabování obchodu s galanterií pana Steinera davy uprchly zpět na hlavní náměstí. Vlákem dorazilo na pomoc 50 četníků a 50 vojáků z nedalekého Berouna a 100 vojáků z Písku, tato posila dokázala do osmé hodiny večerní zjednat ve městě absolutní klid. Hlídky v noci prohledávaly byty podezřelých, kterým ukradené věci odnímalý. Následující den klid ve městě střežily vojenské patroly.³⁶

Dle rozhodnutí okresní politické správy ze dne 2. září 1919 byla obec povinna vyplatit poškozeným náhradu za veškeré způsobené škody, protože podle provedeného šetření opomenula včas učinit opatření, kterými by se zamezilo násilí. Kupříkladu tehdy úřadující náměstek doznal, že do dvou hodin odpoledne neměl tušení, co se ve městě odehrává. Policejní komisař Arnošt Zajíček se navíc přiznal, že ač několik výtržníků viděl a rostoucím výtržnostem dokonce přihlížel na náměstí u svého domu, nenařídil žádných opatření proti výtržníkům. Policejní revizor František Čížek se z hlášení strážníka Bašty dozvěděl, že na náměstí došlo k zastřelení Josefa Macka, nicméně ani on žádného opatření neučinil. Orgány místních pořádkových složek tedy bezpochyby ponechaly výtržníkům dostatečně dlouhou dobu k rozpoutání vášní mezi ostatním obyvatelstvem. Obec se však proti tomuto rozhodnutí odvolala s odůvodněním, že kvůli abnormálním poválečným poměrům byla četnická stanice oslabena na počet čtyř mužů a že milici vedl nezkušený praporčík Peřina. Po prošetření událostí bylo soudu odevzdáno 150 rabujících, za strůjce nepokojů soud označil výtržníky Vávru, Chybu, Vitáska a Škrýbu. Ti byli odsouzeni k trestu vězení, proti tomuto rozsudku ale podali odvolání, a tak se ještě v březnu 1921 nalézali na svobodě. Soudní řízení nakonec až 14. dubna 1936 pro vadnost zrušil Nejvyšší správní soud.³⁷

Drancování dalo obyvatelstvu podnět k založení čestné občanské stráže, skládající se z příslušníků Sokola, sboru dobrovolných hasičů, ostrostřeleckého sboru,

35 Služební hlášení městské policie, SOKA Příbram, fond č. 152, inv. č. 1099, č. knihy 520.

36 Horymír, 7. 12. 1918, 48/49, s. 3.

37 Drancování v Příbrami 6. 12. 1918 a jeho soudní projednávání, SOKA Příbram, fond č. 152, inv. č. 883, karton č. 60.

členů Spolku vojenských vysloužilců a z posluchačů Vysoké školy báňské,³⁸ obecnímu zastupitelstvu k rozšíření městské policie o 7 strážníků.³⁹

1.4 POVÁLEČNÉ ZÁSOBOVÁNÍ MĚSTA I OKRESU A JEHO NEDOSTATKY

Na bedrech nově vzniklého státu leželo několik neodkladných úkolů, mezi nimi i to, jak se podaří zvládnout kritický nedostatek potravin a uhlí. Vznik republiky ukojil naděje ducha, ale opojení ze samostatnosti vyprchalo záhy, budičkem byl kručící žaludek a zima. V zemi vládla kritická hospodářská situace, vnitřní výroba zaměřená na válečné účely nebyla schopna se okamžitě přeorientovat na mírovou, navíc úroda v roce 1918 byla slabá.⁴⁰ Vysoko položený příbramský okres s rozmanitým podnebím neposkytoval ani v době míru to, co hustě nahromaděné hornické obyvatelstvo potřebovalo, a byl odkázán na dovoz z úrodnějších oblastí, a tak se na počátku nového státu ocitl ve velmi tísnivých poměrech.⁴¹

Do děsivých rozměrů se v poválečných měsících rozrůstala lichva s potravinami, tedy keřasení.⁴² V Příbrami se objevilo mnoho případů, například jistá statkářka prodávala nůši brambor za 20 korun a 100 kilogramů této plodiny za 60 korun. Balíček nekvalitního škrobu prodávali lichváři za ceny přesahující 10 korun.⁴³ Okresní hospodářská rada byla na konci roku 1918 vyzvána, aby zakročila proti lichvě s hospodářskými produkty, zejména s máslem a vejci.⁴⁴ Tento nešvar zapustil v Příbrami hluboké kořeny a v prvních poválečných letech se stal vážným problémem města i okresu, komisi pro potírání lichvy muselo obecní zastupitelstvo zřídit ve městě ještě až v září 1924, v říjnu tohoto roku nařídila městská rada policii, aby dbala na přesné dodržování označování potravin cenami a aby zamezila tomu, aby překupníci skupovali a dále prodávali potraviny.⁴⁵ Velkým problémem prvních poválečných měsíců bylo také několik případů plenění a drancování soukromého majetku, které se ve městě vyskytly, například během listopadu 1918 se objevilo několik případů, kdy

38 Horymír, 14. 12. 1918, 48/50, s. 3.

39 Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

40 BÍLEK, s. 418; KÁRNÍK, s. 50; KLIMEK, s. 39; OLIVOVÁ, s. 79.

41 Horymír, 23. 11. 1918, 48/47, s. 2.

42 KÁRNÍK, s. 50.

43 Horymír, 2. 11. 1918, 48/44, s. 1 a 3.

44 Horymír, 4. 1. 1919, 49/1, s. 2.

45 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

demobilizovaní vojáci vnikali do soukromých domů, v nichž vyjídali potraviny a vykrádali šatstvo i cenné předměty.⁴⁶

V pohnutém poválečném období docházelo také ke vzniku různých bytových, zásobovacích i jiných výborů, které určovaly ceny a prováděly kontroly.⁴⁷ Nejinak tomu bylo v Příbrami. Můžeme konstatovat, že dobový tisk ocenil snahu těchto povolaných úřadů v otázce zásobování potravinami. V Horymíru se můžeme dočíst, že tyto „úřady přistupují vůči potravinovým systům s bezohlednou přísností a vypátrané zásoby potravin předávají k všeobecnému zkonsumování“.⁴⁸ Kontrolní a cenová komise v čele s předsedou Srbou pracovala v prosinci 1918 v součinnosti s okresním hejtmanstvím při akci proti vysokým cenám zboží a zemědělských produktů. Podařilo se jí dosáhnout smluvních cen nižších oproti těm dosavadním o 50 – 60 %. Při schůzi komise se zástupci rolnictva byly přijaty ceny vajec 40 haléřů za kus a kila másla za 16 korun s podmínkou, že přiměřeně klesnou i ceny zboží, nicméně vláda bezprostředně před zavedením zakázala stanovování cen v jednotlivých politických okresech, čímž tento úspěch komise zmařila.⁴⁹ Stejně tak jako zbytek republiky se i Příbram potýkala s nedostatkem naprosto zásadních komodit. Dobový tisk k tomu uvedl: „Výživa lidu jest přece jen stále ušněrovaná, jak bylo v nejhorších měsících válečného roku.“⁵⁰ Příbramské obyvatelstvo postrádalo mléko a mýdlo,⁵¹ na Vánoce 1918 chybělo v domácnostech droždí i cukr,⁵² příbramskému okresu bylo navíc přidělováno méně kuřiva než některým okresům jiným, týdenní příděl činil pouhé 4 doutníky nebo 10 cigaret.⁵³

Od soboty 9. listopadu 1918 se v Příbrami vydávaly lístky chlebové, cukerní, tukové, mýdlové, petrolejové a na uhlí výhradně v přízemí budovy chlapecké školy v ulici Na Příkopech.⁵⁴ Příděl brambor v bezprostředně poválečných měsících činil 10 kilogramů na osobu. Nejcitelněji příbramské obyvatelstvo pociťovalo nedostatek mouky. Vyhláška přípustné spotřeby chleba a mouky platná od 5. prosince 1918 stanovila příděl 2100 gramů mouky na osobu týdně, z toho 850 gramů mouky na chléb,

46 Horymír, 30. 11. 1918, 48/48, s. 3.

47 OLIVOVÁ, s. 79.

48 Horymír, 30. 11. 1918, 48/48, s. 3.

49 Horymír, 31. 5. 1919, 49/22, s. 2.

50 Horymír, 7. 12. 1918, 48/49, s. 1.

51 Horymír, 4. 1. 1919, 49/1, s. 2.

52 Horymír, 21. 12. 1918, 48/51, s. 1.

53 Horymír, 3. 5. 1919, 49/18, s. 3.

54 Horymír, 9. 11. 1918, 48/45, s. 3.

těžce pracující měli nárok na přiděl 3150 gramů na týden, z toho bylo 2250 gramů mouky na chléb. Od 8. prosince 1918 úřady omezily vydávání úředních lístků ke spotřebě chleba a mouky, takzvaných chlebenek. Jejich vydávání nadále probíhalo pouze osobám, které předložily prohlášení, že se v jejich domácnostech nenachází více než 7 kilogramů mouky na osobu. Orgány příbramské okresní správní komise prováděly domovní prohlídky a jimi nalezené zamlčené zásoby propadaly Zemskému obilnímu ústavu.⁵⁵ Po mnohých úředních intervencích bylo pro celý příbramský okres dodáno 2490 kilogramů americké mouky, 193 kilogramů slaniney a 50 bedniček kondenzovaného mléka.⁵⁶ 15. srpna 1919 zavítala do Příbrami americká mise vedená kapitánem Schawem, aby se přesvědčila, jak se ve městě osvědčila americká akce stravování chudých dětí kakaem a kondenzovaným mlékem.⁵⁷

Z přidělů rozdávaných na podzim 1919, kdy týdenní moučná dávka činila dohromady kilo a půl mouky různých jakostí a jeden bochník chleba,⁵⁸ si můžeme povšimnout, že zásobovací situace okresu byla ještě o něco horší než v prvních měsících po válce. Za tři měsíce po žních v roce 1919 okres trpěl krizí v zásobování moukou i jinými potravinami,⁵⁹ nebylo ani čím svítit a topit.⁶⁰ 31. ledna 1919 podnikli představitelé příbramské městské samosprávy intervenci na ministerstvu veřejných prací v Praze ohledně přidělu a dodávání uhlí pro městskou plynárnu, školy a občanský konzum. Tehdejší ministr Antonín Hampl přislíbil dodávky alespoň pro příbramskou plynárnu a školy.⁶¹ Zprávu o naprostém nedostatku topiva a svítiva přednesl radní Jan Schneider na zasedání městské rady konaném 2. října 1919. Při následné debatě padl například i návrh radního Maška nabídnout místnímu dolu jako kompenzací za uhlí maso. Následně bylo rozhodnuto požádat v memorandu zaslanému ministerstvu veřejných prací a Zemskému lesnímu inspektorátu o petrolej, líh a karbid. O panující nouzi o potraviny se jednalo i na zasedání městské rady 20. prosince 1919, ze kterého zaslal tento orgán samosprávy Státnímu obilnímu ústavu protest proti špatnému a nedostatečnému zásobování.⁶²

55 Horymír, 7. 12. 1918, 48/49, s. 1.

56 Horymír, 29. 3. 1919, 49/13, s. 2.

57 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

58 Horymír, 25. 10. 1919, 49/43, s. 2.

59 Horymír, 29. 11. 1919, 49/48, s. 1.

60 Horymír, 15. 11. 1919, 49/46, s. 2.

61 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

62 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

Uhelná a bramborová kalamita nadále panovala ve městě v prvních měsících roku 1920. Ze schůze městské rady, která proběhla 29. ledna 1920, byl příslušným ministerstvům zaslán telegram, ovšem tato urgence zůstala bez výsledku. V únoru 1920 činil týdenní příděl brambor pro jednu osobu pouhých 500 gramů, na okres sice nějaké zásoby docházely, nicméně ne v požadovaném množství. Zemský obilní ústav vydal 18. února 1920 přípis, podle něhož do Příbrami dorazily na konci měsíce tři vagony brambor, v květnu 1920 zakoupila městská aprovizace deset vagonů brambor ze Švédska. Příděl mouky v polovině roku 1920 činil pouhých 250 gramů na osobu týdně, můžeme tedy konstatovat, že se jednalo o jednu z nejnedostatkovějších komodit. Přípisem ministerstva veřejných prací z dubna 1920 bylo do Příbrami odesláno 250 tun otopného uhlí.⁶³

Dalším nedostatkovým produktem bylo maso. Na konci roku 1918 stanovily příslušné úřady maximální ceny hovězího na 7, 8 nebo 12 korun za kilogram.⁶⁴ Příděl městu byl skromný co do kusů i jakosti masa, a tak v Příbrami panovala kalamita také ohledně tohoto zboží.⁶⁵ Na podzim roku 1919 stanovilo ministerstvo pro zásobování volné ceny vepřového masa, které však nesměly být přemrštěné, a ceny hovězího na 7 korun za kilogram a telecího masa na 6 korun za kilogram.⁶⁶ Nouze o maso však ve městě panovala ještě v létě 1920, a tak okresní politická správa vydala obyvatelstvu doporučení pěstovat králíky.⁶⁷

Jednou z nejzásadnějších otázek zásobování okresu však bylo, jak přemoci stabilní uhelnou krizi. V prvních poválečných měsících bylo uhlí dodáváno alespoň pro úřady, tovární podniky a školy, pro obyvatelstvo ale zbývalo jen nepatrné množství.⁶⁸ Příbramský horní závod aktivním dělníkům poskytoval 50 kilogramů uhlí měsíčně.⁶⁹ Zlepšení situace nenastalo ani do poloviny roku 1920, kdy hrozilo uzavření městské plynárny, protože neměla dostatečnou zásobu uhlí. Nedostatkem trpěly i průmyslové a jiné podniky, uhlí docházelo na okres stále méně, přičemž požadovaný příděl nedorazil od konce války ani v jednom měsíci.⁷⁰ 9. července 1920 se konala na městské

63 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

64 Horymír, 4. 1. 1919, 49/1, s. 2.

65 Horymír, 18. 1. 1919, 49/3, s. 3.

66 Horymír, 13. 9. 1919, 49/37, s. 4.

67 Horymír, 21. 8. 1920, 50/34, s. 2.

68 Horymír, 23. 11. 1918, 48/47, s. 2.

69 Horymír, 7. 12. 1918, 48/49, s. 2.

70 Horymír, 19. 6. 1920, 50/25, s. 3.

radnici schůze, jíž se zúčastnili zástupci obce, živnostenských společenstev, dělnictva, VŠ báňské, majitelů průmyslových závodů a příslušníci všech politických stran. Na této schůzi účastníci poukázali na zoufalou situaci ohledně zásobování uhlím a petrolejem a na vážné nebezpečí, které z tohoto důvodu hrozilo poklidnému vývoji ve městě. Příbram byla uhlím a petrolejem zásobována nepoměrně hůře než ostatní města stejné velikosti. Plynárna dvakrát zastavila výrobu plynu, VŠ báňská nemohla za nedostatku uhlí fungovat, úřední hodiny na radnici byly z důvodu spoření uhlím omezeny. Na schůzi zúčastnění přijali rezoluci obsahující požadavky dodávání 15 vagonů uhlí měsíčně pro plynárnu, 45 vagonů hnědého uhlí měsíčně uhelné sekci pro obyvatelstvo a 4200 kilogramů petroleje měsíčně obci ke svícení. Rezoluce obsahovala také požadavek, aby byla Příbram, dostávající drahé a nekvalitní uhlí ze Sokolova, přerazena do revíru mosteckého.⁷¹

Nedostatek základních komodit s sebou přinesl samozřejmě i jejich zdražování. Na počátku roku 1919 stál například kilogram másla 26 korun a 50 haléřů, litr mléka jednu korunu, jedno vejce 40 haléřů, husa 11 korun a kilogram vepřového 19 korun a 50 haléřů.⁷² V létě 1920 došlo ke zdražení tarifů železnic, poštovního o 50 – 100 %, dále podražila mouka, železo, dříví a papír, cena uhlí vzrostla dokonce o 1000 % oproti roku 1914.⁷³ Proti takovému zdražování proběhlo několik demonstrací a protestů. Poválečná vlna nepokojů vyvrcholila hladovými bouřemi na sklonku května 1919.⁷⁴ V sobotu 24. května 1919 se za velké účasti konala na hlavním příbramském náměstí demonstrace proti drahotě a lichvě. Dav, inspirovaný pražskými událostmi, mával výhružnými standartami a dokonce i šibenicemi. Z balkonu hotelu Šplíchal promluvili ke sročenému davu členové obecního zastupitelstva i předseda správní komise František Klíma. Demonstranti se nakonec rozešli v klidu. Výsledkem této akce bylo nařízení uzavřít obchody s textilním zbožím, provést soupis zboží v nich a následně stanovit ceny.⁷⁵ Demonstrace se tedy setkala s částečným úspěchem ohledně nepoživatelného zboží. Protest ministerstvu pro výživu lidu proti nemístnému zdražování potravin podal 16. července 1919 jménem strádajícího obyvatelstva akční výbor příbramské

71 Protest proti špatnému zásobování uhlím a olejem 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 893, karton č. 60.

72 Horymír, 15. 2. 1919, 49/7, s. 3.

73 Horymír, 15. 8. 1920, 50/33, s. 1.

74 KLIMEK, s. 41.

75 Horymír, 31. 5. 1919, 49/22, s. 2.

aprovizační komise.⁷⁶ Další protestní schůze, tentokrát organizovaná Československou národní demokracií, proběhla 12. srpna 1919 v hotelu Buchar. Na setkání dorazilo tolik účastníků, že je sál nemohl pojmout, a tak řečníci hovořili ke shromážděným z balkonu hotelu. Tajemník národní demokracie František Ježek ostře zkritizoval vládu a promluvil o důsledcích zdražení.⁷⁷ Okresní politická správa podnikla kroky proti zmírnění drahoty na popud Zemské politické správy až na podzim roku 1923, kdy se ceny vyšplhaly do značných výší, jedno vejce stálo například již 90 haléřů, kilogram másla 34 korun a husa 50 korun.⁷⁸

76 Horymír, 26. 7. 1919, 49/30, s. 2.

77 Horymír, 16. 8. 1919, 49/33, s. 2.

78 Horymír, 23. 9. 1922, 52/38, s. 2.

2 MĚSTO PŘÍBRAM DO ATENTÁTU NA ALOISE RAŠÍNA

2.1 POLITICKÉ DĚNÍ VE MĚSTĚ V OBDOBÍ LET 1919–1922

První podstatnou událostí tohoto vymezeného období bylo kolkování bankovek spjaté s Rašínovou měnovou reformou, jejímž bezprostředním cílem se stalo osamostatnění měny na území nově vzniklého Československa. Na webových stránkách České národní banky se můžeme dočíst, že „*se koruna měla stát důvěryhodnou a nízkoinflační měnou, pevně ukotvenou ke zlatému standardu*“.⁷⁹ Měnovou odluku chystala hrstka zasvěcenců při tajných schůzkách mimo ministerstvo financí. Ke změně v tak rozsáhlém měřítku ministr financí Alois Rašín přikročil údajně proto, že byl v podstatě amatér, znalci by se takového razantního kroku děsili.⁸⁰ Československá republika se při provádění měnové odluky ocitla v nevýhodě, protože speciální tiskárny bankovek se nalézaly ve Vídni a v Budapešti, a tak nebylo možné vytisknout peníze vlastní, republika tedy musela užívat ty dosavadní. Jako první krok Rašín z tohoto důvodu zvolil kolkování bankovek, při němž se na ty staré lepily speciální kolky, bez kterých na území československého státu neplatily.⁸¹ Sám Rašín ve svém díle popisuje: „*Dne 25. února 1919 usneslo Národní shromáždění v tajném sezení zákon, kterým byl ministr financí zmocněn, aby provedl okolkování bankovek kolkem rovnajícím se 1 % jejich nominální hodnoty.*“⁸² Česká národní banka k procesu kolkování na svých stránkách průběh kolkování popisuje: „*Většina bankovek vydaných rakouskouherskou bankou nalézajících se na území československého státu byla okolkována. Pouze korunové a dvoukorunové bankovky nebyly okolkovány. Bankovky o nominální hodnotě 25 a 200 korun, stejně jako padesátikoruny a desetikoruny určitých typů, byly sice od občanů přijímány, ale nebyly kolkovány a vraceny do oběhu.*“⁸³ Otázkou měny, úzce související s provedeným státním převrácením, se začal dobový tisk spolu s obyvatelstvem zabývat již na počátku listopadu roku 1918, tedy pouhých pár dní po vyhlášení samostatného státu. Vydání příbramského Horymíra z 9. listopadu 1918 k této problematice uvádělo: „*Až na další rozhodnutí zůstává v platnosti měna korunová. Je známo, že ve Francii byla dána do oběhu již nová naše měna zlatá pod názvem Sokoli. Ta bude pravděpodobně příštím*

79 Rašínova měnová reforma. In: Česká národní banka [online], [cit. 2017–09–30]. Dostupné z: http://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/1_vznik_a_stabilizace_samostatne_ceskoslovenske_meny/rasinova_menova_reforma.html.

80 KLIMEK, s. 42.

81 Tamtéž, s. 42–43.

82 RAŠÍN, Alois, *Finanční a hospodářská politika Československa do konce roku 1921*, Praha 1922, s. 34.

83 Rašínova měnová reforma. In: Česká národní banka [online], [cit. 2017–09–30].

*platidlem státu československého. Až bude tato otázka definitivně rozřešena, nebudeme mít měny korunové, ale na její místo nastoupí Sokoli. České papírové bankovky ponесou patrně podobizny tvůrců našeho státu: prezidenta Wilsona a Masaryka.*⁸⁴

Dodatkem k vyhlášce ministerstva financí z 26. února 1919, kterou bylo nařízeno okolkování bankovek ve dnech 3.–9. března 1919, vydalo Okresní státní komisařství v Příbrami vyhlášku rovněž ze dne 26. února 1919, v níž příbramský okresní hejtman Šprongl stanovil pořadí, podle kterého mělo obyvatelstvo jednotlivých obcí příbramského okresu přinést své bankovky k okolkování do určených sběren ve městě, a to vždy mezi osmou hodinou ranní a druhou hodinou odpolední. První sběrnou byla stanovena Středočeská peněžní a obchodní společnost v Příbrami, ke které náležela třetí čtvrť města, druhou sběrnou určil okresní hejtman příbramskou Městskou spořitelnu, do níž měli přinést bankovky občané ze druhé a čtvrté čtvrtě města, poslední sběrnou byla ustanovena filiálka České průmyslové banky v Příbrami, k níž přináleželi obyvatelé první a páté čtvrtě. Příbramští občané měli do těchto sběren donést své bankovky 8. března. Jak úřady obyvatelstvo upozornily, lhůty musely být dodrženy přesně, protože bankovky, které během této doby nebyly okolkovány, přestávaly být zákonným platidlem na území státu.⁸⁵ Příslušné úřady občany dále upozornily, aby si každou okolkovanou bankovku hned po přijetí prohlédli. Kolek totiž musel představovat 1 % hodnoty bankovky, bankovka opatřená nižším kolkem byla bezcenná.⁸⁶ Do sběrnou městské spořitelny dodali obyvatelé okresu celkem 3389 stran s obnosem 2 520 050 korun, podíl odevzdaný z přináležejících příbramských čtvrtí činil 865 stran s obnosem 459 560 korun. Na filiálku České průmyslové banky donesli obyvatelé okresu celkem 3008 stran s obnosem 2 179 290 korun, z toho dodali příbramští občané 860 stran s obnosem 435 385 korun.⁸⁷

Zároveň proběhlo také kolkování vkladních knížek. Okolkování pro venkovské obce příbramského okresu probíhalo dle vyhlášky vyvěšené v místnostech berního úřadu v domě restaurátéra Františka Čížka, pro Příbram u berního referátu v domě paní Kropáčové. Také každá vkladní knížka musela být okolkována, jinak pozbyla platnosti a celý obnos propadl státu.⁸⁸ Lhůtu pro přihlášení vkladních knížek stanovily úřady na

84 Horymír, 9. 11. 1918, 48/45, s. 3.

85 Horymír, 1. 3. 1919, 49/9, s. 2.

86 Horymír, 8. 3. 1919, 49/10, s. 2.

87 Horymír, 15. 3. 1919, 49/11, s. 3.

88 Tamtéž.

10. června 1919, přičemž všechny vkladní knížky nalézající se v domácnosti přihlašoval pouze jeden její člen.⁸⁹

Rašín se k procesu kolkování ve svém díle vyjádřil: „Z kolkování byly zatím vyloučeny bankovky jedno– a dvoukorunové a ponechány v oběhu. Opatření ohromného množství kolků pro ně bylo by ztížilo všecku manipulaci.“⁹⁰ V záležitosti výměny těchto bankovek intervenovali v září 1919 u ministerstva financí příbramský radní František Klíma s městským důchodním Františkem Heroldem. Podle zprávy městského důchodu činila ztráta na těchto bankovkách 2606 korun.⁹¹ Příbramský dobový tisk k první etapě měnové reformy konstatoval: „V neděli 9. března skončila první akce Rašínova k připravené velké bitvě finanční všude velice slibně a klidně s úplnou důvěrou občanstva v jistý a šťastný výsledek. Úřednictvo našich peněžních úřadů postavilo se ku přání ochotně do služeb velkého finančního plánu naší republiky a provedlo jej v našem městě k úplné spokojenosti.“⁹²

Kolky na bankovkách však byly nekvalitní a v různých barvách.⁹³ Na tisícikorunách byl vytištěn kolek červený a černý, na stokorunách červený, na padesátikorunách hnědý, na dvacetikorunách také červený a na desetikorunách modrý,⁹⁴ což dávalo dostatek prostoru k jejich snadnému falšování,⁹⁵ a tak na sebe aféra, která rozvířila hladinu všedního života, nenechala dlouho čekat ani ve městě Příbrami. Na podzim 1919 byl za falšování kolků zatčen obchodník z Pražské ulice Antonín Ascherman se svou manželkou. Ascherman byl zadržen v Praze, při dopadení u něj příslušníci policie našli přes tisíc kolků padesátikorunových a dvacetikorunových. Na základě tohoto zjištění byli do Příbrami vysláni pražští detektivové Tvrz a Špaček, kteří ve městě provedli několik domovních prohlídek. V Aschermanově obchodě našli obnos vyšší než 2000 korun s falešnými kolky a deset falešně okolkovaných vkladních knížek s obnosem 47 000 korun. K tomu se zatčená obchodníková manželka doznala, že v uplynulých dnech platila větší obnosy obecnímu a bernímu úřadu i jinde. Provedené prohlídky v obecní pokladně i pokladně berního úřadu skutečně odhalily několik tisíc falešných bankovek. Peněz s falešnými kolky obíhalo Příbramí značné množství,

89 Horymír, 22. 3. 1919, 49/12, s. 3.

90 RAŠÍN, s. 35.

91 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

92 Horymír, 15. 3. 1919, 49/11, s. 3.

93 KLIMEK, s. 44.

94 Horymír, 8. 3. 1919, 49/10, s. 2.

95 KLIMEK, s. 44.

zejména těch padesátikorunových. Škoda způsobená státu tak musela dosahovat značné výše, v důsledku toho Aschermanova aféra ve městě vyvolala antisemitské nálady.⁹⁶ Soud za tento čin odsoudil obchodníka Aschermana ke čtyřem rokům vězení.⁹⁷

Další významnou událostí námi vymezeného období byly volby do obecních zastupitelstev, které se konaly 15. června 1919. Proběhly však pouze v českých zemích, nikoli na Slovensku. Tyto volby měly sehrát rozhodující roli v zavedení demokratického řádu do občanské samosprávy, zároveň zafungovaly jako měřítko politických poměrů v Československé republice vůbec, v podstatě suplovaly volby parlamentní. Poprvé bylo uplatněno všeobecné, rovné, přímé, tajné hlasovací právo,⁹⁸ které však spolu s nově panujícími poválečnými poměry vyloučilo jakékoli pokusy předem odhadnout výsledek těchto voleb.⁹⁹ Důležitost voleb prvně konaných v novém československém státě si občané plně uvědomovali, jak dokazuje článek v dobovém tisku, v němž stálo, že „*stojíme před volbami do obcí, poprvé ve svobodné republice. Letošní volby budou mít zvláštní důležitost: jak se klade v přítomné době základ státu, tak je také nutno, aby obce byly postaveny na nový základ, demokratický*“.¹⁰⁰ Můžeme si ale povšimnout, že při volební kampani při parlamentních volbách konaných o necelý rok později byl význam těchto vůbec prvních voleb už poněkud dehonestován, neboť se v dobovém tisku můžeme dočíst, že „*volby obecní měly podružný význam. Nerozhodovalo se při nich o celém našem vnitřním osudu, ale jen o tom, jakým rukám má být svěřena správa našich obcí*“.¹⁰¹ Navrátíme-li se ale do období před obecními volbami, můžeme se naopak dočíst, že „*v čele obcí mají zasednouti lidé nejpovolnější, kteří budou skutečně rozumět potřebám své obce a chtít pro své spoluobčany pracovat*“.¹⁰² Hlavním cílem si politické strany stanovily dosáhnout, aby venkovská města nezůstávala nadále daleko za Prahou,¹⁰³ výsledek obecních voleb měl prospět celé republice a nová obecní zastupitelstva se měla stát solidní základnou samosprávy.¹⁰⁴ Příbramští voliči dostali na výběr ze šesti různých kandidátních listin. Volební místnosti se nacházely na hlavním náměstí v pravovárečném hostinci U Hroznu, v restauraci

96 Horymír, 1. 11. 1919, 49/44, s. 3.

97 Horymír, 6. 3. 1920, 50/10, s. 4.

98 HARNA, *Konsenzus a kompromis*, s. 62; KÁRNÍK, s. 72.

99 Horymír, 26. 4. 1919, 49/17, s. 1.

100 Tamtéž, s. 1–2.

101 Horymír, 1. 5. 1920, 50/18, s. 1.

102 Horymír, 24. 5. 1919, 49/21, s. 1.

103 Horymír, 26. 4. 1919, 49/17, s. 1.

104 Horymír, 24. 5. 1919, 49/21, s. 1.

U Kropáčů v Pražské ulici a v hotelu Jiskra v Plzeňské ulici.¹⁰⁵ Ze 36 mandátů v obecním zastupitelstvu získala Československá národní demokracie 6 mandátů, Československá sociálně demokratická strana 14 křesel, Československá strana socialistická 6 mandátů, Československá strana lidová 7 a Československá strana živnostensko-obchodnická 3 mandáty. Obě socialistické strany získaly dohromady 20 mandátů, tudíž něco málo přes polovinu členů obecního zastupitelstva.¹⁰⁶ Procentuálně tedy získala národní demokracie 17,1 %, sociální demokracie 36,1 %, strana lidová 21,3 %, socialisté 17 %, živnostníci 8 %. Při volbách však totálně pohořela Československá strana agrární, která získala pouhých 1,6 % hlasů.¹⁰⁷

Pro srovnání můžeme doplnit, že na Březových Horách získala národní demokracie 91 hlasů a jeden mandát, Československá strana sociálně demokratická 1289 hlasů a 20 mandátů, Československá strana socialistická 351 hlasů a 5 mandátů, Československá strana živnostensko-obchodnická 4 mandáty s 236 hlasy a Československá strana lidová 279 hlasů a 4 mandáty.¹⁰⁸ Na nedalekém Dobříši získala sociální demokracie 15 mandátů, socialisté 4 křesla, národní demokracie 3 mandáty, lidovci také 3 a strana živnostensko-obchodnická 5 mandátů. V Novém Kníně vydobyla národní demokracie 8 mandátů, blok agrárně živnostenský 6 mandátů a sociální demokraté 13 křesel v zastupitelstvu.¹⁰⁹

Celostátně slavila obrovské vítězství Československá sociálně demokratická strana s 32,5 % hlasů. Tomu odpovídá i její výsledek v Příbrami, kde zvítězila dokonce s 36,1 %. Druhá se v celorepublikovém měřítku umístila Československá strana socialistická se 17,3 %, v Příbrami ale byla předstížena stranou lidovou, která ve městě vydobyla 21,3 % hlasů, a tak se socialisté umístili společně s národními demokraty až třetí se ziskem 17 %. Třetí se celostátně umístili agráři s 15,5 % hlasů, v Příbrami však utrpěli značný nezdár, svůj hlas jim odevzdalo pouhých 1,6 % voličů. Další se celorepublikově umístila strana lidová s výsledkem 9,8 %, která ale v Příbrami skončila druhá s překvapivým ziskem 21,3 %. Poslední se v celostátním měřítku umístili národní

105 Horymír, 14. 6. 1919, 49/24, s. 1–2.

106 Horymír, 21. 6. 1919, 49/25, s. 1.

107 Horymír, 1. 5. 1920, 50/18, s. 1.

108 Horymír, 22. 9. 1923, 53/38, s. 2.

109 Horymír, 21. 6. 1919, 49/25, s. 3.

demokraté s 9,6 %, ti příbramští ale mohli být se svým výsledkem spokojeni, neboť se ve městě umístili třetí.¹¹⁰

Jednalo se o zásadní zvrat, protože ve většině měst a obcí došlo po těchto volbách k podstatným změnám v obecních zastupitelstvech.¹¹¹ Nově zvolené příbramské zastupitelstvo volilo starostu a jeho náměstký 26. června 1919.¹¹² Přestože se však nejednalo o volby parlamentní, socialistické strany se dožadovaly na základě jejich výsledků provedení změn v rozdělení mandátů v Národním shromáždění, to ale nebylo z právního hlediska možné. Vládní krize však těmto stranám umožnila zaměřit se na změny ve vládě, které nakonec skutečně proběhly.¹¹³

Nyní se podívejme, jak Příbram oslavila první výročí památného 28. října 1918. Oslava, která v Příbrami proběhla ve znamení svornosti,¹¹⁴ se konala pod protektorátem městské rady. Politické organizace, spolky a obecnstvo se shromáždily před desátou hodinou dopolední na hlavním náměstí před budovou městské radnice, odkud se přesunuly do městských sadů, v nichž došlo k seřazení průvodu školní mládeže, politických organizací, spolků a obecnstva.¹¹⁵ Přes velmi nepříznivé počasí se tohoto průvodu zúčastnilo obrovské množství příbramského obyvatelstva. V půl jedenácté průvod, v jehož čele kráčel starosta Skopeček s oběma svými náměstký Bernardem Peškem a Antonínem Šilhou,¹¹⁶ vyrazil z městských sadů, prošel městem a dorazil na hlavní náměstí, kde se od jedenácté hodiny dopolední konal slavnostní tábor lidu s projevy zástupců všech politických stran.¹¹⁷ V čele skupin politických stran nesli jejich zástupci tabulky s nápisy, průvod doprovázeli hudebníci hrající na dechové nástroje. Na balkonu horního závodu se shromáždili reprezentanti politických stran, hejtmanství i horního závodu. Starosta Skopeček zahájil tábor lidu. Po něm umírněně hovořil zástupce sociálních demokratů, řečník za živnostníky však projevil naprostou nespokojenost s počiny vlády, národní demokrat profesor Kalous vybídl lid k vytrvalé práci a k oddanosti republice. Po reprezentantech politických stran promluvil ke shromážděným legionář, jehož projev obecnstvo přijalo s nadšením. V 10 hodin

110 Celorepublikové výsledky srov. HARNA, *Konsenzus a kompromis*, s. 62; Regionální výsledky srov.

Horymír, 1. 5. 1920, 50/18, s. 1.

111 KÁRNÍK, s. 72.

112 Horymír, 28. 6. 1919, 49/26, s. 1.

113 HARNA, *Konsenzus a kompromis*, s. 62.

114 Horymír, 1. 11. 1919, 49/44, s. 1.

115 Horymír, 25. 10. 1919, 49/43, s. 2.

116 Horymír, 1. 11. 1919, 49/44, s. 1.

117 Horymír, 25. 10. 1919, 49/43, s. 2.

a 49 minut bylo na hlavním náměstí předáno poselství pro prezidenta republiky, tábor lidu skončil přesně v poledne.¹¹⁸ Na slavnostním shromáždění také skauti se členy Sokola a Dělnické tělocvičné jednoty provedli sbírku ve prospěch fondu pro budování domovin válečných invalidů.¹¹⁹

V letech 1919–1922 navštívilo město Příbram několik význačných osobností tehdejší doby. Jako první do hornického města zavítal tehdejší ministr školství a národní osvěty Gustav Habrman, který do města dorazil v neděli 19. ledna 1919.¹²⁰ Tento český politik, senátor za Československou stranu sociálně demokratickou, vůdce protirakouského křídla a první ministr školství Československé republiky se přičinil o zřízení nových škol a o zlepšení těch dosavadních, čímž položil základy československého školství.¹²¹ Do Příbrami přijel ministr Habrman řešit čistě školské záležitosti. Po příjezdu jej zástupci okresního hejtmanství a městské rady uvítali ve starostově úřadovně na městské radnici. Od 10 hodin dopoledne přijímal Habrman jednotlivé deputace, v 11 hodin navštívil schůzi veškerého příbramského učitelstva v Sokolovně. Po tomto jednání se přesunul do budovy Vysoké školy báňské v ulici Na Příkopech, kde si vyslechl požadavky přednesené tamními profesory a studenty. Od druhé hodiny odpolední se ministr školství zúčastnil veřejné schůze s obyvateli Příbrami.¹²²

Dne 24. dubna 1920¹²³ promluvil k příbramskému lidu politik, odborový a družstevní činitel, iniciátor založení Všeobecné družstevní banky a senátor Československé strany sociálně demokratické v letech 1920–1925 Ferdinand Jirásek.¹²⁴ 1. května 1920 do Příbrami zavítal další senátor za Československou stranu sociálně demokratickou Karel Dědic.¹²⁵ Tento politik, odborový činitel a novinář byl v sociální demokracii činný od roku 1881. Založil Svaz socialistických živnostníků, zasedal v Revolučním národním shromáždění a roku 1920 se stal senátorem Národního

118 Horymír, 1. 11. 1919, 49/44, s. 2.

119 Horymír, 25. 10. 1919, 49/43, s. 2.

120 Horymír, 11. 1. 1919, 49/2, s. 2.

121 WALTER, Václav, *Gustav Habrman. První ministr školství a národní osvěty Československé republiky*, Praha 1932, s. 7.

122 Horymír, 11. 1. 1919, 49/2, s. 2.

123 Horymír, 8. 5. 1920, 50/19, s. 1.

124 *Ferdinand Jirásek*. In: Encyklopedie ČSSD [online], [cit. 2017–09–30]. Dostupné z: <http://www.historiecssd.cz/j/jirasek-ferdinand/>.

125 Horymír, 8. 5. 1920, 50/19, s. 1.

shromáždění.¹²⁶ V červenci roku 1920 představila příbramská místní organizace sociální demokracie senátorku Boženu Ecksteinovou-Hnilíčkovou.¹²⁷ Tato politička se angažovala v dělnickém ženském hnutí, byla členkou hlavního stanu Československého červeného kříže a pokladnicí Československé strany sociálně demokratické, za kterou byla senátorkou Revolučního národního shromáždění a posléze senátorkou Národního shromáždění v letech 1920–1929.¹²⁸ Na schůzi své strany pronesla Ecksteinová-Hnilíčková klidnou a umírněnou řeč, v níž se zabývala drahými poměry, nedostatkem zboží, vývozem obilí, lichvou i dopravními nesnázemi.¹²⁹

Bezesporu nejvýznamnější osobností, která v počátcích samostatného československého státu poctila svou návštěvou město Příbram, byl první prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Hlavám státu hrozilo odtržení od běžného života a prostých lidí, Masaryk se však snažil tuto hrozbu odvrátit mnohými cestami, na nichž se co nejčastěji střetával s občany.¹³⁰ Zamýšlenou návštěvu oznámila kabinetní kancelář prezidenta republiky příbramské městské samosprávě přípisem kabinetní kanceláře prezidenta republiky č. D8904/4481/20 ze 17. června 1920.¹³¹ V srpnu začaly probíhat na nedalekém hlubošském zámku přípravy k delšímu pobytu první hlavy státu.¹³² Tomáš Garrigue Masaryk dorazil na Hluboš, kde zamýšlel užít si klidu, který by v Praze neměl, 27. srpna 1920 za deštivého počasí. Při vstupu do obce uvítali prezidenta legionáři a na zámku se mu představil okresní hejtman Šprongl. Při jeho příjezdu pozvali příbramští delegáti Masaryka k návštěvě hornického města, kterou prezident přislíbil oficiálně vykonat kolem 15. září.¹³³ K přivítání hlavy státu vyslalo obecní zastupitelstvo za Příbram deputaci skládající se z prvního starostova náměstka Bernarda Peška, druhého náměstka Engelberta Haasenkopfa a radního Jana Schneidera.¹³⁴ Ještě před návštěvou Příbrami zavítal prezident na Dobříš, kde 11. září 1920 i s rodinou zhlédl Sokolem

126 Karel Dědic. In: Encyklopedie ČSSD [online], [cit. 2017–09–30]. Dostupné z: <http://www.historiecssd.cz/d/dedic-karel/>.

127 Horymír, 17. 7. 1920, 50/29, s. 1.

128 Božena Ecksteinová-Hnilíčková. Encyklopedie ČSSD [online], [cit. 2017–09–30]. Dostupné z: <http://www.historiecssd.cz/e/ecksteinova-hnilickova-bozena/>.

129 Horymír, 17. 7. 1920, 50/29, s. 1.

130 KLÍMEK, s. 179.

131 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

132 Horymír, 28. 8. 1920, 50/35, s. 2.

133 Horymír, 4. 9. 1920, 50/36, s. 1.

134 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

pořádané představení Lucerna. Při této příležitosti promluvil s okresním hejtmanem Špronglem o místních i okresních poměrech.¹³⁵

Pro Masarykovu návštěvu Příbrami ustanovila městská rada zvláštní komisi při tomto samosprávném orgánu. Komise se ujala poněkud komplikovaných příprav této události, předběžný program prezidentovy návštěvy byl městské radě předložen na jejím 30. zasedání 23. září 1920. Příprav se ujal ceremoniář Jiří Guth-Jarkovský. Vrchní dozor bezpečnostní služby vedl okresní komisař Rudolf Paděra.¹³⁶ T. G. Masaryk navštívil hornické město v pátek 24. září 1920, jak slíbil. Dobový Horymír jeho příjezd popsal: *„Město oděné v slavnostní háv přivítalo hlavu státu, jak dovedlo nejlépe. Občané všech vrstev, mládež, korporace a spolky uvítali jej s jásotem, vše chtělo pohleděti jemu v tvář.“*¹³⁷ Prezident byl po svém příjezdu uvítán v budově městské radnice, kde mu zapěl příbramský slavnostní sbor Lumír.¹³⁸ Při vstupu do starostovy úřadovny k podpisu pamětní knihy složili hlavě státu poklonu obecní úředníci. Poté Masaryk posnídal na radnici s okresním hejtmanem Špronglem, starostou Skopečkem, předsedou okresního správního výboru Richardem Reimarem a s vrchním horním radou a přednostou zdejšího báňského ředitelství Juliem Divišem. Přípravu snídaně zadalo příbramské zastupitelstvo hoteliéru Adolfu Čelikovskému, obec za ni zaplatila 1025 korun a 85 haléřů. U jídla proběhl rozhovor o důležitých otázkách města: o získání náhradního průmyslu za upadající horní závod, o náhradě škod způsobených při drancování v Příbrami v prosinci 1918, o stavbě dráhy Příbram – Dobříš a Příbram – Sedlčany i o autobusovém spojení s Dobříšem. Starosta Skopeček prezidenta také upozornil, že se jedná o změně hranic obcí, a vznesl požadavek, aby Stříbrná Huť zůstala zachována v katastru obce příbramské.¹³⁹

Masaryk se následně vydal na prohlídku města a březohorských dolů. Při své návštěvě promluvil k místnímu dělnictvu o tom, že revoluce podle ruského vzoru se Čechům nehodí, za nebezpečí komunistického rozvratu varoval havíře před násilím a ukvapeností. Horníkům vysvětlil problematiku Marxova a Engelsova pojetí kapitálu. K socializaci se vyjádřil: *„Nám nestačí socializační program hesel, teď potřebujeme socializaci prací, hlavou, plán, jak to soustavně provádět. A toho dosáhneme, když se*

135 Horymír, 18. 9. 1920, 50/38, s. 3.

136 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

137 Horymír, 2. 10. 1920, 50/40, s. 1.

138 Horymír, 9. 10. 1920, 50/41, s. 2.

139 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

*nedáme vésti planými hesly.*¹⁴⁰ Obecenstvo od prezidenta vyslechlo několik otcovských pokynů, například že „o věci se musí rozumně uvažovat, myslet, pracovat hlavou a ne pěstmi. Naše republika potřebuje pořádek, práci a obětavost“.¹⁴¹ Významně Masaryk ve městě promluvil i k zástupcům legionářů, popsal, jakou zodpovědnost cítil za smrt mladých lidí, když je volal do zbraně, a deklaroval, že si přeje jejich spolupráci na dalším budování státu. Nakonec „tatíček“ Masaryk ujistil příbramské obyvatelstvo, že ve své dosavadní práci pro blaho republiky hodlá nadále pokračovat.¹⁴² V závěru své návštěvy obdržel prezident od reprezentantů příbramské pobočky Sokola na památku obraz domácího mistra Schadta, nazvaný *Pohled na Příbram z březového háje u Hutě*.¹⁴³ Konečnou zprávu o Masarykově pobytu podal starosta na 31. zasedání městské rady dne 30. září 1920, v níž Skopeček uvedl, že prezident i ministerský předseda pochválili společnou práci obecního zastupitelstva a projeví jí uznání, dále starosta zpravil příbramské radní o tom, že k jeho dotazu, kdy vláda přistoupí k sanaci obecních financí, sdělili oba státníci, že se tak stane následujícího roku. Také ohledně stavby železničních dílen se městské samosprávě dostalo příznivé odpovědi.¹⁴⁴ Masarykova návštěva ve městě zanechala plno plodných námětů.¹⁴⁵

Během svého pobytu na Hluboši se prezident objevil v Příbrami ještě jednou. 17. října 1920 dorazil koňmo ve tři hodiny odpoledne se svým doprovodem až na příbramské hřiště, kde se měl k příležitosti prvního výročí Sportovního klubu Příbram odehrát zápas s Old Boys A. C. Sparta Praha. Po uvítání byl Masaryk odveden na tribunu, kde jej očekávali zástupci politických úřadů. Fotbalisté vzdali hlavě státu hold ze středu hřiště. Se zástupci obcí a okresního politického úřadu a se starostou Skopečkem promluvil Masaryk o nutné potřebě řádného sportovního hřiště. Prezident setrval do konce zápasu, který hosté vyhráli 3:0, poté se koňmo vrátil do Hluboše.¹⁴⁶ Sedmitýdenní prezidentův pobyt, během kterého se Příbramí rozléty nepodložené klepy o jeho jakémisi tajemném účelu, o prezidentově nákladném ubytování a dokonce i o jeho

140 Horymír, 2. 10. 1920, 50/20, s. 1.

141 Tamtéž.

142 Tamtéž, s. 2.

143 Horymír, 23. 10. 1920, 50/43, s. 2.

144 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

145 Horymír, 2. 10. 1920, 50/40, s. 1.

146 Horymír, 23. 10. 1920, 50/43, s. 2.

rodinných poměrech,¹⁴⁷ skončil v pondělí 18. října 1920, protože Masaryk, který z hlubošského zámku podnikal časté vyjíždky po okolí, aby poznal krajinu i lid, musel přesídlit zpět do Prahy.¹⁴⁸

Během Masarykova pobytu na Hluboši zavítala do Příbrami také jeho dcera Alice. 2. října 1920 si prohlédla humanitární ústavy ve městě a přijala výkazy o práci v nich. Vyslechla referáty funkcionářů z příbramského sirotčince a chudobince, z příbramské pobočky organizace Československé péče o dítě a z Ochrany matek a kojenců. Poté se na radnici konala schůze všech humanitárních organizací, v jejichž čele prezidentova dcera stála. Ve svém projevu Masaryková uvedla, že Příbram a Březové Hory bude nutné zařadit mezi okresy nouzové, protože existenční poměry nejen dělníků jsou ve zdejších městě velice těžké, a tak bude potřeba pomoci celé divize Československého červeného kříže.¹⁴⁹ Podruhé v období let 1919–1923 zavítala Alice Masaryková do Příbrami 6. května 1921, aby na pozvání zdejší odbočky Československého červeného kříže promluvila v příbramské Sokolovně na téma „Péče Československého červeného kříže o blaho lidu v naší republice“.¹⁵⁰ Na popud Alice Masarykové a jejího otce nabídl Americký červený kříž městu zřízení dispenzáře pro děti. Zástupci této organizace prováděli v obci šetření, jejich návrh obecní zastupitelstvo přijalo 18. května 1920. Červený kříž měl hradit náklady na lékaře, americké ošetřovatelky a sociální pracovníci a na pořízení nábytku.¹⁵¹ O umístění dispenzáře jednala delegace Amerického červeného kříže s příbramskou městskou radou 9. května 1921. Obec na sebe měla vzít pouze náklady na zaopatření dvou místností, odhadem tento výdaj činil 4000 korun. Pro lékařskou poradnu vyhradila příbramská samospráva místnosti bývalé příbramské čítárny. Na podzim a v zimě převzalo město náklady na uhlí a dříví k vytápění místností dispenzáře. Červený kříž se nakonec rozhodl zdravotní ústav předat pod správu města, k čemuž mělo dojít v červnu 1922, a tak nastaly rozepře, která korporace by měla nést náklady. 2. prosince 1921 proběhla intervence v této záležitosti u ministerstva sociální péče.¹⁵² 19. ledna 1922 byla podána žádost o převzetí dispenzáře ministerstvu zdravotnictví. Nakonec si náklady spojené s provozem této instituce rozdělila okresní správní komise a město Příbram, 26. května 1922 se obecní

147 Horymír, 11. 9. 1920, 50/37, s. 2.

148 Horymír, 23. 10. 1920, 50/43, s. 2.

149 Horymír, 9. 10. 1920, 50/41, s. 2.

150 Horymír, 30. 4. 1921, 51/18, s. 1.

151 Zápis o schůzích obecního zastupitelstva 1921, SOKA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

152 Zápis o schůzích městské rady 1921, SOKA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

zastupitelstvo rozhodlo převzít věcný náklad lékařské poradny pro děti, tedy výdaje na topivo, světlo a úklid.¹⁵³

V roce 1921 zavítal do Příbrami také jeden ze zakladatelů Československé strany živnostensko-obchodnické a poslanec Národního shromáždění Rudolf Mlčoch. V sobotu 23. dubna referoval jakožto hlavní řečník na veřejné schůzi své strany v sálu hotelu Buchar. V 8 hodin večer zahájil setkání předseda místní organizace živnostensko-obchodnické strany Augustin Čížek. Rudolf Mlčoch byl uvítán bouřlivým potleskem naplněného sálu. Ve své řeči objasnil poslanec situaci v parlamentu, zkritizoval boj jiných stran proti živnostnictvu, odsoudil jednání Němců v parlamentu a věnoval se i tématu daní pro živnostnictvo, moučné dávce a volnému obchodu. Pozastavil se i u dle jeho mínění zbytečných lichevních soudů a jejich přehmatů, poté byla schůze o jedenácté hodině večerní ukončena.¹⁵⁴

Další významnou událostí prvních let po vyhlášení samostatnosti bylo vůbec první sčítání lidu nové Československé republiky, které se uskutečnilo 15. února 1921. Nově vzniklý stát totiž potřeboval znát co nejpodrobnější demografická data.¹⁵⁵ Zjišťováno bylo pohlaví, rodinný stav, stáří, domovská příslušnost, národnost, náboženství a povolání.¹⁵⁶ Město bylo rozděleno na 14 sčítacích obvodů.¹⁵⁷ Podle výsledků tohoto sčítání se v Příbrami nacházelo celkem 11 810 obyvatel, z toho 6295 žen a 5515 mužů. Děti ve věku do 10 let se ve městě nalézalo 1417, obyvatel od 10 do 20 let 2545, v kategorii 20–40 let obývalo Příbram 3488 lidí, obyvatel od 40 do 60 let se ve městě nacházelo 2894 a od 60 do 80 let 1378. Nad 80 let se v Příbrami nalézalo 88 obyvatel. V produktivním věku bylo tedy 7655 příbramských obyvatel, v tom neproduktivním 4155. Celé 2/3 obyvatelstva si tudíž mohly živobytí uhájit samy, jedna třetina byla odkázána na cizí pomoc. Z náboženského hlediska se v Příbrami nacházelo nejvíce vyznavačů římskokatolické víry, a to celých 10 318. Za nimi následovali ateisté, kterých bylo ve městě 544. K nově vzniklé Církvi československé husitské se ve městě hlásilo 432 věřících, židovskou víru vyznávalo 298 lidí. Evangelíků se ve městě nalézalo 131, k Řeckokatolické církvi se hlásilo 31 věřících a Starokatolickou církev

153 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

154 Horymír, 7. 5. 1921, 51/19, s. 1–2.

155 *První Československé sčítání lidu 1921*. In: Český statistický úřad [online], [cit. 2017–10–02].

Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/prvni_ceskoslovenske_scitani_lidu_1921.

156 Horymír, 29. 1. 1921, 50/5, s. 1.

157 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

vyznávali 4 zastánci. Celkem 46 obyvatel zastávalo ještě jiná náboženství.¹⁵⁸ Podle předběžných výsledků tohoto sčítání došlo v Příbrami, která spadala pod župu I. Praha, k úbytku 1527 obyvatel oproti roku 1910. V celém příbramském okrese se nacházelo 60 870 obyvatel a 9114 domů, z toho 1105 domů v Příbrami.¹⁵⁹ Tím nejdůležitějším aspektem, který potřebovali představitelé republiky při sčítání zjistit, byla národnost obyvatelstva. K československé se v Příbrami přihlásilo 11 536 osob, k německé 90, Židů se ve městě nacházelo 16, obyvatel jiné národnosti 7 a cizozemců 161.¹⁶⁰

2.2 PARLAMENTNÍ VOLBY ROKU 1920

První parlamentní volby, na základě nové ústavy z 29. února 1920, proběhly v dubnu roku 1920. Měly zásadní význam z hlediska budování legitimacy parlamentního systému československého státu a znamenaly završení procesu konstituování parlamentního systému v první Československé republice.¹⁶¹ Můžeme si povšimnout, že již tehdy byl těmto prvním volbám zákonodárského sboru přikládán obrovský význam, neboť dobový tisk uváděl, že „volební boj bude dle všech známek značně tuhý, protože volby pojistí silné straně značný vliv na úpravu poměrů v republice“.¹⁶² V jiném vydání Horymíra se můžeme dočíst, že „tyto volby jsou nejdůležitějším vnitropolitickým úkolem, k němuž bylo občanstvo od počátku naší samostatnosti povoláno. Budou totiž rozhodovat o celém našem vnitřním osudu a uspořádání“.¹⁶³ Protože se tyto volby konaly po devíti letech, politické strany oslovovaly drtivou většinu voličů vůbec poprvé. Například úplně prvně směly volit všechny ženy,¹⁶⁴ a tak zejména na ně dobový tisk apeloval, aby si veledůležitost voleb uvědomily.¹⁶⁵ Do sněmovny, jejíž složení bylo podstatné pro další postup při formování koalic a vlád, kandidovalo 11 stran československých, 6 stran německých, 2 maďarsko-německé a jedna strana židovská. Předvolební kampaň a manifesty těchto politických stran nepřinesly žádné převratné novinky, do vzájemných útoků se zcela zřetelně promítl volbám těsně předcházející boj o pozemkovou reformu. Před volbami i po nich panovala napjatá sociální situace a z ní odvozená politická

158 Městská kronika 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 2459, č. knihy 1817, s. 38–40.

159 STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ, *Předběžné výsledky sčítání lidu z 15. února 1921*, Praha 1921, s. 6 a 52.

160 MINISTERSTVO VNITRA a STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ, *Statistický lexikon obcí v Čechách: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 sbírky zákonů a nařízení*, Praha 1923, s. 59.

161 HARNA, *Konsenzus a kompromis*, s. 77; OLIVOVÁ, s. 101.

162 Horymír, 17. 1. 1920, 50/3, s. 1.

163 Horymír, 31. 1. 1920, 50/5, s. 1.

164 KÁRNÍK, s. 124.

165 Horymír, 10. 4. 1920, 50/15, s. 2.

atmosféra.¹⁶⁶ K tomu se vyjádřil dobový Horymír: „*Předvolební období je vždycky příznivou půdou pro radikalismus málo zodpovědný a sliby, jejichž splnění je hotovou nemožností. Všeobecná poválečná nervozita a politicky i hospodářsky nevyrovnané poměry živí každé rozechvění a z toho plynoucí zmatek myslí.*“¹⁶⁷

V Příbrami se strany začaly pomalu připravovat k volebnímu boji již od ledna 1920.¹⁶⁸ Tisk i členové politických stran nabádali voliče, aby vážně přemýšleli o tom, jaké jsou tehdejší poměry a jaké změny je možno od nastávajících voleb očekávat. Národní shromáždění vzniklé revolucí mělo ustoupit zvolenému, ve kterém měli zasednout také zástupci jiných národností, o jejichž příštím postupu bylo tehdy možné se pouze dohadovat. Hlavními hesly do voleb se staly konsolidace republiky a ozdravení stranického života.¹⁶⁹

Mezi stranami panoval na počátku roku 1920 značný chaos, každá z nich sestávala z několika křídel, přičemž vnitřní poměry mezi nimi byly značně neurované, k zásadním otázkám přistupovala každá ze stran zcela odlišně, přitom však žádná z nich v podstatě neměla vyjasněný volební program.¹⁷⁰ Poněkud zvláštním jevem při veřejných schůzích bylo, že i přes značné množství takovýchto zasedání zůstávalo mnohým občanům nejasné, co vlastně je programem jednotlivých politických stran.¹⁷¹ Oficiální předvolení kampan v Příbrami začala v neděli 28. března 1920, na kterou ohlásily své schůze Československá strana sociálně demokratická, Československá strana socialistická, Československá strana agrární, Československá strana živnostensko-obchodnická a Československá strana lidová.¹⁷²

Podle vyložených volebních seznamů bylo v prvním obvodu města Příbrami zapsáno 1390 voličů, ve druhém 1804, ve třetím 1844 občanů, ve čtvrtém obvodu 1216 voličů a v pátém 926, dohromady tedy 7180 příbramských občanů oprávněných k volbě.¹⁷³ Na tyto voličské seznamy byla ale po skončení voleb podána stížnost kvůli jejich ledabylému zpracování, protože úřady nezanesly do seznamů celou řadu příbramských obyvatel, zato ale mohli volit mrtví, sibiřští legionáři i osoby, které se

166 HARNA, *Konsenzus a kompromis*, s. 77; KÁRNÍK, s. 124.

167 Horymír, 10. 4. 1920, 50/15, s. 1–2.

168 Horymír, 17. 1. 1920, 50/3, s. 1.

169 Horymír, 14. 2. 1920, 50/7, s. 1.

170 Horymír, 17. 1. 1920, 50/3, s. 1.

171 Horymír, 21. 2. 1920, 50/8, s. 3.

172 Horymír, 27. 3. 1920, 50/8, s. 3.

173 Horymír, 24. 1. 1920, 50/4, s. 2.

z města dávno odstěhovaly, mnohá příjmení navíc úřady zkomolily. Stížnost byla po volbách podána také na nedbalé doručování voličských legitimací.¹⁷⁴

Nyní přejdeme k výsledkům voleb. Ve volbách do poslanecké sněmovny získala národní demokracie 21,1 % a 1375 hlasů, tedy o 210 více než při volbách do obecních zastupitelstev roku 1919. Československou stranu socialistickou volilo 11 % příbramských občanů, získala tedy 714 hlasů, což znamenalo úbytek 420 voličů oproti komunálním volbám v roce 1919, Československá strana sociálně demokratická vydobyla 35 % hlasů, získala tedy sympatie 2281 voličů, oproti volbám roku 1919 však ztratila 176 příznivců. Československou stranu živnostensko-obchodnickou volilo 683 obyvatel, získala tudíž 10,5 % hlasů a 152 hlasů navíc oproti komunálním volbám v roce 1919. Československá strana agrární ukořistila pouhých 52 hlasů, zaznamenala úbytek 60 hlasů oproti roku 1919. Frakce Modráčkovců, odtržená od sociální demokracie, získala v Příbrami 95 hlasů, Strana československého domova obdržela 18 hlasů, židovskou stranu volilo 53 obyvatel a německé strany dohromady obdržely 61 hlasů.¹⁷⁵

Ve volbách do senátu obdrželi národní demokraté 1344 hlasů, což znamenalo 23,6 %, Československá strana socialistická vydobyla 499 hlasů a 8,7 %, lidovcům svůj hlas odevzdalo 1081 příbramských občanů, což znamenalo 19 % hlasů, Československou stranu sociálně demokratickou volilo 2100 obyvatel města, tedy 36,8 %. Živnostensko-obchodnická strana obdržela 542 hlasů a 9,5 %. Československá strana agrární získala pouhých 48 voličů, německé strany celkem 36, židovskou stranu volilo 28 občanů, domkáři obdrželi 18 hlasů. Jak z výsledků voleb ve městě vyplývá, největší vzrůst oproti volbám do obecních zastupitelstev zaznamenali národní demokraté, a to o 6,5 %, naopak největší pokles – o celých 8,3 % – se odehrál u Československé strany socialistické.¹⁷⁶

Srovnajme nyní celostátní výsledky voleb s těmi příbramskými. S 1 590 520 hlasy a 37,4 % zvítězili celorepublikově sociální demokraté, což je výsledek odpovídající tomu příbramskému, i v tomto hornickém městě se totiž sociální demokracie umístila první, a to s 35 % hlasů. Druhá se celostátně umístila Československá strana lidová s výsledkem 16,4 % hlasů, na této příčce se však Příbram

174 Horymír, 8. 5. 1920, 50/19, s. 2.

175 Horymír, 24. 4. 1920, 50/17, s. 2.

176 Horymír, 1. 5. 1920, 50/18, s. 1.

s celorepublikovým výsledkem rozcházela, protože lidovci se ve městě umístili s výsledkem 17,8 % až třetí, druhá příčka v Příbrami patřila národní demokracii s 21,1 % hlasů, národní demokraté se naopak celostátně umístili až pátí s 9,1 % hlasů. Třetí celostátně umístěná Československá strana agrární se ziskem 14,2 % hlasů v Příbrami totálně pohořela s pouhými 52 hlasy. Čtvrtá pozice zůstala shodná celorepublikově i v Příbrami – umístili se na ní českoslovenští socialisté s 11,8 % celostátně a téměř shodnými 11 % v Příbrami.¹⁷⁷

V těchto volbách se projevila skutečná síla politických stran, výsledky ukázaly, jaké opoře u veřejnosti se tyto politické subjekty těší, a umožnily sestavení prvního demokraticky zvoleného Národního shromáždění. Ve srovnání s komunálními volbami výsledky těchto voleb nepřekvapily. Ochotu k účasti ve vládě po volbách projevily opět pouze obě socialistické strany a strana agrární, národní demokraté a lidovci vstoupit do vlády odmítli, a tak nezbyvalo než obnovit vládu rudozelené koalice, jejíž personální složení se příliš nezměnilo – přešlo do ní 9 ministrů z vlády předchozí. Tato nová vláda se ujala výkonu funkcí 26. května 1920.¹⁷⁸

2.3 EKONOMICKÉ DĚNÍ LET 1919–1922

V prvních letech samostatného československého státu se scházelo i mnoho významných příbramských ekonomických organizací. Jako první z nich můžeme uvést Podporovací řemeslnickou besedu, jejíž valná hromada se uskutečnila 6. ledna 1919 za účasti 54 členů. Po proslovu předsedy organizace Josefa Štvána vyřídila valná hromada besedy celoroční jednání, poté přistoupila k volbě funkcionářů. Předsedou besedy její členové jednohlasně zvolili opět Josefa Štvána, místopředsedou Václava Bártu a jednatelem Antonína Brandejse.¹⁷⁹ Další podstatnou organizací byla okresní hospodářská rada, jejíž ustavující schůze proběhla v březnu roku 1919, kdy byl zvolen předsedou Adolf Bělka, místopředsedou továrník Jan Masner a zapisovatelem Richard Reimar, majitel mlýna.¹⁸⁰

Schůze Organizace samosprávných zřízenců obecních a okresních proběhla 27. dubna 1919 v místnostech zasedací síně městské radnice za účasti 58 členů této organizace. Setkání zahájil předseda Karel Cyprín, který stručně vysvětlil požadavky

177 Celorepublikové výsledky srov. OLIVOVÁ, s. 144; Regionální výsledky srov. Horymír, 24. 4. 1920, 50/17, s. 2.

178 HARNA, *Konsenzus a kompromis*, s. 77–78; KÁRNÍK, s. 125.

179 Horymír, 25. 1. 1919, 49/4, s. 1.

180 Horymír, 29. 3. 1919, 49/13, s. 2.

okresních a obecních zřízenců. Poté se slova ujal jednatel Ústřední jednoty samosprávných zřízenců okresních a obecních úřadů a ústavů v Československé republice se sídlem v Praze, který prohlásil, že o úředníky je postaráno nedostatečně, vylíčil postup utvoření organizace, doporučil vznik její pobočky v Příbrami a přečetl rezoluci úředníků podanou Národnímu shromáždění.¹⁸¹ Dalším zajímavým setkáním byla veřejná schůze lidu pořádaná 9. července 1921 za čtené účasti obecnstva z řad úřednictva, učitelstva, dělnictva a obchodnictva v příbramském domě Na Střelnici. Tu zahájil předseda příbramského odboru Sdružení peněžního úřednictva Kratochvíl, který přivítal přítomné zástupce politických stran i odborových organizací. Slovo poté Kratochvíl udělil hlavnímu referentu, úředníkovi Pražské úvěrní banky a členu stávkového výboru v Praze Vlachému. Ten probral události, jež přivodily probíhající stávku bankovního úřednictva, osvětlil požadavky bankovních zaměstnanců a pojednal o protestu vzneseném proti tomu, aby mohl být služební poměr rozváznán kdykoliv. Bankovním úředníkům projevíly sympatie Československá strana lidová, Československá strana socialistická, Komunistická strana Československa, Odborová organizace hornická a místní odbočka Zemské jednoty zřízenců drah. V přijaté rezoluci se obyvatelé Příbrami postavili na stranu Sdružení peněžního úřednictva a vyzvali československou vládu, aby přispěla k ukončení stávky a zprostředkovala dohodu mezi bankami a úřednictvem.¹⁸²

V období let 1919–1922 se také několikrát sešlo První a Druhé příbramské obchodní grémium, organizace reprezentující zájmy příbramských obchodníků a živnostníků, které se také častokrát snažily zasáhnout do politického dění ve městě. 29. května 1919 jednalo První obchodní grémium o nařízení ministerstva pro zásobování lidu, podle kterého měl proběhnout soupis zásob pro ošacení obyvatelstva. Příbramští obchodníci se zabývali poválečným nedostatkem prádla a dalších textilních výrobků pro obyvatelstvo nezbytných. Dále upozornili na to, že „*panující drahotou jest lid tak rozjitřen a rozeštván, že nedočkavě čeká na odprodej zboží a další průtah uzavření obchodů mohl by vésti k situaci krajně vážné a nebezpečné*“.¹⁸³ Příbramští obchodníci vznesli žádost, aby nadřízené instituce vydaly pokyny o cenách zboží, a rozhodli se učinit dotaz, jaká opatření hodlají příslušné úřady provést, aby

181 Horymír, 3. 5. 1919, 49/18, s. 3.

182 Horymír, 16. 7. 1921, 51/29, s. 2.

183 Horymír, 7. 6. 1919, 49/23, s. 3.

obchodnictvu a živnostnictvu nehrozila újma na majetku ani na osobní bezpečnosti. V přijaté rezoluci se objevil požadavek, aby byly zrušeny ústředny provozující obchod, aby obchodníci mohli požívat stejných výhod, jakým se těšily konzumy, dále aby stát stíhal lichvu a nelegitimní obchod a aby republika zabezpečila ochranu osoby a majetku obchodníků a živnostníků proti útokům jednotlivců i davu. Naproti tomu se obchodníci zavázali prodávat stejně drazo nebo dokonce levněji než konzumní družstva.¹⁸⁴ 30. srpna 1920 se v hotelu Buchar uskutečnila protestní schůze proti nejnovějším opatřením vlády v úhradě schodku ze zásobování moukou za velmi hojné účasti příbramského živnostnictva i obchodnictva. Poslanec za Československou stranu socialistickou Václav Veverka promluvil o zákonu o úhradě schodku moučného, poukázal na nespravedlivé rozdělení tohoto břemene a seznámil příbramské obchodníky s dalšími nově chystanými daněmi. Senátor za Československou stranu živnostensko-obchodnickou Emanuel Trčka referoval o nesprávném postupu příslušných orgánů proti stíhání lichvy i o postupu vlády proti živnostenským vrstvám. Přijatá rezoluce živnostníků a obchodníků z Příbrami, Březových Hor a okolí vznesla protest proti tomu, aby živnostníci museli přispívat jednu korunu denně za každého zaměstnance k úhradě moučného schodku, neboť zatížení tímto na ně kladené tak bylo větší než na jiné vrstvy obyvatelstva, zejména rolníky. Dále se příbramští obchodníci vymezili proti tehdejší vládě a požádali poslance zastupující jejich zájmy, aby se zasadili o brzké uvolnění obchodu a soukromého podnikání.¹⁸⁵

Dne 4. října 1922 jednalo První obchodní grémium v sálu hotelu Buchar o těžké hospodářské krizi zaviněné panující drahotou a nezaměstnaností. Příbramští obchodníci vznesli požadavek zlevnění ve všech odvětvích, snížení daní a zrušení daně z obratu a přepychu.¹⁸⁶ Na schůzi grémia 18. listopadu 1922 podali příbramští živnostníci a obchodníci protest proti vládnímu návrhu na poskytnutí 100 milionů korun konzumním spolkům a učinili městské radě návrh, aby požádala o kooptování Alice Masarykové do pražského pracovního výboru pro získání náhradního průmyslu pro město.¹⁸⁷ 31. ledna 1923 se sešlo Druhé obchodní grémium, aby podalo okresní berní správě žádost, aby při vyměřování daní vzala v úvahu poměry živnostníků a obchodníků v roce 1922, během něž se skoro všechen prodej uskutečnil se značnými ztrátami, navíc

184 Tamtéž.

185 Horymír, 4. 9. 1920, 50/36, s. 1.

186 Horymír, 14. 10. 1922, 52/41, s. 2.

187 Horymír, 25. 11. 1922, 52/47, s. 2.

byl stav příbramského živnostnictva poškozen také tím, že zdejší okresní politická správa nabádala obyvatelstvo, aby se zdrželo zbytečných nákupů.¹⁸⁸

Další významnou ekonomickou organizací byla obecní finanční komise, jež měla za úkol spravovat a dát do pořádku městské příjmy i výdaje. Ze zpráv o jejím zasedání si můžeme povšimnout, že se permanentně scházela za velmi slabé účasti. Ze schůze komise 17. června 1921 vzešel protest proti tomu, že většina členů obecního zastupitelstva nerespektovala rozhodnutí této komise. Obecní zastupitelstvo například schválilo žádost obecních zřizenců o zvýšení platů a nejrůznějších příspěvků, čímž zatížilo obecní rozpočet na rok 1921 obnosem 192 000 korun, a to aniž by se s finanční komisí poradilo. Finanční komise na tomto zasedání také konstatovala, že se město nachází v tíživé hospodářské situaci, protože jeho enormní vydání vůbec neodpovídá finanční síle příbramského obyvatelstva.¹⁸⁹ 10. října 1921 proběhla mezi členy komise debata o revizi obecních příjmů a vydání, při níž padlo rozhodnutí navrhnout obecnímu zastupitelstvu, aby byl přijat placený finanční revident. Také došlo ke schválení zavedení kontokorentního účtu u Městské spořitelny v Příbrami, zástavou se měla stát progresivní činžovní dávka obecní, členové komise dále udělili povolení k výkupu pozemků pro stavbu státních železničních dílen v hodnotě 430 000 korun.¹⁹⁰ 12. listopadu 1921 se členové komise zamýšleli nad možností odprodat část obecního majetku, aby v poválečných letech ulevili městské pokladně a mohli tak vyhovět všem požadavkům kladeným na město.¹⁹¹ O drahotných příspěvcích pro obecní úředníky, mimořádných výpomocích a nouzové výpomoci, které pro příbramskou pokladnu znamenaly sumu ve výši 252 180 korun, se diskutovalo 19. listopadu 1921. Na tomto zasedání komise rozhodla snížit příspěvky dobročinným spolkům, naopak ale zvýšit podporu spolku Matici svatohorské, čímž měla v úmyslu podpořit příliv návštěvníků do města. Komise na tomto zasedání také schválila výdaje potřebné ke stavbě nové obchodní školy.¹⁹²

2.4 ČINNOST PŘÍBRAMSKÉ SAMOSPRÁVY V OBDOBÍ LET 1919–1922

V obecním zastupitelstvu, voleném orgánu, jehož volební období trvalo 4 roky, byly politické strany zastoupeny podle poměrného zastoupení. Obecní zastupitelstvo ze

188 Horymír, 17. 2. 1923, 53/7, s. 2.

189 Horymír, 25. 6. 1921, 51/26, s. 1.

190 Horymír, 15. 10. 1921, 51/42, s. 1.

191 Horymír, 19. 11. 1921, 51/47, s. 1.

192 Horymír, 26. 11. 1921, 51/48, s. 1.

svého středu volilo městskou radu a starostu.¹⁹³ Příbramské obecní zastupitelstvo sestávalo z 36 členů.¹⁹⁴ V samém závěru války, 14. října 1918, učinilo příbramské obecní zastupitelstvo v domnění, že bude vydán zákon o rozšíření samosprávných sborů, rozhodnutí o doplnění tohoto orgánu o dalších 12 členů, takzvaný čtvrtý sbor, který navrhla Socialistická rada okresu¹⁹⁵ a jenž měl reprezentovat vrstvy doposud vyloučené z volebního práva. Okresní hejtmanství ale toto rozhodnutí zastupitelstva 23. října 1918 zastavilo, protože odporovalo dosud platnému obecnímu zřízení i volebnímu řádu, a tak nebyli tito zástupci připuštěni k hlasování, ale zúčastnili se jednání pouze jako posluchači.¹⁹⁶ Na zasedání zastupitelstva 23. října 1918 se rozpředla debata, zda se jej má těchto 12 osob účastnit, dotyční ale jednání opustili. O zřízení dotyčného čtvrtého sboru proběhlo posléze jednání v Praze u Národního výboru československého. Ještě 27. listopadu 1918 ale těchto 12 členů obecní zastupitelstvo stále nepovolalo, protože podle Svazu českých měst a pražského Národního výboru nebylo jejich hlasovací právo přípustné.¹⁹⁷ V prvních dnech samostatné Československé republiky, 7. listopadu 1918, rezignoval ze zdravotních důvodů na svou funkci starosta královského horního města Příbramě JUDr. Max rytíř Alleman.¹⁹⁸ Tuto rezignaci přijalo obecní zastupitelstvo na své 10. řádné schůzi 27. listopadu 1918, které již předsedal náměstek starosty Leopold Čížek. Při jednání o vypsání nové volby navrhl radní František Strakatý, aby nebyla provedena a aby úřad prozatím vedl náměstek Čížek, neboť se radní Strakatý domníval, že nové volby proběhnou brzy. Někteří členové zastupitelstva se vyslovili pro provedení volby, provedeným hlasováním ale bylo usneseno, že starostův úřad prozatím povede náměstek Čížek.¹⁹⁹

Zasedání městské rady 18. prosince 1918 se zabývalo žádostí trafikanta a člena Československé strany socialistické Františka Bacíka, kterou podal ministerstvu vnitra 1. prosince 1918 a v níž požadoval, aby bylo příbramské obecní zastupitelstvo rozpuštěno a nahrazeno správní komisí. Městská rada Bacíkovu žádost označila za neodůvodněnou, protože se zastupitelstvo nedopustilo žádného nezákonného činu, ani nijak neoprávněně nejednalo. Socialistická rada v Příbrami bezdůvodně napadala členy

193 BARTOŠ, TRAPL, s. 17.

194 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

195 Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

196 Horymír, 26. 10. 1918, 48/43, s. 1.

197 Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

198 Horymír, 9. 11. 1918, 48/45, s. 3.

199 Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

městské rady i bývalého starostu Allemana. Na Bacíkovu žádost se městská rada rozhodla podat stížnost a požádat o její zamítnutí.²⁰⁰ Naše obrana přinesla zprávu o rozpuštění obecního zastupitelstva již v článku z 27. prosince 1918, v němž také označila radnici za baštu korupce a prodejnosti a v němž napadala členy zastupitelstva a městské rady i bývalého starostu Allemana. Obecní zastupitelstvo rozpustilo ale až místodržitelství v Praze výnosem č. 5A830/31849 ze 6. února 1919, a to bez udání důvodu. Tento výnos přijala městská rada na svém třetím mimořádném zasedání 17. února 1919, kdy také rozhodla nepodat proti němu odvolání.²⁰¹ Na místo rozpuštěného zastupitelstva dosadilo pražské místodržitelství správní komisi. Za Českou státoprávní demokracii se stali členy komise kavárník Bedřich Bělohlávek, inženýr Vojtěch Kejla a kožešník Masner, za Československou stranu socialistickou trafikant František Bacík, dílovedoucí Hájek a podúředník Štefan, za Československou stranu sociálně demokratickou horník Matěj Čampulka, hutník Josef Mašek, bednář František Pešek a učitel Josef Skopeček, za Československou stranu agrární Dr. Švagr a za Československou stranu lidovou děkan Emanuel Hrdlička. K nim okresní hejtmanství jmenovalo dalšími členy správní komise notáře Viktora Johna a zástupce okresního výboru Richarda Reimara. Svým předsedou si členové komise zvolili profesora Františka Klímu, místopředsedou Bedřicha Bělohlávka. Došlo také k volbě užšího akčního výboru, aby správní komise nemusela být svolávána příliš často. Tento užší akční výbor sestával z pěti členů, kteří zároveň předsedali jednotlivým odborům komise. Profesor Klíma vedl odbor hospodářský, osobní, kulturní a zdravotní komisi, Viktor John předsedal odboru finančnímu, František Bacík odboru chudinskému, František Pešek stál v čele technického odboru pro záležitosti stavební, vodárenské, plynárenské a železniční a Bedřich Bělohlávek předsedal odborům živnostenskému a zastavárenskému a policejnímu a požárnímu.²⁰² První schůze příbramského užšího akčního výboru proběhla 14. března 1919. Na tomto zasedání rozdělila správní komise město Příbram pro nadcházející volby do čtyř sekcí, první čtvrť měla úřadovat v domě Na Střelnici, druhá v budově Měšťanské besedy, třetí čtvrť v hostinci U Hendrychů a čtvrtá a pátá čtvrť v hostinci Port Artur. Akční výbor se také usnesl podat žádost, aby ministerstvo obrany do Příbrami umístilo stálou posádku 500 mužů a aby ve městě zřídilo doplňovací velitelství. Na druhé schůzi akčního výboru vyslechli členové správní

200 Tamtéž.

201 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

202 Horymír, 1. 3. 1919, 49/9, s. 2.

komise znění přípisu okresního výkonného výboru Československé strany socialistické z 1. dubna 1919 informujícího o tom, že Františka Bacíka valná hromada strany zbavila funkce zastupování ve správní komisi a i s jeho synem jej ze strany vyloučila. Zároveň byl přečten také Bacíkův přípis, v němž odůvodnil svou rezignaci na členství ve správní komisi zdravotními důvody. Bacíka socialistická strana v komisi nahradila horním sluhou Josefem Polákem.²⁰³

Volby nového obecního zastupitelstva proběhly 26. června 1919. Po přečtení zákonných ustanovení k volbě představenstva přednostou okresní politické správy hejtmanem Špronglem se řízení schůze ujal nejstarší člen z nově zvolených zastupitelů Jan Schneider. První proběhla volba starosty. Učitel a člen Československé strany sociálně demokratické Josef Skopeček získal 29 hlasů z 36 možných. Poté se přikročilo k volbě jeho náměstků. Prvním náměstkem zvolili 30 hlasy členové obecního zastupitelstva obchodníka a národního demokrata Bernarda Peška, druhý nově zvolený starostův náměstek profesor a představitel Československé strany socialistické Antonín Šilha obdržel 25 hlasů. Členy městské rady zvolili zastupitelé za sdružené strany Československou socialistickou, Českou státoprávní demokracii a Československou sociálně demokratickou profesora Františka Klímu, bednáře Františka Peška, hutníka Josefa Maška, horníka Josefa Sobotku a horníka Matěje Čampulku, každého 20 hlasy. Za Československou stranu lidovou byl zvolen obecní tajemník Jan Schneider, který obdržel šest hlasů, a děkan Emanuel Hrdlička s pěti hlasy, za národní demokracii kavárník Bedřich Bělohlávek také s pěti hlasy a za Československou stranu živnostensko-obchodnickou voskář Augustin Čížek se dvěma hlasy.²⁰⁴ První schůze této nové městské rady se konala 9. července 1919. K návrhu Bedřicha Bělohlávka vydala městská rada usnesení, aby politické strany v odborech a komisích měly poměrné zastoupení a aby tyto komise sestávaly z 12 členů. Odbory a komise ustanovila městská rada takto: odbor hospodářsko-lesnický, jemuž předsedal František Pešek, odbor finanční v čele s Františkem Klímou, odbor stavební pod vedením Josefa Maška, v čele vodárenského odboru stanul Bernard Pešek, v čele chudinského odboru Antonín Šilha, policejní odbor vedl Augustin Čížek, starosta Josef Skopeček se postavil do čela odborů osobního, kulturního a zdravotního, živnostenský odbor se octl pod vedením Bedřicha

203 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

204 Horymír, 28. 6. 1919, 49/26, s. 1.

Bělohávka, komise pro sociální péči byla vedena Josefem Sobotkou a v čele bytové komise stanul Emanuel Hrdlička.²⁰⁵

Obecní zastupitelstvo se muselo v prvních poválečných letech potýkat s velkým množstvím palčivých problémů města. Tím prvním byla poválečná uhelná krize, kterou se město snažilo mimo jiné vyřešit také smlouvou s firmou Františka Šmída z Rakovníku. Tento kontrakt byl schválen 10. října 1918 a spočíval ve výměně příbramského dříví za uhlí dodané firmou Šmíd. Již 19. listopadu 1918 se ale uhelná sekce rozhodla smlouvu zrušit, protože dodané uhlí v hodnotě 26 894 korun a 18 haléřů bylo velice špatné jakosti.²⁰⁶ Nakonec tuto smlouvu městská rada pouze pozměnila v tom smyslu, že zrušila dodávky uhlí od firmy Šmíd, do Rakovníku ale dodala 1000 m³ dříví,²⁰⁷ za které však Šmíd obci dlužil ještě v prosinci 1920.²⁰⁸

Dalším ožehavým problémem byla bytová krize. Na zasedání obecního zastupitelstva 27. listopadu 1918 zřídil tento orgán příbramské samosprávy na návrh Františka Klímy kvůli nedostatku bytů i práce ve městě zvláštní komisi pro sociální péči, která měla původně sestávat ze zástupců nejširších vrstev společnosti.²⁰⁹ Na schůzi správní komise 16. dubna 1919 se jednalo o návrhu jejího člena Josefa Maška, aby město odpomohlo nedostatkům v bytové otázce stavbou rodinných domků. Podle Maškova návrhu měla vzít Příbram do své režie výrobu cihel, tašek i dřevěného materiálu, což se mělo uskutečnit najmutím cihelny a zřízením obecní pily. Maškův návrh posléze obecní zastupitelstvo postoupilo odborům hospodářsko-lesnickému a finančnímu.²¹⁰ Návrh ještě roku 1919 přistoupit ke stavbě obecního domu k odstranění bytové nouze městská rada na svém zasedání 2. srpna 1919 odložila, protože obec musela za tímto účelem nejprve uzavřít půjčku. Na schůzi 9. srpna 1919 se objevil další návrh na stavbu obecního domu. Ten měl být dvoupatrový a měly se v něm nacházet byty pro 30 rodin. Hlasování skončilo výsledkem 5:5, posléze starosta Skopeček vyslovil podporu tomuto návrhu, a tak se radní usnesli za tímto účelem uzavřít půjčku 500 000 korun a návrh dále postoupit obecnímu zastupitelstvu. 4. září 1919 podal předsedovi bytové komise Josefu Polákovi radní Matěj Čampulka návrh, aby byly

205 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

206 Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

207 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

208 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

209 Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

210 Horymír, 19. 4. 1919, 49/16, s. 1.

zabírány přepychové byty, které by komise mohla dávat k dispozici potřebným občanům.²¹¹ 31. prosince 1919 podnikl starosta Skopeček spolu s radním Janem Schneiderem v Praze intervenci u ministerstva sociální péče, při níž požádali o finanční podporu pro stavbu rodinných domů. 18. února 1920 oznámil městské radě předseda bytové komise Josef Polák, že 82 žadatelům komise nemůže byty opatřit. Plány stavebního družstva na stavbu 21 domků již ale byly tou dobou schváleny. K řešení bytové krize ve městě se objevilo ale i několik návrhů, které se mohou jevit jako nesmyslné. Na zasedání městské rady 6. května 1920 navrhl radní Josef Sobotka, aby byly svatohorské schody adaptovány na obytné domky, nebo aby se rozbouraly k získání stavebního materiálu potřebného pro stavbu nových domků. Tento návrh se však u městské rady pochopitelně setkal se značným odporem, neboť svatohorské schody byly významnou kulturní památkou města, a tak nápad radní zamítli. Dalším poněkud pošetilým nápadem byl návrh radního Františka Klímy, aby majitelé příbramských přízemních domů, na kterých by se dalo vystavět poschodí, uzavřeli za tímto účelem půjčky a takovou přístavbu skutečně provedli. 1. června 1920 proběhla schůze městské rady a bytové komise s majiteli velkých bytů, na které se debatovalo o nápravě bytové tísně. 24. června 1920 přednesla bytová komise návrh, aby obec k zamezení bytové krize vystavěla dům na pozemku sládka Josefa Strakatého. 7. října 1920 se vzdal své funkce předseda bytové komise Polák, nahradil ho Engelbert Haasenkopf,²¹² v březnu 1921 se však Polák do této funkce navrátil.²¹³

Bytová kalamita ve městě nadále pokračovala, a tak v červnu 1921 na zasedání městské rady proběhlo jednání o typu domů stavěných Družstvem pro stavbu rodinných domků na pozemcích starého parku a obecní stromovky, které město za tímto účelem družstvu postoupilo. Původně vehementně odmítané přízemní domky vilového typu nakonec městská rada schválila. 9. června 1921 navrhl radní Josef Mašek stavbu velkého obytného domu, do kterého by město muselo investovat zhruba jeden milion korun. Starosta Maškův návrh podpořil zejména kvůli neutuchající bytové krizi, ale také kvůli tomu, že obec měla zařídit ubytování pro dělníky a úředníky z připravovaných železničních dílen. Návrh podpořili také radní Engelbert Haasenkopf a Antonín Žáček, proti se postavil radní a referent finanční komise Jan Schneider s odůvodněním, že bude

211 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

212 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

213 Zápisy o schůzích obecního zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

velice náročně získat potřebné peníze. 4. srpna 1921 příbramská městská rada rozpustila bytovou komisi.²¹⁴

Dne 13. července 1922 podal starosta Skopeček návrh, aby bylo soustavně bytové krizi odpomoceno postavením dřevěného stavení o několika obytných místnostech, které mělo poskytnout ubytování 12 osobám, městská rada zadala hospodářskému a stavebnímu úřadu, aby našly vhodné místo pro obytné domky azylového typu. 3. srpna 1922 podnikl starosta Skopeček v Praze intervenci ohledně záležitosti stavby činžovního obecního domu na pozemku zakoupeném městem od Vladislava Čalouna. Při této intervenci předložil Skopeček plány domu a ministerstvo se usneslo zadat příbramské městské radě, aby učinila dotaz ohledně investičních půjček u spořitelny v Rakovníku, Berouně a Hořovicích. 17. srpna 1922 schválila městská samospráva plány na stavbu dvou třípatrových domů a sedmi přízemních domků, ale 7. září 1922 městská rada plán těchto sedmi přízemních domků změnila na dva domy jednopatrové.²¹⁵

Dalším závažným problémem města i celého okresu byla také nezaměstnanost. V květnu 1919 se v příbramském okrese nacházelo 4723 nezaměstnaných. Pro porovnání můžeme uvést, že tou dobou se lidí bez práce v celé Praze nacházelo 9500.²¹⁶ Na zasedání 24. dubna 1922 rozhodla příbramská městská rada přistoupit za účelem snížení nezaměstnanosti ve městě ke stavbě kanalizace a požádat ministerstvo sociální péče, zda by nemohlo na kanalizaci jakožto nouzovou stavbu přispět.²¹⁷ Vzhledem k situaci ohledně zaměstnanosti ve městě je trochu s podivem, že 11. května 1921 městská rada zamítla žádost továrníka Oskara Weila o postavení nové továrny, jejíž stavba a posléze i další provoz by zcela jistě zajistily práci mnoha příbramským obyvatelům.²¹⁸ 2. září 1921 městská rada rozhodla, že kupující pozemků od obce budou smluvně zavázáni zadávat řemeslné práce na stavbách na těchto pozemcích živnostníkům a dělníkům z Příbrami.²¹⁹ 16. března 1922 vznesla městská rada žádost Obchodní a živnostenské komoře v Praze, aby podle možností podporovala obchodní a průmyslový ruch v Příbrami, 16. března 1922 také tento orgán městské samosprávy

214 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

215 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

216 Horymír, 24. 5. 1919, 49/21, s. 2.

217 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

218 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

219 Horymír, 10. 9. 1921, 51/37, s. 2.

požádal státní správu, aby při zdejších horních závodech zavedla zpracování olova a aby přeložila mincovnu z Kremnice na Slovensku do Příbrami. 27. dubna 1922 proběhla intervence u vlády za zřízení tabákové továrny ve městě a za propagaci v továrních kruzích za zřízení jakékoli jiné továrny. 30. června 1922 rada vyzvala obchodní a živnostenskou komoru, aby podnikla akci za účelem opatření vhodného náhradního zaměstnání pro příbramské obyvatelstvo. Na podzim 1922 se ve městě objevila zpráva, že ministerstvo národní obrany zamýšlí zařídit určitý druh náhradního průmyslu v Příbrami, nicméně tato informace nebyla pravdivá.²²⁰

Nejvýznamnějším počinem městských orgánů ohledně snížení nezaměstnanosti ve městě i na okrese byla však snaha o získání náhradního průmyslu za velmi rychle upadající horní závod. Citelným důsledkem tohoto úpadku se stal úbytek obyvatelstva a tím i chudnutí obce, pokles poplatní síly obchodnictva i živnostnictva a z toho plynoucí úpadek obecních financí.²²¹ Za účelem získání státních železničních dílen pro opravu lokomotiv podnikli příbramští starostové i radní mnoho intervencí, této záležitosti věnovali mnoho svého času, úsilí i finančních prostředků města. V této záležitosti často intervenoval ve prospěch Příbrami také poslanec za Československou stranu sociálně demokratickou Václav Johanis. 2. srpna 1918 rozhodla městská rada vyslat do Prahy k obchodní komoře a ministerstvu železnic úplně první deputaci sestávající z tříčlenné stálé železniční komise. 20. prosince 1919 městská rada požádala Obchodní a živnostenskou komoru v Praze, aby na účet obce vyslala vrchního konzultanta Otto Schmidta ke zhlédnutí a vyšetření poměrů ve městě.²²²

V dubnu 1920 jednal v této věci starosta Skopeček s inspektorem Obchodní a živnostenské komory v Praze Josefem Veselým, který projektu přislíbil podporu. V létě tohoto roku se vydala příbramská deputace do Prahy k Obchodní a živnostenské komoře, kde v záležitosti přenesení železničních dílen jednala s prezidentem komory Václavem Němcem, a na ministerstvo železnic, na němž jednala se státním tajemníkem Václavem Burgerem. Ten uvedl, že se o železniční dílny uchází více měst a že záležitost jejich zřízení není prozatím rozhodnuta. Příbramskými zástupci byl Burger spraven o nutnosti přenesení tohoto průmyslu do Příbrami vzhledem k rychle upadajícímu hornímu závodu. Tajemník příbramským delegátům vysvětlil, že překážkou přenesení

220 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

221 Výtržnosti, nepokoje, tzv. náhradní průmysl, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 885, karton č. 60.

222 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

dílen do Příbrami je zejména to, že město neleží na hlavní trati. Na základě tohoto jednání padlo rozhodnutí intervenovat u příslušných ministrů a svolat schůzi příbramských obchodních grémií, živnostenských společenstev a dělnických svazů, z níž měl vzejít projev ve prospěch přenesení železničních dílen, které by zajistily zaměstnání pro více než 2000 příbramských obyvatel. Na zasedání městské rady 9. prosince 1920 se starosta Skopeček přimlouval, aby obec přinesla největší oběti pro zřízení náhradního průmyslu, jenž by se stal významným zdrojem daní a obecních přírůžek.²²³

Na začátku roku 1921 provedl intervenci u ministerstva železnic a pozemkového úřadu starostův náměstek Bernard Pešek. Na pozemkovém úřadu si Pešek nechal předložit skici lesů v okolí Příbrami. Ministerstvo železnic doporučilo náměstkovi zachovat řízení v tajnosti, protože o železniční dílny se ucházela ještě další československá města. Starosta Skopeček byl v dubnu 1921 povolán na ministerstvo železnic, kde obdržel informace o tom, že jsou podniknuty přípravné práce, aby v Příbrami mohly být dílny pro opravu lokomotiv umístěny. Stavba měla započít na podzim po žních a odhadem měla trvat tři roky. Ministerstvo si jako podmínku kladlo bezplatné poskytnutí pozemků, dále to, že obec zajistí ubytování úředníků a dělníků a že se bude podílet na získání vhodné vody pro dílny. Starosta Skopeček se svým náměstkem Bernardem Peškem posléze při osobní intervenci ujistili ministerstvo železnic, že obec všem požadavkům vyhoví. Pešek se také zasadil o to, aby ministerstvo železnic přislíbilo, že se dílny budou nacházet výhradně v katastru obce příbramské.²²⁴ Na zasedání obecního zastupitelstva 18. května 1921 starosta Skopeček prohlásil, že lze s určitostí očekávat, že do zdejší obce budou železniční dílny přeneseny, neboť neexistuje jiná možnost, jak upadající horní závod nahradit. Stavba dílen měla podle starostova přesvědčení začít ještě na podzim, náklady měly zatížit státní pokladnu sumou 40 milionů korun. Na této schůzi vydalo zastupitelstvo prohlášení, podle kterého měla obec postoupit potřebné pozemky k výstavbě dílen na lokomotivy v katastru příbramské obce při železniční trati vedoucí z Příbrami do Prahy, které hodlala získat výměnou nebo koupí, takže náklady na pozemky mělo nést výhradně město Příbram.²²⁵ Nejdůležitější listinou v záležitosti stavby železničních dílen byl přípis ministerstva

223 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

224 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

225 Zápisy o schůzích obecního zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

železnic č. 29313-V/2 ze 6. července 1921, v němž ministerstvo oficiálně přijalo nabídku Příbrami na bezplatné postoupení pozemků. Na konci léta 1921 docházelo na pozemcích pravděpodobně potřebných k postavení dílen k zasívání obilí, což by zvýšilo jejich cenu, a tak se městská rada rozhodla požádat ministerstvo železnic o sdělení, které pozemky ke stavbě přesně reflektuje. 16. září 1921 vydalo ministerstvo železnic přípis č. 255/Kol., v němž předložilo situační plán budoucích železničních dílen, a tak městská rada mohla pachtýře vyzvat, aby dotyčné pozemky neosívali. Do tohoto situačního plánu mohla veřejnost nahlédnout od 25. listopadu do 8. prosince 1921.²²⁶ Dílny se měly vystavět u příbramského dolu Lill.²²⁷ Právním zástupcem majitelů pozemků potřebných pro dílny se stal JUDr. Viktor John. 13. října 1921 proběhla u ministerstva železnic další intervence s cílem uspíšit jednání o výkupu pozemků. Při intervenci proběhnuvší 20. října 1921 ministerstvo železnic starostu Skopečka ujistilo, že výstavba dílen v Příbrami je na nejlepší cestě a zcela jistě zaručena, nicméně je nutné vyřešit otázku finanční, navíc zahájení prací překáželo zimní období a s ním spojené nepříznivé počasí. Starosta se opět vydal do Prahy na začátku prosince 1921, protože v řádném státním rozpočtu nebyl uveden náklad na výstavbu železničních dílen ve městě. Skopečkovi se k tomu dostalo vysvětlení, že tento výdaj je zařazen do investičního rozpočtu pod položkou „lokomotivy a. j.“²²⁸ Stavbu vlakového spojení k obsluze dílen úřady povolily 29. prosince 1921, a tak se stala výměna, popřípadě vyvlastnění pozemků, nutnou záležitostí, proto městská rada vyzvala hospodářský odbor, aby zahájil přípravné řízení k výměně pozemků.²²⁹

Na zasedání městské rady 9. března 1922 se dostavila deputace příbramských dělníků urgující stavbu železničních dílen, která také přednesla žádost, aby se s nimi některý z radních v březnu 1922 vydal k ministerstvu železnic. Tím příbramští radní pověřili starostu Skopečka. Další intervenci v záležitosti urychlení povolení nákladu na železniční dílny podnikli k ministerstvu železnic starosta Skopeček s náměstkem Peškem 4. května 1922. V červnu 1922 povolila vyhláškou č. 2766 stavbu dílen okresní politická správa. V sobotu 29. července 1922 proběhla v Příbrami schůze zájemců o náhradní průmysl, jíž se zúčastnili členové městské rady, zástupci obou finančních

226 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

227 Horymír, 23. 7. 1921, 51/30, s. 1.

228 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

229 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

grémií, živnostenských společenstev a průmyslových firem.²³⁰ Zasedání, na němž proběhla anketa o získání náhradního průmyslu v Příbrami, se uskutečnilo v zasedací síni městské radnice v sedm hodin večer. Jednání se zúčastnilo 15 zástupců příbramských živnostenských společenstev a veřejných institucí. Městský úřad reprezentoval starosta Skopeček, kterého přítomní zvolili předsedajícím. Zástupci příbramských organizací Hájek, Kohout a Pešek zdůraznili, že na uskutečnění státních dílen ve městě tyto organizace trvají. K tomu se Skopeček vyjádřil, že dílny již ministerstvo oficiálně přislíbilo, nicméně projekt stále zdržují rozpory mezi ministerstvy financí a železnic. Hájek navrhl pozvat do Příbrami zástupce vlády, aby mohli sami vyslechnout požadavky příbramské veřejnosti, vrchní inspektor Veselý podal návrh na vyslání další deputace k vládě. O špatné hospodářské situaci ve městě i o nutnosti zřízení železničních dílen vypovídá výrok Jakuba Arenta: „*Město jest na stupni takřka úplného zničení obchodního a průmyslového, po čtyřech letech naší samostatnosti jest město naše v témže stavu jako v roce 1918.*“²³¹ Schůze přijala usnesení činit neustálé a důrazné kroky za účelem uskutečnění stavby dílen a požádat Obchodní a živnostenskou komoru v Praze, aby intervenovala u ministerstev železnic a financí, aby práce započaly co nejdříve. Na konci srpna 1922 městská rada písemně zakročila u ministerstva financí kvůli povolení úvěru na stavbu dílen.²³² Další schůze zájemců o náhradní průmysl, svolaná Obchodní a živnostenskou komorou v Praze, proběhla 12. září 1922. Vláda jako svého zástupce vyslala ministerského radu Jana Mollíka, za ministerstvo obchodu byl přítomen Albert Karkan, za ministerstvo národní obrany František Důras, ministerstvo veřejných prací zastupoval Ludvík Litzmar a Obchodní a živnostenská komora vyslala svého sekretáře Sýkoru. Za příbramské korporace se jednání zúčastnilo 44 zástupců. Účastníci schůze provedli volbu místního komitétu pro ustavičný styk s pražskými zájemci, jehož členem se za městskou samosprávu stal starosta Skopeček, za živnostníky a obchodníky Bernard Pešek, za dělníky Josef Mašek, za průmyslníky továrník Jan Kolařík, za První obchodní grémium Dr. Samek a Březové Hory reprezentoval starosta Hynek Klička a člen březohorského zastupitelstva Václav Schneider.²³³

230 Tamtéž.

231 Výtržnosti, nepokoje, tzv. náhradní průmysl, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 885, karton č. 60.

232 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

233 Horymír, 16. 9. 1922, 52/37, s. 2.

V říjnu 1922 vyrozumělo ministerstvo železnic Obchodní a živnostenskou komoru v Praze o tom, že vybudování dílen na opravu lokomotiv v Příbrami je zajištěno. Ministerstvo financí uvolnilo prostředky k zahájení potřebných prací, mezi nimi také tři a půl milionu korun na zřízení vlečky od nádraží k dílnám.²³⁴ Poslanec Johanis zaslal obecnímu zastupitelstvu v říjnu 1922 dopis, v němž bylo uvedeno, že ministerstva financí i železnic dala souhlas, aby se ještě tohoto roku přikročilo ke stavbě železniční spojky od dílen k příbramské silnici, jejíž podrobný plán se orgány městské samosprávy rozhodly osobně urgovat na konci roku 1922.²³⁵

V bezprostředních poválečných letech 1919–1922 učinili zástupci města ještě jeden významný pokus o získání náhradního průmyslu pro Příbram. Na základě zprávy, že americký průmyslník Ford zamýšlí na několika místech v republice vystavět pár pobočných závodů své velkovýroby automobilů, podala městská rada žádost ministerstvu zahraničních věcí, aby na Forda působilo v záležitosti umístění těchto závodů do Příbrami. Ministerstvo však dopisem z 25. září 1922 radním sdělilo, že – stejně jako žádná jiná státní instituce – nemá vliv na to, kam Ford své pobočné závody umístí, a odkázalo městskou radu k jednání se zástupcem firmy pro Československou republiku inženýrem Janem Ženiškem. Městská rada tudíž tomuto zástupci 16. října 1922 zaslala žádost, aby zvážil zavedení továren Fordu ve městě. V této žádosti radní uváděli, že město je k postavení továren obzvláště vhodné, neboť se zde nachází levná pracovní síla, v nejbližší době se přistoupí k elektrifikaci, příbramští radní navíc vyjádřili ochotu opatřit pro firmu potřebné pozemky. Ve své odpovědi vysvětlil inženýr Ženišek, že Ford nemá v úmyslu na území republiky stavět svůj pobočný závod, ale továrnu na takzvaný Bohemian Ford, který by byl opatřen domácí karoserií Fordu, a požádal o bližší informace, v jakém směru konkrétně by město vyšlo firmě vstříc.²³⁶ 16. listopadu 1922 se na základě Ženiškovy odpovědi městská rada rozhodla intervenovat u zástupce Fordu osobně.²³⁷

Hojně diskutovaným tématem na zasedáních městské rady i obecního zastupitelstva se stala také doprava a možnosti jejího zlepšení. V listopadu 1918 podnikli radní František Švejda a Macháček cestu do Prahy k ministerstvu dopravy v záležitosti znovuzavedení zrušeného rychlíku Praha – Zdice – Protivín, nicméně jim

234 Horymír, 21. 10. 1922, 52/42, s. 2.

235 Zápis o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

236 Výtržnosti, nepokoje, tzv. náhradní průmysl, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 885, karton č. 60.

237 Zápis o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

úředníci dotyčného ministerstva sdělili, že za současné situace toto spojení obnovit nelze.²³⁸ Další žádost o zavedení těchto rychlíků č. 601 a 602 podalo město ministerstvu železnic na konci roku 1919,²³⁹ ani ta se však nedočkala příznivého vyřízení, neboť v lednu 1921 vydalo ministerstvo železnic přípis, ve kterém zopakovalo původní odpověď ministerstva dopravy z roku 1918. Můžeme konstatovat, že městská rada byla v této záležitosti poněkud zarputilá, protože další žádost o zavedení vlakové dvojice vznesla spolu s žádostí o zavedení nočního vlaku Zdice – Příbram 5. srpna 1920.²⁴⁰ Nové vlakové spojení Příbrami s Prahou se železniční správa rozhodla zavést až na počátku roku 1922. Při této příležitosti se městská rada rozhodla zaslat žádost Obchodní a živnostenské komoře v Praze o úpravu a rozšíření příbramského nádraží.²⁴¹ Klíčovou záležitostí se pro město stala stavba dráhy z Příbrami do Sedlčan s odbočkou na Dobříš. 24. listopadu 1918 proběhla na Dobříši schůze, které se jako příbramský zástupce zúčastnil radní František Švejda. Na tomto zasedání padlo rozhodnutí vyslat deputaci do Prahy k ministru železnic Isidoru Zahradníkovi za účelem, aby stát přikročil ke stavbě této dráhy, kterou by se také mohlo čelit nezaměstnanosti na okrese, a financoval ji. V Příbrami vznikla stálá tříčlenná železniční komise pro stavbu dráhy do Sedlčan, jejímiž členy byli zvoleni František Pešek a vrchní geometr Vojtěch Kejla, předsedou se stal Richard Reimar.²⁴² Na jaře 1919 padlo rozhodnutí přikročit ke stavbě dráhy na Dobříš, ohledně stanovení směru dráhy na Sedlčany mělo proběhnout další jednání.²⁴³ Prvním výdajem z městské pokladny v záležitosti postavení této linky se stal účet firmy Köhler & Raynal za technické práce stavby dráhy v hodnotě 13 578 korun a 8 haléřů. 13. listopadu 1919 navrhla městská rada obecnímu zastupitelstvu vyplatit zálohu 400 000 korun na stavbu dráhy na Dobříš a do Sedlčan. Na Dobříš se podařilo zřídit prozatímní autobusovou dopravu, která byla zahájena 7. října 1920, za kilometr cestující zaplatili 80 haléřů. Obec měla na vlastní náklady pořídit garáž pro autobus, nakonec ale na koupi stodoly od Františka Strakatého za účelem zřízení garáže přispěla obnosem 20 000 korun z celkové sumy 110 000 korun. 16. prosince 1920 podalo Ředitelství

238 Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

239 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

240 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

241 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

242 Horymír, 29. 3. 1919, 49/13, s. 2.

243 Horymír, 19. 4. 1919, 49/16, s. 1–2.

státních drah návrh, aby městská rada pověřila příslušné orgány, aby stanovily jízdní řád dráhy Příbram – Dobříš a Příbram – Sedlčany.²⁴⁴

V lednu 1921 proběhlo jednání se zástupci nedalekého Rožmitálu pod Třemšínem ohledně dráhy Rožmitál – Příbram, která by pasovala do dráhy Klatovy – Blovice – Rožmitál – Příbram – Sedlčany – Humpolec, do této trati chtělo ministerstvo železnic včlenit také projekt dráhy Příbram – Dobříš s odbočkou na Sedlčany.²⁴⁵ Na schůzi obecního zastupitelstva 2. března 1921 se zastupitelé obeznámili s faktem, že v případě stavby dráhy na Dobříš a do Sedlčan připadne na obec obnos ve výši 700 000 korun. Příbramské zastupitelstvo stanovilo podmínky k uhrazení této částky na svém zasedání 6. dubna 1921. Projekt místní dráhy Příbram – Dobříš mělo ministerstvo železnic pojmout do programu místních drah, který mělo předložit Národnímu shromáždění k zákonitému zajištění. Ministerstvo železnic také dostalo za úkol stanovit celkový náklad a podíl připadající na zainteresované osoby. Výplata těchto konkrétních příspěvků se poté měla uskutečnit ve lhůtě ministerstvem stanovené.²⁴⁶ V dubnu 1921 se městská rada usnesla podat Obchodní a živnostenské komoře v Plzni žádost, spolupodepsanou sedlčanským městským úřadem, aby podnikla kroky ke stavbě dráhy do Sedlčan. Ředitelství státních drah v Plzni s ohledem na projektované železniční dílny a provedení dráhy do Sedlčan přistoupilo v létě 1921 k rozšiřování příbramského nádraží. 10. prosince 1921 proběhla v Praze schůze železniční komise pro stavbu dráhy na Dobříš a do Sedlčan, do užší komise zvolili účastníci továrníka Masnera, poslance Johanise a zástupce firmy Köhler & Raynal.²⁴⁷ Starostovy intervence ohledně stavby dráhy, která proběhla 11. května 1922, se zúčastnil také senátor za Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu Emanuel Hrubý, předseda okresní správní komise Reimar a továrník Masner. Úředníci na ministerstvu železnic přítomné ujistili, že záležitost se nachází v příznivém stavu.²⁴⁸

V letech 1919–1922 jednali také obecní představitelé o záležitosti, která by pro město znamenala zásadní ekonomické i demografické změny, tedy o stanovení katastrálních hranic mezi Příbramí a obcemi ležícími v páté čtvrti města. Správní komise, působící ve městě na jaře 1919, učinila rozhodnutí z hospodářských důvodů

244 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

245 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

246 Zápisy o schůzích obecního zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

247 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

248 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

k rozhranění obce nepřístupovat.²⁴⁹ K ministerstvu vnitra se z Příbrami vydala deputace ohledně této úpravy hranic mezi obcemi Příbramí, Podlesím a Německou Lhotou²⁵⁰ a vnesla žádost, aby Stříbrná Huť setrvala při zdejší obci. V únoru 1920 jednal starosta Skopeček s okresním hejtmanem Špronglem v záležitosti úpravy hranic mezi obcemi. Hejtman přislíbil podporovat požadavek, aby Stříbrná Huť setrvala v rámci katastru obce příbramské. V zimě 1920 vydali obyvatelé páté čtvrtě prohlášení vznášející požadavek, aby zůstali katastrem přiděleni k městu Příbrami a nestali se součástí Německé Lhoty.²⁵¹

Orgány městské samosprávy se také hojně věnovaly školským záležitostem. Mezi nejdůležitější počiny městské rady a obecního zastupitelstva v tomto směru můžeme zařadit například to, že radní na zasedání 27. listopadu 1918 schválili zrušení a uzavření příbramské obecné německé školy jakožto nepotřebné, a tak městská rada odeslala příslušnou žádost o uzavření školy ministerstvu školství. Na konci roku 1918 se také objevila zpráva o možném přeložení zdejší VŠ báňské do Prahy. V této záležitosti podnikl v Praze náměstek starosty Leopold Čížek s radním Františkem Strakatým intervenci.²⁵² Další deputace se vydala do Prahy k ministerstvu školství roku 1919, a přestože ministr Habrman ubezpečil zástupce města Františka Strakatého, že je zachování VŠ báňské ve městě příznivě nakloněn,²⁵³ rozhodlo nakonec ministerstvo školství vysokou školu do Prahy skutečně přeložit, obci měly být poskytnuty kompenzace zřízením jiných odborných škol. Dalším významným počinem v rámci příbramského školství bylo to, že okresní správní komise na svém druhém zasedání povolila potřebný náklad pro zřízení nové dvouřídni obchodní školy v Příbrami.²⁵⁴ Dobrou zprávou jistě bylo, že se do této nové školy při jejím otevření přihlásilo 136 nových žáků, přičemž škola mohla přijmout pouze 95 z nich.²⁵⁵

V období let 1919–1922 se orgány městské samosprávy věnovaly také několika kurióznějším tématům, například zpronevěře městského plynmistra Antonína Smiška. Ten kupříkladu na konci roku 1918 vydal bez předložení poukázek 1330 kilogramů

249 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

250 Dnes Lhota u Příbramě.

251 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

252 Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

253 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

254 Horymír, 19. 4. 1919, 49/16, s. 2.

255 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

koksu A. Herrmanovi, za tento přečin mu disciplinární komise udělila výstrahu.²⁵⁶ Dále vydal Smíšek plynárenským dělníkům 4330 kilogramů brambor v ceně 2229 korun a 95 haléřů, peníze dělníkům z výplat srazil, částku ale nezaplatil. Hospodářství v městské plynárně se pod jeho vedením ocitlo ve velmi špatném stavu, zavedení pořádku bylo možné jedině odstraněním plynmistra, a tak jej plynárenská rada potrestala nuceným dáním do výslužby s platností od 1. srpna 1921 a s výslužným podle odsloužených let, jeho manželce mělo město vyplácet roční alimenty ve výši 12 450 korun. Smíška nahradil plynárenský dělník František Janda. Návrh na trestní řízení zastupitelstvo prozatím zamítlo, na zasedání 3. listopadu 1921 ale podpořili radní Žáček, Čampulka a Sobotka návrh plynárenské rady celou záležitost nakonec trestnímu soudu postoupit.²⁵⁷ Trestní oznámení sestavil policejní komisař Podlena. Brambory nakonec muselo Státnímu obilnímu ústavu uhradit město.²⁵⁸

Druhým kurióznějším tématem řešeným při zasedání příbramské samosprávy se stala ve městě hojně rozšířená prostituce a boj městských radních s tímto nešvarem. Na zasedání 14. dubna 1921 se městská rada usnesla k návrhu policejního odboru nezavádět navrženou dávku z prostituce. Na zasedání 21. dubna 1921 se radní Bedřich Bělohlávek opětovně přimlouval za zdanění prostituce, radní Čampulka ale vysvětlil stanovisko policejního odboru, že ji zdanit nelze, protože se jedná o živnost pouze trpěnou, která tak nemůže podléhat obecním daním, navíc by toto zdanění neprospělo pověsti hornického města. Radní Emanuel Hrdlička vyjádřil svůj názor, že zavedením dávky by nedošlo k omezení ani odstranění tohoto problému. 28. dubna 1921 podal tedy radní Bělohlávek návrh na omezení tohoto nešvaru zejména v hostinci Na Staré rychtě. Policejní komisař Podlena byl podle Bělohlávkova názoru k nevěstkám až nemístně shovívavý. 11. května 1921 podala městská rada na okresní politickou správu žádost o zákaz prostituce v hostincích Kréta, Závist a U Tří králů a o její vykázání na periferii města, v tomto spisu také jako možné řešení navrhla, aby v místnostech, kde bude prostituce trpěna, nebyl povolen prodej vína, piva a likérů.²⁵⁹

Posledním významným tématem pravidelně probíraným v příbramské samosprávě byly finance města. Ty se v tomto poválečném období, ke kterému se přidružil ještě úpadek zdejšího horního závodu a s ním spojený odliv obyvatelstva,

256 Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

257 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

258 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

259 Tamtéž.

ocitly ve skutečně katastrofálním stavu. Jak si budeme moci povšimnout, příbramští radní se poněkud nerozumně uchýlovali k dalším a dalším půjčkám, které se snažili pokrýt neustálým zvyšováním obecních přírážek a daní. Již v roce 1919 navrhla městská rada zastupitelstvu uzavřít půjčku ve výši 200 000 korun, která měla být určena na aprovizační účely.²⁶⁰ Rozpočet na rok 1920, který byl vyložen až v květnu tohoto roku, činil celkovou potřebu 1 097 877 korun proti úhradě 602 721 korun, schodek tedy činil 495 155 korun.²⁶¹ Během roku 1920 došlo ke zvýšení a zavedení nových poplatků za účelem sanace obecních financí. Poplatek za 1 m³ vody byl zvýšen na 50 haléřů, tržní poplatky vybírané o týdenních a výročních trzích vzrostly o 100 %, nově městské zastupitelstvo zavedlo 20% dávku na právo várečné a daň z příjmů pro úředníky, o 100 % vzrostly poplatky stavební, navýšily se i taxy z městské váhy a z jatek. Podražily také poplatky z veřejných produkcí a zábav podle velikosti podniku na 5 – 20 korun, ty však samospráva vybírala ve prospěch chudinského fondu. Městská rada na zasedání 12. srpna 1920 přijala návrh na zavedení 10% přírážky z převodu nemovitosti mezi živými i v případě smrti a doporučila schválení obecnímu zastupitelstvu, které zavedení této dávky potvrdilo 26. srpna 1920,²⁶² ministerstvo financí a zemské finanční ředitelství ji však městu povolily vybírat až v červnu 1922.²⁶³ Žádost o schválení 100% přírážky k dani činžovní a 450% přírážky k daním ostatním byla v srpnu 1920 zamítnuta, nicméně městská rada se usnesla podat novou žádost a v této věci intervenovat v Praze.

Neutěšeným stavem obecních financí se městská rada zabývala 16. září 1920. Starosta se rozhodl požádat Svaz českých měst, aby vládě podal petici, v níž by zazněl požadavek převzetí některých oborů, dosud spadajících do obecní působnosti, státem. 23. září 1920 upozornil finanční referent Jan Schneider na nutnost uzavřít větší komunální půjčku u Městské spořitelny v Písku nebo Březnici. K 27. září 1920 se v městské pokladně nalézala hotovost pouhých 55 566 korun a 35 haléřů. V říjnu 1920 se v městské pokladně nacházely nezaplacené účty v hodnotě 120 000 korun, dle Schneiderova odhadu bylo potřeba uzavřít půjčku ve výši 350 000 korun. V tomto měsíci vzrostlo nájemné z obecních budov o 20 %. V listopadu 1920 rada uložila městskému důchodu, aprovizaci, správě městské plynárny a obecní zastavárny na konci

260 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

261 Horymír, 8. 5. 1920, 50/19, s. 2.

262 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

263 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

každého měsíce předložit přehledný výkaz o finančním stavu daného úřadu. Radní také rozhodli, že město nemůže výpůjčku ve výši 350 000 korun uskutečnit, protože úvěr by byl kvůli nedostatku financí příliš nevýhodný. Aby obec nemusela zastavit nejnütnější platy, bylo u příbramské Městské spořitelny vyzvednuto 270 000 korun. K 15. listopadu 1920 činila hotovost v městské pokladně 38 224 korun a 55 haléřů, do 25. listopadu město přečerpalo rozpočet na rok 1920 o 219 661 korun. Na začátku prosince 1920 podala finanční komise návrh na další půjčku, tentokrát u Zemské banky. V polovině tohoto měsíce překročilo město rozpočet o 390 000 korun, a tak se městská rada rozhodla zahájit jednání s Městskou spořitelnou v Příbrami o povolení kontokorentního účtu.²⁶⁴

Finanční referent lidovec Schneider na zasedání městské rady 14. ledna 1921 konstatoval, že rozpočet na rok 1920 Příbram překročila o 800 000 korun. Obec za tento rok na přírážkách vybrala 420 000 korun, z příbramské spořitelny vyzvedla 620 000 korun. Protože obec nešetřila, usnesli se radní, že žádný z úředníků nesmí nic nakupovat bez souhlasu předsedy dotyčného odboru. Jan Schneider prohlásil, že nehodlá nadále spravovat obecní finance a vzdal se místa předsedy finanční komise.²⁶⁵ To, že se jednalo o skutečně nevděčný post, dokazuje následná volba nového předsedy na zasedání obecního zastupitelstva. Poprvé byl 27 hlasy z 36 možných zvolen Engelbert Haasenkopf, ten ale volbu nepřijal. Ve druhém kole získali starosta Skopeček a radní Emanuel Hrdlička každý po 15 hlasech, ale také ani jeden z nich volbu nepřijal. Ve třetím kole zastupitelé zvolili 14 hlasy opět Jana Schneidera, kterému projevíli důvěru, a požádali jej, aby v úřadě setrval. V lednu 1921 se obecní zastupitelstvo usneslo u spořitelny zavést kontokorentní účet, za který obec měla ručit celým svým jměním.²⁶⁶ Na konci ledna 1921 uzavřel předseda finanční komise dohodu s Městskou spořitelnou v Příbrami ohledně zřízení tohoto kontokorentního účtu, jako zástavu obec vložila všechny obecní přírážky za roky 1920 a 1921.

Návrh rozpočtu na rok 1921 nebyl předložen ještě ani v polovině února tohoto roku, protože úřady nesestavily obecní inventář, a tak starosta uložil úředníkům jednotlivých odborů předložit rozpočtový elaborát do 19. února 1921. Rozpočtem se městská rada zabývala až 10. března 1921. Zahrnoval vydání 2 709 160 korun při

264 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

265 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

266 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

úhradě 970 075 korun. Schodek 1 739 085 korun měl být kryt 92% přírůžkou k dani činžovní, která měla vynést 82 800 korun, 600% přírůžkou k ostatním daním, to mělo znamenat obnos 600 000 korun, zadržnými přírůžkami za rok 1920 v hodnotě 180 000 korun a výpůjčkou 350 000 korun. K tomu neměla být uhrazena záloha vybraná z městské spořitelny z půjčky na stavbu dráhy do Sedlčan ve výši 400 000 korun. Zbyl nekrytý schodek 126 288 korun, který měl být uhrazen státním přidělem obci anebo vypsáním obecní půjčky mezi obyvateli.²⁶⁷

V dubnu 1921 rozhodli obecní zastupitelé učinit půjčku 45 000 korun u Zemské banky. Poněkud paradoxní je, že část této půjčky byla určena k částečné splátce dluhu u té samé banky. Na zasedání 18. května 1921 zastupitelstvo přijalo doporučení vybírat 10% poplatek z nájemného přesahujícího tisíc korun ročně, tzv. činžovní groš. Tato progresivní dávka znamenala 10 % z nájemného v rozmezí 1000 – 1500 korun ročně, 15 % z nájemného 2000 – 2500, 20 % při činži 2500 – 3000 a při nájemném převyšujícím 3000 korun ročně se vyšplhala dokonce nad 30 %.²⁶⁸

Také v tomto roce došlo ke zvýšení nejrůznějších poplatků. Školné ve čtvrtých ročnících při měšťanských školách chlapeckých i dívčích vzrostlo ze 60 korun na 150. Městská rada opět navýšila tržní poplatky, k tomu navíc město začalo vybírat poplatky také od prodávajících mimo trhy. Proti tomuto horentnímu zdražování vznesl v srpnu 1921 stížnost Odborový svaz trhovců, obec ale poplatky ponechala jakožto významný zdroj svých příjmů v platnosti. Taxy z městské váhy vzrostly na jednu korunu za vážení obyčejné, o výročních trzích na dvě koruny. Poplatky za výlep plakátů narostly dokonce o 200 %. V červenci podnikl radní Haasenkopf intervenci u příbramského berního úřadu, aby obecní přírůžky vybíral rychleji. V srpnu berní úřad za měsíc červenec zaslal 40 000 korun, větší obnos městská rada očekávala v následujících měsících. Přestože příslušné ministerstvo obci vybírání činžovního groše povolilo, ještě na začátku září vybírán nebyl, a tak obec přicházela o významný zdroj příjmů.

K 15. září 1921 se v městské pokladně nalézala hotovost 26 387 korun a 70 haléřů.²⁶⁹ V tomto měsíci jednalo obecní zastupitelstvo s Městskými spořitelkami v Berouně a v Rokycanech o poskytnutí úvěru. Městská spořitelna v Příbrami měla výměnou poskytnout úvěr městu Rokycany. Za vypůjčené peníze radní zamýšleli

267 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

268 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

269 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

zakoupit pozemky pro chystané dílny a uhradit výdaj 400 000 korun za dráhu do Sedlčan.²⁷⁰ 6. října 1921 odmítla okresní správní komise udělit povolení ke sjednání této komunální výpůjčky v hodnotě jeden milion korun a nařídila provést odbornou revizi obecního hospodářství. Za městskou radu u komise v záležitosti povolení půjčky osobně intervenovali starosta Skopeček, radní Haasenkopf, finanční referent Schneider a tajemník Piazza. 13. října 1921 městská rada opět jednala o tísnivém stavu obecních financí. Radní Schneider podal návrh na zavedení vybírání daně ze vzrůstu hodnoty, která měla připadnout obci. Na tomto zasedání se městská rada usnesla zakročit u městské spořitelny ohledně rozšíření kontokorentního účtu a zvláštní finanční komise dala souhlas s uzavřením půjčky jednoho milionu korun. K tomu udělila povolení 25. listopadu 1921 i okresní správní komise, pod podmínkou, že na náklady obce proběhne odborná revize obecního hospodářství. Okresní správní komise povolila uzavření půjčky 600 000 korun u spořitelny v Rokycanech, ale půjčku ve výši 400 000 v Berouně pro nevhodné podmínky zamítla, tento obnos uložila městské radě získat u příbramské spořitelny. Celá půjčka měla být splacena nejpozději do čtyř let.²⁷¹ Obecní zastupitelstvo podalo na zemský výbor v Praze žádost o provedení odborné revize obecních financí na začátku listopadu,²⁷² přípisem č. 138233/11 z 23. listopadu 1921 výbor povolil její provedení Českou zemskou kancelář pro revizi okresního a obecního hospodářství.²⁷³

V listopadu 1921 poslalo obecní zastupitelstvo na ministerstvo financí žádost o zvýšení přidělu z daně domovní, daní z obratu, pracovních výkonů a z daně přepychové. V tomto měsíci také zastupitelstvo souhlasilo s rozšířením kontokorentního účtu u městské spořitelny, která povolila kontokorent do výše 750 000 korun, přičemž do 3. listopadu z něj město vybralo již 590 000 korun.²⁷⁴ Na podzim 1921 došlo také k zavedení dalších dávek. Městská rada stanovila dávku z podnájemníků 5 korun měsíčně za každého, nově zavedla dávku ze služebných a vychovatelek, poplatky 3 koruny z předržení policejní hodiny, 500 korun z luxusních automobilů, nově bylo zavedeno také dlužné – pro cizí automobily 5 korun, pro povozy korunu – a město zvýšilo obecní dávky z prodeje piva, vína a likérů. Na návrh policejního odboru městská

270 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

271 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

272 Horymír, 12. 11. 1921, 51/46, s. 2.

273 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

274 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

rada také zavedla pořádkové pokuty za klouzání, sáňkování a koulování ve městě.²⁷⁵ Příbramští radní očekávali, že dávka z podnájemníků do obecní kasy přinese 40 000 korun, dávka z luxusních automobilů 5000 korun, daň ze služebného personálu 2400 korun, dlažebné mělo vynést obnos 3000 korun a dávka z překročení policejní hodiny 10 000 korun. Celkem tyto dávky měly pro městskou pokladnu znamenat příjem 60 400 korun. Aby radní snížili náklady na vybírání těchto poplatků, svěřili je policejním strážníkům.²⁷⁶ Ministerstva financí a vnitra ale vybírání daní ze služebného personálu a z překročení policejní hodiny nepovolila.²⁷⁷

Dne 5. prosince 1921 jednala na mimořádném zasedání městská rada o rozpočtu na rok 1922, který připravovaly příslušné odbory již od října. Řádný rozpočet vyžadoval 2 620 155 korun při úhradě 1 700 022 korun. Potřeba rozpočtu mimořádného činila 782 248 korun a úhrada 87 441 korun. Celkový schodek 1 614 938 korun měla částečně pokrýt 92% přírážka k dani činžovní, která měla vynést obnos 86 923 korun a 44 haléřů, a 600% přírážka k daním ostatním, která měla činit 613 567 korun a 80 haléřů.²⁷⁸ Člen národní demokracie Karel Konvalinský podal proti rozpočtu stížnost, v níž poukazoval na nesmírné zatížení poplatnictva a na obecní nehospodárnost, zejména na vysoké výlohy na obecní administrativu, způsobené příliš velkým počtem městských úředníků. Starosta Skopeček však rozpočet hájil argumentem, že se v Příbrami nalézají pouze málo výnosné nebo dokonce pasivní podniky, navíc má město rozsáhlé školství i chudinství, a tak se zastupitelstvo usneslo nevzít na námitku ohled. Na konci května 1922 vrátila zastupitelstvu rozpočet okresní správní komise, přičemž si vyžádala jeho doplnění po stránce formální a úpravu ohledně požitků zřízenců, penzistů a vdov.²⁷⁹ V polovině prosince 1921 se v městské pokladně nalézalo 15 300 korun a 94 haléřů.²⁸⁰

Na zasedání 5. ledna 1922 jednala městská rada o dluhu městské aprovizace u obilního ústavu ve výši 152 336 korun a 45 haléřů a rozhodla je uhradit ze zápůjčky u rokycanské spořitelny nebo z kontokorentního účtu a požádat o prominutí vzniklého úroku 13 451 korun a 14 haléřů. Na začátku roku 1922 došlo opět k dalšímu zvýšení obecních daní. Dávka ze psů vzrostla na 4 koruny a 30 haléřů, což městu vyneslo 4872

275 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

276 Horymír, 22. 4. 1922, 52/16, s. 1.

277 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

278 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

279 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

280 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

korun. Poplatek za 1 m³ vody byl navýšen na jednu korunu, v červnu 1922 vzrostl dokonce na 1 korunu a 50 haléřů za 1m³, o 150 % podražily poplatky za kopání hrobů a navýšeny byly i zádušní taxy a nápojová dávka z prodeje alkoholických nápojů.²⁸¹ Radním Haasenkopffem navržené zavedení nových dávek z hraní karet a radním Sobotkou navržené zavedení dávek z jízdy koňmo však městská rada zamítla.²⁸² K 13. lednu 1922 činila hotovost v příbramské pokladně 35 273 korun a 39 haléřů. V dubnu se také objevil dluh města u Československého úřadu oděvního v Praze ve výši 19 997 korun a 54 haléřů. Ten spolu s dluhem u obilního ústavu město zaplatilo z investiční půjčky určené na výkup pozemků pro železniční dílny. V květnu 1922 se radní usnesli uzavřít u berounské spořitelny další investiční půjčku ve výši 350 000 korun. Tento obnos chtěli využít na pořízení nových drkolnovských čerpadel, nových svítlen a na stavbu městských lázní. V srpnu 1922 upozornil finanční referent Schneider na nutnost snížit obecní přírážky alespoň o 300 %. V říjnu finanční komise navrhla uzavření další půjčky u berounské spořitelny ve výši 300 000 korun, z nichž se mělo 180 000 použít na stavbu nových obecních bytů, 100 000 korun na opravu budov, 20 000 na stavbu mostu na cestě do Podlesí a za zbytek měl být pořízen nový obecní kůň.²⁸³

Od dubna 1922 také probíhala již zmiňovaná revize obecního hospodářství. Tu prováděl zemský účetní rada Antonín Kebrdle se svým asistentem Stanislavem Šolkem. Zabývali se trestně-právním nepořádkem v městské aprovizaci a v plynárně, dále jim zastupitelé zadali provedení zevrubné revize ve všech odborech od roku 1918 a v plynárně od roku 1914, povšechnou revizi obecního hospodářství za poslední 3 roky, účetní rada měl také vypracovat návrh na modernizaci a na zlevnění obecní správy. První zprávu o některých výsledcích revize podal Kebrdle příbramské samosprávě 10. října 1922, kdy zemský účetní rada upozornil zejména na odhalenou zpronevěru městského kresliče Emila Borovičky. Ten prováděl podvodné machinace několik let, pohledávky za vyhotovení plánů domů si ponechával a neodevzdával je městskému důchodu, čímž městu způsobil škodu minimálně ve výši 28 775 korun a 93 haléřů. Městští radní ale kresliče Borovičku ihned nesuspendovali, neboť by městu vznikly další náklady tím, že by mu musely být nadále vypláceny 2/3 platu a navíc by

281 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

282 Horymír, 8. 4. 1922, 52/14, s. 2.

283 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

Příbram musela najmout novou sílu. Celou záležitost radní postoupili disciplinární komisi, Borovička městu nakonec škodu uhradil a požádal o propuštění, čímž se celá věc vyřešila.²⁸⁴

2.5 REAKCE NA ATENTÁT NA ALOISE RAŠÍNA

Jana Šetřilová popisuje Šoupalův čin následovně: „*Dne 5. ledna 1923 uslyšeli lidé, kteří kolem deváté hodiny ranní ubírali se Žitnou ulicí, dva za sebou rychle jdoucí výstřely, viděli, kterak před domem číslo 6 pán starší, menší postavy, chtějící vstoupiti do auta, čekajícího před tím domem, klesl k zemi, a kterak nějaký mladý muž, oblečený v šedý, přiléhající raglán a světlý klobouk, utíká od onoho místa do protilehlé Příčné ulice. Onen zraněný byl ministr financí JUDr. Alois Rašín.*“²⁸⁵ Ze zmíněných dvou výstřelů zasáhl ministra pouze jeden. Projektil proletěl míchou a uložil se do 11. obratle. Lékaři se shodli, že již není Rašínovi pomoci, oficiálně ale byly vydány zprávy poměrně optimistické. Devatenáctiletý útočník, anarchokomunista a úředník pojišťovny z Německého Brodu Josef Šoupal onoho dne přistoupil k ministrovi zezadu a vystřelil. Svým úmyslem zabít Rašína se netajil, ale nikdo v jeho okolí jej nebral vážně. Tento atentát způsobil většině české veřejnosti šok.²⁸⁶ Zpráva o Šoupalově činu dorazila do Příbrami již zhruba hodinu poté a vyvolala ve městě ohromný rozruch. Ještě toho dne se městem rozšířila také nepravdivá informace, že je ministr Rašín již mrtev. Obyvatelstvo očekávalo večerníky s nedočkavostí, v prodejnách novin se tvořily fronty tak jako za války. Tisk přinesl pocit úlevy, že atentát neměl úplný úspěch, a naději, že se i přes vážnou řeč lékařů podaří Rašína zachránit.

Místní organizace Československé národní demokracie o této události jednala na své členské schůzi 8. ledna 1923, na níž o Rašínově významu pro stát i stranu promluvil předseda Zdeněk Černý. Z této schůze zaslala místní organizace strany národní demokracii v Praze projev nejhlubšího rozhořčení nad tímto útokem a přání, aby se Rašín co nejdříve uzdravil.²⁸⁷ 11. ledna 1923 odsoudil na zasedání městské rady starosta Skopeček tento útok a příbramští radní zaslali ministrovi přání, aby se brzy úplně uzdravil.²⁸⁸ V Příbrami se ale našli i občané, kteří atentát schvalovali, například vdova po městském zahradníkovi se nechala slyšet, že „*je dobře, když mu to ten Šoupal*

284 Tamtéž.

285 ŠETŘILOVÁ, Jana, *Alois Rašín: dramatický život českého politika*, Praha 1997, s. 123.

286 Tamtéž, s. 124–126.

287 Horymír, 13. 1. 1923, 53/2, s. 1–2.

288 Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

udělal“.²⁸⁹ Atentát schvaloval také Václav Šrankmayer ze Žižkova, který v příbramském hotelu Buchar vedl před hosty řeči, že „*se musí v republice střílet, on bude první střílet a bude horší než Šoupal, že musí Rašína dodělat*“.²⁹⁰ Za toto jednání byl Šrankmayer odsouzen k šesti týdnům vězení nepodmíněně.²⁹¹ Přestože byl Rašín pro svá finanční opatření v době atentátu v republice značně nepopulární,²⁹² nešetřil najednou dobový tisk superlativy, a tak se můžeme v příbramském Horymíru například dočíst, že „*tento zločinný útok byl spáchán na muži, jemuž celý národ jest povinen vděčností za práci, kterou ocení teprve časy příští*“.²⁹³ Po Rašínově skonu 18. února 1923²⁹⁴ dobový tisk uvedl: „*Rašínovi nebylo dopřáno, aby ukončil započaté dílo, k němuž vlastně po celý plodný svůj život směřoval. Jeho životním posláním bylo spoluvytvořiti a zreorganizovati novodobý český stát, vytknul pevný program a vytyčil zásadní směrnice, udal cestu, kterou budou museti jíti jeho nástupcové.*“²⁹⁵

Dne 20. února 1923 proběhlo mimořádné zasedání městské rady svolané za účelem soustrastného projevu nad úmrtím Aloise Rašína. Po projevu náměstka starosty Bernarda Peška zvolili radní deputaci k účasti na pohřbu konaném 21. února 1923, složenou z Bernarda Peška, Engelberta Haasenkopfa a Antonína Žáčka. Z této schůze zaslali příbramští radní soustrastné telegramy vdově Karle a prezídiu ministerské rady. Na 21. února 1923 byl ve všech sekcích městského úřadu vyhlášen klid práce.²⁹⁶ Pietní akt příbramské organizace národní demokracie se konal 27. února 1923 v restauraci Na Příkopech. Členové strany Zdeněk Černý a profesor Fousek pojednali o Rašínově významu pro Československou národní demokracii, vyzdvihli ministrův nezměrný finanční a hospodářský rozhled i nekonečné zásluhy v nejkritičtějších dobách. Na závěr byla recitována Dykova báseň 21. únor.²⁹⁷

289 Horymír, 13. 1. 1923, 53/2, s. 3.

290 Horymír, 20. 1. 1923, 53/8, s. 4.

291 Tamtéž.

292 ŠETŘILOVÁ, s. 126.

293 Horymír, 13. 1. 1923, 53/2, s. 1.

294 ŠETŘILOVÁ, s. 130.

295 Horymír, 24. 2. 1923, 53/8, s. 1.

296 Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

297 Horymír, 3. 3. 1923, 53/9, s. 2.

3 MĚSTO PŘÍBRAM DO PARLAMENTNÍCH VOLEB 1925

3.1 ROZPUŠTĚNÍ OBECNÍHO ZASTUPITELSTVA V ROCE 1923 A OBECNÍ VOLBY V ROCE 1924

Starosta Skopeček, který rezignoval na svou funkci, protože se mu naskytla příležitost působit v Semilech jakožto okresní školní inspektor,²⁹⁸ se 30. ledna 1923 na zasedání městské rady rozloučil s příbramskými radními, jimž při té příležitosti poděkoval za spolupráci, zejména pak oběma svým náměstkům a radnímu Schneiderovi. Jeho rezignaci na členství v obecním zastupitelstvu i ve starostenském úřadě vzala městská rada na vědomí na zasedání 8. února 1923, kterému již předsedal náměstek Bernard Pešek. Na druhé mimořádné schůzi obecního zastupitelstva 10. března 1923 měli zastupitelé volit nového příbramského starostu. Na tomto zasedání bylo přítomno 34 členů zastupitelstva ze 36, za okresní politickou správu při volbě asistoval JUDr. Jan Čermák. Volbu řídil druhý nejstarší člen obecního zastupitelstva lidovec Jan Schneider, volební komise sestávala z národního demokrata Františka Bláhy, příslušníka Československé strany socialistické Antonína Braniše, sociálního demokrata Jana Třešňáka a ze zástupce Československé strany živnostensko-obchodnické Řehoře Kohouta. Sčítáním hlasů zastupitelstvo pověřilo Josefa Dvořáčka a Bedřicha Bělohlávka. Místopředseda okresní správní komise sociální demokrat Josef Sobotka obdržel 19 hlasů, a protože nadpoloviční většina potřebná ke zvolení činila 18 hlasů a protikandidáta Františka Peška volilo 14 zastupitelů, byl Sobotka novým starostou zvolen. Při volbě prvního starostova náměstka obdržel národní demokrat Bernard Pešek 29 hlasů, jeho protikandidát národní socialista Engelbert Haasenkopf pouhé 2 hlasy, ale při volbě druhého náměstka získal Haasenkopf 25 hlasů, a tak měl tuto funkci zastávat. Provedená volba obměnila tedy pouze osobu starosty, a tak každá politická strana udržela stejný počet členů městské rady a nová volba tohoto orgánu samosprávy odpadla. Předsedou osobního a kulturního odboru byl namísto Skopečka 29 hlasy zvolen Josef Sobotka, který stanul také v čele finanční komise, protože obdržel 9 hlasů, ve zdravotní komisi bývalého starostu nahradil člen sociální demokracie Vojtěch Vála.²⁹⁹ Po této volbě se ale rozběhla osmidenní lhůta pro námítky, která byla využita. Bývalý starosta Skopeček se totiž dopustil chyby a roku 1921 nepředložil obecnímu zastupitelstvu rezignaci člena Josefa Hetteše ke schválení, nicméně jemu oznámil, že

²⁹⁸ Horymír, 3. 2. 1923, 53/5, s. 2.

²⁹⁹ Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

městská rada jeho rezignaci přijímá, což ale nevyhovovalo platným nařízením a od té doby bylo do městského zastupitelstva zváno špatně. Právě toho bylo využito při podání námitek proti této volbě, kterým zemská politická správa vyhověla, volbu z 10. března zrušila a nařídila provedení nové. Ta se měla uskutečnit 30. května 1923 za přítomnosti zástupce okresní politické správy Jana Čermáka.³⁰⁰

Třetí mimořádná schůze obecního zastupitelstva se uskutečnila 30. května 1923 za plné účasti všech příbramských zastupitelů. První náměstek Bernard Pešek schůzi zahájil, na to si vyžádal slovo nepotvrzený starosta Josef Sobotka, který začal kritizovat úřední činnost prvního náměstka i příbramského městského úřadu.³⁰¹ Bernarda Peška obvinil, že nese vinu za to, že zemská politická správa volbu nepotvrdila, prohlásil, že je náměstek Pešek neschopný a stranicky zaujatý a že „*si nenechá dále libit nemravné a korumpující jednání náměstka*“.³⁰² Poté vyzval okresní politickou správu, aby Bernarda Peška odstranila.³⁰³ Závěrem své řeči Sobotka prohlásil, že sdružené strany Československá sociálně demokratická a Československá socialistická nemohou déle nést zodpovědnost za úřadování prvního starostova náměstka Bernarda Peška a že se v důsledku toho rozhodly podat rezignaci na členství v obecním zastupitelstvu. Na jeho vyzvání příslušníci těchto dvou stran zasedání zastupitelstva opustili, aniž by uvedli dalších důvodů pro své jednání. Žádný z dotyčných písemně rezignaci nepodal, žádný člen nebo náhradník dotyčných politických stran nerezignoval ani osobně. Protože schůzi opustilo 19 členů zastupitelstva a setrvalo pouhých 17, nebylo obecní zastupitelstvo kompetentní činit platná usnesení nebo provést novou volbu starosty, a tak schůzi náměstek Pešek ukončil. Podle protokolu sepsaného 7. června 1923 u městského úřadu se k pozvání na schůzi městské rady, která se měla toho dne konat ve velké zasedací síni městské radnice, z pozvaných radních kromě úřadujícího náměstka Bernarda Peška dostavili pouze Jan Schneider, Emanuel Hrdlička, Bedřich Bělohávek a Jan Mezek. Engelbert Haasenkopf a Antonín Žáček dodali přípis, podle kterého byli stranou odvoláni, Běta Sedláková a Josef Mašek odepřeli podpis a František Pešek s Matějem Čampulkou se ze zasedání nijak neomluvili. O jejich rezignacích podaných 1. a 2. června příslušné orgány prozatím nijak nerozhodly.

300 Horymír, 2. 6. 1923, 53/22, s. 2.

301 Zápis o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

302 Horymír, 2. 6. 1923, 53/22, s. 2.

303 Tamtéž.

K platnému usnášení se byla kromě starosty nebo úřadujícího náměstka potřeba polovina členů městské rady, tedy 6, a tak se schůze konat nemohla.³⁰⁴

V období první republiky mohlo být obecní zastupitelstvo úředně rozpuštěno a dočasně nahrazeno správní komisí nebo vládním komisařem,³⁰⁵ a tak v důsledku výše popsaného dění v příbramské samosprávě výnosem č. 1719/1923 z 16. června 1923 Zemská politická správa v Praze příbramské zastupitelstvo skutečně rozpustila. V tomto výnosu politická správa uváděla, že „*zastupitelstvo pro osobní rozpory a rezignace členů k dalšímu úřadování stalo se nezpůsobilým*“.³⁰⁶ Od 22. června 1923 se stal komisařem a převzal správu obce i obecních podniků místodržitelský tajemník zdejší okresní politické správy JUC. Rudolf Paděra. K dispozici dostal zvláštní poradní sbor složený ze zástupců politických stran zastoupených v obci.³⁰⁷ Komisař Paděra, na kterého přešly veškeré pravomoce starosty, městské rady i obecního zastupitelstva, byl podle dobového tisku znám jako zdatný, energický, spravedlivý úředník, jenž dokonale znal místní poměry.³⁰⁸ V budově městské radnice úřadoval Paděra každý všední den od 10 do 12 hodin.³⁰⁹

K radniční krizi dobový tisk uváděl: „*Převážná většina obyvatelstva byla již znechucena štvanicemi na radnici a zvláště na poplatnictvo těžce doléhaly důsledky neblahého hospodaření socialistické většiny.*“³¹⁰ Příbramský Horymír spory v obecním zastupitelstvu kritizoval: „*Jinde už přestává politická zdivočelost, už se správněji posuzuje podstata obce a úkol obecní samosprávy, u nás je dosud tahanice o politický vliv a stranická nevraživost nezná mezí.*“³¹¹ Ostrý boj sociálních demokratů za odstranění náměstka Peška Horymír vyhodnotil jako slepý boj osobní a dále uvedl, že radniční krizí bude obec značně poškozena, protože komisař bude vyřizovat pouze nejnaléhavější problémy a leccos ponechá stranou, navíc jeho úřadováním vznikly obci další zbytečné náklady. Dále Horymír vyjádřil obavu, že strany se na radnici beztak neshodnou a při nových volbách bude jedna podávat protesty proti druhé.³¹²

304 Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

305 BARTOŠ, TRAPL, s. 17.

306 Rozpuštění obecního zastupitelstva a obecní volby 1923–1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 727, karton č. 45.

307 Tamtéž.

308 Horymír, 23. 6. 1923, 53/25, s. 2.

309 Horymír, 30. 6. 1923, 53/26, s. 1.

310 Horymír, 23. 6. 1923, 53/25, s. 2.

311 Horymír, 30. 6. 1923, 53/26, s. 1.

312 Tamtéž.

Při nové volbě starosty po komunálních volbách roku 1923 působila značnou nesnáz roztržičnost hlasů na 7 stran. Československá strana lidová docílila 10 hlasů, nicméně na starostu z jejích řad se nepomýšlelo, protože ostatní strany měly silnou převahu. Nárok na post starosty ztratili úbytkem hlasů i sociální demokraté. V Příbrami se údajně utvořil blok pokrokový, sestávající z Československé strany živnostensko-obchodnické, domkářů, Československé strany sociálně demokratické, československých socialistů a z Komunistické strany Československa. Proti tomuto pokrokovému bloku údajně stál blok reakční, který se měl skládat z Československé strany lidové a národních demokratů. Stanovisko národní demokracie se však neslučovalo s konzervativismem lidovců, a tak k vytvoření tohoto bloku nakonec nedošlo. Pokrokový blok si jako svého starostenského kandidáta zvolil cukráře Frýbu, členové Československé národní demokracie nebyli na schůzi komisařových důvěrníků k poradě o obsazení postu starosty přizváni.³¹³

Ustavující schůze nového obecního zastupitelstva se po – kvůli formálnímu odloučení páté městské čtvrti Podlesí – podruhé vykonaných komunálních volbách udála v pátek 21. května 1924. Na tomto zasedání zvolili zastupitelé nového starostu i městskou radu. Starostou byl hlasy sociálních demokratů, Československé strany socialistické, komunistů a příslušníků Akademické obce zvolen sociální demokrat František Pešek, povoláním bednář. Prvním starostovým náměstkem zvolilo zastupitelstvo lidovce Augustina Čížka, povoláním voskáře, který obdržel hlasy od lidovců, Československé strany živnostensko-obchodnické a od členů Organizace československého domova. Druhým starostovým náměstkem zvolili členové zastupitelstva učitele a představitele Československé socialistické strany Engelberta Haasenkopfa. Volby se nezúčastnila národní demokracie spolu s Republikánskou stranou zemědělského a malorolnického lidu. Předsedou osobního odboru byl zvolen Augustin Čížek, finančního Jan Schneider, hospodářsko-lesnického František Pešek, stavebního odboru František Švejda, vodárenského Václav Endršt, policejního Bernard Pešek, v čele živnostenského odboru stanul Bohumil Hájek, chudinský vedl Antonín Petrášek, do čela zdravotní komise se postavil Josef Ptáček a vedoucím železniční komise se stal Engelbert Haasenkopf.³¹⁴ První zasedání nové městské rady se uskutečnilo na začátku června 1924 za předsednictví starosty Františka Peška, který ve

313 Horymír, 29. 9. 1923, 53/39, s. 1.

314 Horymír, 10. 5. 1924, 54/19, s. 1.

své úvodní řeči požádal o spolupráci všech ve prospěch obce. Členy městské rady dále seznámil s novým jednacím řádem, podle něhož mělo být nově zvoleno 10 odborů, a s novým všeobecným služebním a organizačním řádem, který přijal okresní správní komisař Rudolf Paděra. Následně proběhla volba členů jednotlivých odborů, komisí a kuratorií.³¹⁵

3.2 POLITICKÉ DĚNÍ V PŘÍBRAMI DO LISTOPADU 1925

Protože funkční období prvních zastupitelstev stanovil zákon jako tříleté, měly se roku 1922 uskutečnit nové komunální volby, a tak se na začátku tohoto roku začaly příbramské politické strany připravovat k volebnímu boji.³¹⁶ Volby byly ale v roce 1922 zrušeny a přesunuty na následující rok,³¹⁷ v Československé republice probíhaly až od září 1923 do června 1924.³¹⁸ Volební seznamy, do nichž úřady zanesly každého, kdo v Příbrami bydlel nejdéle od 15. září 1922, byly vyloženy na městském úřadě od 15. prosince 1922.³¹⁹ Volební komise přijímala přihlášky všech voličů v seznamech dosud nezanesených podle čtvrtí města. Voliči z první čtvrtě se měli přihlásit v sobotu 19. května 1923, ze druhé v úterý 22. května, ve středu 23. května 1923 voliči ze třetí čtvrtě, ve čtvrtek 24. května voliči ze čtvrté čtvrtě a v pátek 25. května voliči z poslední čtvrtě města.³²⁰ Začátkem podzimu 1923 měl opět propuknout rušný politický život. Horymír k nadcházejícímu období uvedl: „*Bude to doba plná střetů, nadějí i pochyb, rozčilování i rozumování, neklidu i přemýšlení a napětí mysli.*“³²¹ Vázané kandidátní listiny, které volbu značně omezovaly, nepovažovali občané ani politické strany za příliš zdařilou záležitost. Podpisová akce za jejich zrušení probíhala v Pražské ulici u obchodníka Bernarda Peška.³²² Příbramské kandidátky ukázaly, že ve městě plnou měrou bujelo třídní i stavovské rozlišování, strany šly ostře proti sobě.³²³ Přestože přibližná síla politických stran byla předem patrna, očekávala většina občanů volební výsledky s napětím. Z celkového počtu 7300 příbramských voličů se dostavilo a platné hlasy odevzdalo 6569 z nich. Můžeme konstatovat, že se voličstvo odvrátilo od sociální demokracie, která oproti 2457 hlasům v komunálních volbách roku 1919 získala

315 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

316 Horymír, 7. 1. 1922, 52/1, s. 1.

317 Horymír, 15. 4. 1922, 52/15, s. 1.

318 KÁRNÍK, s. 236.

319 Horymír, 16. 12. 1922, 52/50, s. 2.

320 Horymír, 19. 5. 1923, 53/20, s. 2.

321 Horymír, 4. 8. 1923, 53/30, s. 1.

322 Horymír, 28. 7. 1923, 53/30, s. 2.

323 Horymír, 15. 9. 1923, 53/37, s. 2.

pouhých 1250 hlasů, a tak klesl počet jejích mandátů v obecním zastupitelstvu ze 14 na 7. Mandáty ztratili také českoslovenští socialisté. Proti 1134 hlasům ve volbách roku 1919 získali pouhých 791, ubyly jim 2 mandáty, získali tedy pouhé 4. V komunálních volbách 1923 si naopak polepšila Československá strana živnostensko-obchodnická, které oproti volbám 1919 přibylo 271 voličů, získala tak 803 hlasů a její 3 mandáty vzrostly na 4. Nečekaný úspěch ve volbách utržili lidovci, kteří roku 1919 obdrželi 1329 hlasů, v roce 1923 o 468 více, tedy 1797, počet jejich mandátů tak vzrostl ze 7 na 10, nicméně lidovci sami byli zklamáni, protože očekávali 18 mandátů. Národní demokracie obdržela 1034 hlasů oproti 1137 hlasům v roce 1919, počet jejích mandátů v zastupitelstvu zůstal stejný, tedy 6. Komunistická strana získala 572 voličů a 3 mandáty, spojené strany domkářů a agrárníků vydobily 322 hlasů se dvěma mandáty. Tyto volby tedy způsobily pád socialistické většiny na příbramské radnici, ze 20 mandátů socialistům zbylo 14.³²⁴

Pro srovnání můžeme doplnit, že na Březových Horách získala národní demokracie 81 hlasů a jeden mandát, sociální demokracie 460 hlasů a 6 mandátů, československé socialisty volilo 223 voličů, a tak získali 3 mandáty, komunisté obdrželi 415 hlasů a 6 mandátů, živnostníci 181 hlasů a 2 mandáty, lidovci se 761 hlasy získali 10 mandátů a domkáři 125 hlasů a 2 mandáty. Na Dobříši obdržela národní demokracie 2 mandáty, lidovci 7, sociální demokraté 6, živnostníci 4, českoslovenští socialisté 4, domkáři 3, komunisté 3 a židovská strana 1 mandát. V Novém Kníně získaly spojené strany národnědemokratická, agrární a socialistická 6 mandátů, lidovci 7 a domkáři 2.³²⁵ Výsledky těchto voleb, které se konaly poprvé od rozkolu v sociální demokracii, byly pro vládní koalici nepřijemné.³²⁶ Můžeme si povšimnout, že i v Příbrami se komunisté těšili nezanedbatelnému úspěchu, národní demokracie ve městě, které bylo označováno její baštou, zůstala v podstatě na svém, živnostníci si v Příbrami polepšili, naopak sociální demokracii ubylo voličů. Je trochu s podivem, že volební preference lidovců, v roce 1919 ve městě už tak dost vysoké, ještě vzrostly.

Národní demokracie podala proti výsledkům těchto komunálních voleb protest kvůli nesprávnostem, které se při nich děly. Tato strana navíc ještě před provedením voleb upozorňovala na zbytečné náklady, které těmito volbami vzniknou, jelikož pátá

324 Horymír, 22. 9. 1923, 53/38, s. 1.

325 Tamtéž, s. 2–3.

326 KÁRNÍK, s. 236.

čtvrť Podlesí byla již před volbami v zásadě odloučena, zbývalo pouze provést odluku formální.³²⁷ Zemská politická správa nařídila vyšetřování námitek vznesených národními demokratickými, zdejší politická správa k tomu pověřila Dr. Bayera, který tři dny povolával veškeré svědky do zasedací síně radnice. Protest národní demokratické strany byl ale nakonec zamítnut.³²⁸ Odvrátil však zbytečné ustanovení zastupitelstva a s ním socialisticko-komunisticko-živnostenskou vládu, která by se v Příbrami po komunálních volbách pravděpodobně zformovala.³²⁹

Jednání o odluce páté čtvrti proběhlo již před obecními volbami 25. srpna 1923 na schůzi poradního sboru správního komisaře horního města Příbrami. Jednání o odloučení 81 čísel popisných v páté čtvrti města a připojení k Podlesí se zúčastnil úřadující správní komisař Rudolf Paděra, komisař za okresní politickou správu v Příbrami JUDr. Bayer, městský tajemník JUDr. Max Alleman a starosta Podlesí Josef Bedřich. K Podlesí mělo být odloučením připojeno 495 voličů, čímž měl jejich počet v této obci vzrůst dvojnásobně. Na schůzi bylo konstatováno, že by bylo vhodné komunální volby odložit, pro odložení se vyslovili všichni přítomní, zejména z finančních důvodů, volby ve městě nakonec přesto proběhly.³³⁰ Jako důsledek formální odluky páté čtvrtě Podlesí od Příbrami vyvstalo provedení nových obecních voleb, a tak došlo k promarnění nákladu několika tisíc na volby předchozí. Horymír při těchto druhých volbách nabádal voliče: „*Bylo by žádoucí, aby voliči v nové volební kampani se umoudřili a netříštili hlasů přihlížejíce hlavně k osobám pro správu obce opravdu schopným.*“³³¹ Nové voličské seznamy byly na radnici vyloženy již na konci roku 1923.³³² Před volbami bylo pořádáno mnoho schůzí, kterých se zúčastnili řečníci domácí i cizí.³³³ Nové volby, jejichž výsledek měl mít velký význam zejména pro hospodářské poměry v obci, se konaly v neděli 6. dubna 1924.³³⁴ Příbramské politické spektrum bylo značně roztržité, a tak mělo být občanům doručováno 9 kandidátních volebních listin. Ty ale neobsahovaly vždycky jednotlivé listiny zúčastněných stran, někomu byly doručeny dvě listiny stejné a naopak kandidátka jedné strany chyběla,

327 Horymír, 29. 12. 1923, 53/25, s. 1.

328 Horymír, 12. 1. 1924, 54/2, s. 2.

329 Horymír, 19. 1. 1924, 54/3, s. 1.

330 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

331 Horymír, 29. 9. 1923, 53/39, s. 2.

332 Horymír, 29. 12. 1923, 53/52, s. 1.

333 Horymír, 12. 4. 1924, 54/14, s. 1.

334 Horymír, 29. 3. 1924, 54/13, s. 1.

nebo příslušné úřady doručily více či méně kandidátek než 9.³³⁵ Kandidátní listina č. 5 československých socialistů dokonce vykazovala nesprávnost odporující volebnímu zákonu. Pod číslem 18 strana uváděla kandidáta typografa Františka Procházku, který však ve skutečnosti pracoval jako tiskárenský sluha, ke každému kandidátovi ale mělo být podle zákona uvedeno jeho správné povolání.³³⁶ Samotný volební akt proběhl klidně. Ze 7025 oprávněných voličů se zúčastnilo 6287, tedy o 530 méně než při posledních volbách. Ze 6287 odevzdaných lístků bylo 87 prohlášeno neplatnými. Národní demokracie získala 874 hlasů a 5 mandátů, komunisté 540 hlasů a 3 mandáty, sociální demokraté oproti volbám v roce 1923 ztratili 18 % hlasů, získali jich tedy 1018 a k tomu 6 mandátů, agráři volilo 189 občanů, obdrželi tak jeden mandát, lidovci získali oproti prvním volbám další 4 % voličů a vydobyli tak 1866 hlasů s 11 mandáty, českoslovenští socialisté ztratili oproti prvním volbám 24 % voličů a obdrželi 598 hlasů a 4 mandáty, majitelé domů 174 hlasů a jeden mandát, živnostníci pozbyli 25 % voličů a získali tedy 601 hlasů a 3 mandáty a Akademická obec 340 hlasů a dva mandáty. Po volbách v roce 1919 držel v zastupitelstvu socialistický blok 20 mandátů a občanský 16, nyní se ale situace obrátila, socialisté získali pouze 13 mandátů a občanské strany 23.³³⁷ V důsledku tehdejšího volebního řádu došlo k tomu, že českoslovenští socialisté, ač obdrželi 598 hlasů, získali 4 mandáty, a živnostníci, které volilo 601 voličů, pouze 3 mandáty. Českoslovenští socialisté sdružení se sociálními demokraty totiž měli dohromady větší zbytek hlasů než živnostníci, a tak tedy ti, kteří obdrželi méně hlasů, získali více mandátů a naopak.³³⁸

Přejdeme nyní k významným osobnostem a politikům doby, jimiž byla Příbram v období let 1922–1925 navštívena. V květnu 1923 uspořádala ženská komise místní organizace Československé národní demokracie schůzi s první československou poslankyní, působící v Národním shromáždění za národní demokracii, a spisovatelkou Boženou Vikovou-Kunětickou. Ta ve městě přednesla referát o národním hnutí, jehož účelem bylo vyburcovat národní vědomí lidu, dále pojednala o práci Aloise Rašína a o zákonu na ochranu republiky, zabývala se ale i ztrátou Těšínska a situací v Porúří.³³⁹ 31. března 1924 pojednala na veřejné schůzi národní demokracie v hotelu Buchar

335 Horymír, 5. 4. 1924, 54/14, s. 1.

336 Horymír, 12. 4. 1924, 54/15, s. 2.

337 Horymír, 12. 4. 1924, 54/15, s. 1.

338 Horymír, 19. 4. 1924, 54/16, s. 2.

339 Horymír, 2. 6. 1923, 53/22, s. 1.

poslankyně Eliška Purkyňová o tehdejší politické situaci a důležitosti voleb.³⁴⁰ 15. června 1924 v Příbrami proběhl župní sjezd Mladé generace Československé národní demokracie pražské župy, na kterém promluvil poslanec a básník Viktor Dyk. Ten ve své řeči odsoudil přílišný optimismus, jemuž se většina národa oddávala, a nabádal obyvatelstvo k opatrnosti. Vyslovil několik prozíravých a pro budoucnost československého státu významných myšlenek. Upozornil totiž na nebezpečí rozvratu ze strany Berlína a Moskvy, jejichž společným zájmem bylo podle Dykova názoru porušení stavu vyvolaného válkou, poukázal na nebezpečí přílišné shovívavosti vítězů, kteří se snažili neustálými ústupky uchláchnout poražené, kteří toho využívali. Podle Dyka tím byla ohrožována i bezpečnost Československé republiky. Dyk ve svém projevu také politoval Rašínovy energie, neboť podle něj měl jedině takový muž schopnost odstranit nedostatky tehdejší československé administrativy.³⁴¹ 6. listopadu 1925, tedy těsně před parlamentními volbami, zavítal do Příbrami i Karel Kramář. Ten dorazil autem i se svou chotí v půl šesté večer. Po příjezdu navštívil Kramář svého ruského přítele profesora Glazunova, poté jej v jídelně hotelu Buchar přivítal celý příbramský výbor národní demokracie v čele s předsedou Zdeňkem Černým a předsedkyní ženské komise Karlovou. Na schůzi dorazili i hosté z Rožmitálu pod Třemšínem v čele s Dr. Mikolášem. Za hojné účasti pronesl Kramář dvouhodinovou řeč, v níž promluvil nejen o politické situaci před volbami, ale i o americké půjčce, aktivním rozpočtu a o činech tehdejší vládní koalice – o uspořádání valuty, sociálním pojištění a vyřešení zemských cel.³⁴² K ekonomickým poměrům v Československé republice se Kramář vyjádřil: „*Máme právo se chlubit před celým světem, a ten to uznává. Nyní jsme docela jinde, jsme jednou z nejspřádanějších zemí, které ve střední Evropě a vůbec v Evropě jsou. Američané studují náš rozpočet do nejmenších detailů a gratulují nám k němu.*“³⁴³ K tehdejší vládě uvedl: „*Koalice rozřešila ohromné věci, nejpálčivější otázky, jednotlivé strany této koalice musí přinášeti největší oběti svým vrcholným touhám a programům, jest nutno prohlásiti, že ta koalice si opravdu nezaslouží, aby se o ni někdo otíral.*“³⁴⁴ Vyjádřil se i k Pětce: „*Pět stran našich, z nichž každá má docela jiný program, se sešlo v osobách svých představitelů, mezi nimiž je taková upřímná touha po udržení československé většiny, aby mohla pokračovati v tom*

340 Horymír, 5. 4. 1924, 54/14, s. 2.

341 Horymír, 21. 6. 1924, 54/25, s. 1.

342 Horymír, 14. 11. 1925, 55/46, s. 1.

343 Tamtéž, s. 5.

344 Tamtéž, s. 3.

ozdravování, které začíná od doby první úřední vlády.³⁴⁵ Dále se také věnoval požadavkům učitelů a staropenzistů, jimž se podle Kramářova názoru musely nutně upravit požitky, následně se zaobíral i situací majitelů domů.³⁴⁶ K nadcházejícím parlamentním volbám uvedl: „*Při letošních volbách jest přímo překvapující lhostejnost širokých vrstev voličských. Je nutno uznati, že nastalo jakési znechucení veřejného života, o čemž není nejmenší pochybnosti, vždyť z těch úžasných nadějí se nemohlo vše vyplniti, nebylo možno, aby se splnilo všechno to, co celá spousta řečníků slibovala, a muselo nastati jisté zklamání. Lidé si tvořili nekonečné množství bláhových možností a iluzí, takže není divu, že zklamání přijíti muselo a také přišlo.*“³⁴⁷ Ve své další řeči konstatoval, že věří tomu, že se Rusko z bolševického režimu brzy vymaní, a vyjádřil přání orientace východní namísto západní, neboť podle Kramářova mínění pouze Rusko mohlo být československému státu oporou.³⁴⁸ Na adresu Ruska Kramář uvedl, že „*nesmíme zapomenout na Rusko, které pomohlo slovanským národům ke svobodě a které prohlásilo kategoricky, že musíme dostat samostatnost*“.³⁴⁹ Pozastavil se také u problematiky obhájení státní suverenity v případě pastýřských listů slovenských biskupů a v Marmaggiho aféře,³⁵⁰ která roku 1925 znamenala konflikt mezi novou Československou republikou a Vatikánem, jehož představitelé se snažili zasahovat do průběhu oslav mistra Jana Husa, celá aféra vyvrcholila odvoláním nuncia Francesca Marmaggiho z Prahy.³⁵¹ K záležitostem církevním uvedl Kramář několik podstatných myšlenek: „*Rozřešili jsme otázku mistra Jana Husa, že jsme konečně ve svém státě vykonali povinnost vůči největšímu člověku našich dějin. Jest to něco ohromného, že se po staletém zápase podařilo udělat den 6. července státním památným dnem. Pro nás je stát největší autoritou a nedovolíme žádné církvi a jejím reprezentantům, aby se jí dotkli. Každý musí být pro rozlučku, i katolíci, aby se jim nepletl stát do jejich věci.*“³⁵² Stejně jako Viktor Dyk se i Karel Kramář zamyslel nad otázkou budoucího Německa, ke které uvedl, že „*nyní můžeme klidně spát, dnes nehrozí ještě nebezpečí, ale nevíme, co bude, až Německo mohutně zesílí, až bude pociťovat, že jsou jeho hranice příliš*

345 Tamtéž.

346 Tamtéž, s. 1.

347 Tamtéž, s. 3.

348 Tamtéž, s. 1.

349 Tamtéž, s. 4.

350 Tamtéž, s. 1.

351 PEHR, Michal, ŠEBEK, Jaroslav, *Československo a Svatý stolec. 1. Úvodní studie, od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928)*, Praha 2012, s. 136–140.

352 Horymír, 14. 11. 1925, 55/46, s.4.

úzké“.³⁵³ Dále Kramář vznesl požadavek, aby si stát zachoval národní charakter. Předsedou Černým byl v závěru setkání požádán, aby se u vlády zastal otázky vybudování dráhy Plzeň – Brno, která byla důležitým životním zájmem města. Po ukončené volební schůzi vyhověl Kramář pozvání ruských studentů VŠ báňské a odebral se do Sokolovny, kde uspořádal Svaz ruských studentů zasedání ve prospěch studentů, kteří sice vynikali nadáním, ale nebyli československou vládou nijak podporováni, a tak byli odkázáni na pomoc svých ruských kolegů. Kramáře uvítal předseda svazu česko-ruským projevem, v němž řečník poukázal na Kramářovy zásluhy o emigrované ruské studentstvo. Kramář zapředel přátelský rozhovor se zdejšími představiteli ruské vědy i se členy Rusko-československé jednoty, vyjádřil naději, že se ruská emigrace dočká vzkříšeného slovanského Ruska a poté se s místními studenty rozloučil. V 11 hodin večer odjel Kramář zpět do Prahy.³⁵⁴

Nyní se blíže věnujme počátkům výše zmíněné Marmaggiho aféry. V červnu 1924 proběhla na Svaté Hoře slavnost korunovace milostné sošky Panny Marie Svatohorské za přítomnosti papežského nuncia Francesca Marmaggiho, která slavnosti vdechla nebývalý lesk. V předvečer korunovace prošel městskými sady průvod se svíčkami, poté mohli zúčastnění shlédnout nákladný ohňostroj.³⁵⁵ Nuncius Marmaggi měl celebrovat mši, součástí pouti se stala i schůze organizovaná lidovci,³⁵⁶ na které člen strany Tylínek spolu s poslancem Václavem Myslivcem pronesli projevy kritizující vládu i hlavu státu Masaryka.³⁵⁷ To bylo vnímáno tak, že se nuncius zapojuje do vnitřních záležitostí státu a účastní se politického shromáždění, jednalo se vlastně o první incident v Marmaggiho aféře.³⁵⁸ Jakožto odpověď na slavnost korunovace proběhla 5. července 1924 v Příbrami oslava svátku mistra Jana Husa, proti jehož osobě se nalézalo ohnisko odporu právě na Svaté Hoře. 6. července 1924 přednesli na náměstí T. G. Masaryka projevy zástupci příbramských obyvatel Sobotka, Líva, Haasenkopf, Furch a Švanda, kteří žádali, aby bylo manifestováno pro svátek Husův jakožto svátek národní, a protestovali proti podle jejich názoru drzému chování lidovců vůči republice

353 Tamtéž, s. 5.

354 Tamtéž, s. 1.

355 Horymír, 19. 7. 1924, 54/29, s. 2.

356 PEHR, ŠEBEK, s. 139.

357 Horymír, 19. 7. 1924, 54/29, s. 2.

358 PEHR, ŠEBEK, s. 139.

a prezidentovi. Odsoudili také intriky Říma a vybídli obyvatele k uctívání mistra Jana Husa.³⁵⁹

Jelikož se příbramské zastupitelstvo ani městská rada proti lidovcům neozvaly a nijak nevymezily, objevily se po slavnosti korunovace na Svaté Hoře na všech příbramských rozích plakáty s protestem proti podvratným řečem proti prezidentovi a republice. Tyto plakáty, které budily značnou pozornost příbramského obyvatelstva, podepsalo 25 pokrokových organizací.³⁶⁰ Velká protiklerikální manifestační schůze pokrokových příbramských organizací proběhla 14. prosince 1924 za ohromné účasti 1500 posluchačů v budově Sokolovny. Schůzi, která měla podle slov organizátorů sloužit k obhájení cti města a k očištění prezidenta i republiky, zahájil novinář Vitásek, který jako první informoval o svatohorských projevech, kvůli čemuž jej lidovci kritizovali na své schůzi v hostinci U Hendrychů. Po Vitáskovi se slova ujal poslanec Prášek, který pojednal o rozdílu mezi opravdovou církví a „římskou politickou stranou“ a vysvětlil, proč římský katolicismus není pravou církví. Dále na schůzi vznesl dotaz, koho nuncius Marmaggi zastupuje, zda církev jako náboženskou společnost, nebo světské panství papežovo. Prášek také uvedl, že i v parlamentu se klerikální poslanec Alois Roudnický vyjádřil o republice a prezidentovi stejně drze jako Tylínek a Myslivec v Příbrami, zdůraznil nutnost odluky církve od státu a vznesl požadavek, aby si církev své záležitosti financovala sama.

Za národní demokracii promluvil předseda místní organizace Černý, který přítomné ujistil, že 29. června se na Svaté Hoře skutečně štválo proti státu i Masarykovi. Za Komunistickou stranu Československa promluvil předseda Singer, za Sokolstvo Líva, který proklamoval, že se Sokolstvo rázně staví proti všemu klerikalismu, zvláště tomu římskému. Ve svém prohlášení pokrokové organizace uvedly na pravou míru, že nebojují proti náboženství, ale že se ohrazují proti tehdejšímu způsobu zpolitizovaného klerikalismu. V tomto prohlášení organizace uvedly: *„Proti zakřiknutí po převratu, kdy katolíci čekali, ale nedočkali se spravedlivého odsouzení, nabývají opět dřívější smělosti, kdy zneužívají volnosti slova na schůzích a táborech lidu.“*³⁶¹ Ze schůze vzešla rezoluce podepsaná dvaceti pokrokovými korporacemi, v níž tyto organizace vznesly požadavek, aby se poslanci zasadili o brzké provedení odluky církve od státu, dále aby

359 Horymír, 12. 7. 1924, 54/28, s. 1.

360 Horymír, 9. 11. 1924, 54/45, s. 1.

361 Horymír, 20. 12. 1924, 54/51, s. 1.

právo státní Československé republiky bylo svrchované oproti římskému právu kanonickému, aby byly církevní školy zestátněny, dále požadovaly zrušení české koleje v Římě i diplomatického zastoupení ve Vatikánu, také aby náboženské vyučování ve školách probíhalo mimo rozvrh, aby stát vyhlásil rovnost všech církví, aby byl povinný občanský sňatek a hřbitovy aby se staly veřejnými zdravotními institucemi.³⁶²

3.3 EKONOMICKÉ DĚNÍ LET 1923–1925

I v letech 1923–1925 se v Příbrami scházela obě příbramská obchodní grémia, která se často snažila zasahovat také do politického dění ve městě. 28. ledna 1923 proběhla valná hromada Druhého obchodního grémia za účasti 38 členů. Na schůzi bylo konstatováno, že finanční stav této organizace je dobrý, přítomní všemi hlasy předsedou zvolili obchodníka Bernarda Peška, který grémiem vedl posledních 10 let. Místopředsedou zvolili členové grémia Rudolfa Komzáka.³⁶³ Výborová schůze Prvního obchodního grémia proběhla 13. května 1923. Z tohoto zasedání zaslalo grémiem žádost Ředitelství drah o připojení rychlíku č. 602 z Protivína na rychlík č. 1107 jedoucí přes Zdice do Plzně. Dále grémiem rozhodlo, že po volbě nového příbramského starosty budou u něj zástupci grémia intervenovat v záležitosti zřízení železničních dílen i ohledně dalších důležitých otázek města, a usneslo se intervenovat také u okresní politické správy ve věci drancování příbramských lesů a informovat o něm státní návladnictví. Dále hodlalo První grémiem požádat okresní politickou správu, aby byla zřízena autobusová linka z Příbrami do Krásné Hory. Na této schůzi se také organizace rozhodla připojit k protestu proti nesnesitelně vysokým daním uzavřením všech živnostnických podniků a obchodů ve městě.³⁶⁴ Další výborová schůze Prvního obchodního grémia proběhla 4. října 1923. Na této schůzi byli přítomní informováni o průběhu protestního tábora proti přeložení zdejší VŠ báňské do Prahy, uspořádaného grémiem na náměstí T. G. Masaryka. Účastníci si dále vyslechli referát člena Zemské jednoty Jakuba Arenta o projektu dráhy z Plzně přes Rožmitál, Příbram, Krásnou Horu, Humpolec a Jihlavu dále do Bratislavy, který podpořilo československé ministerstvo obrany. Na tomto zasedání se také členové grémia rozhodli projednat s komisařem Paděrou svůj požadavek na zvýšení tržních poplatků pro cizí prodejce ve městě.³⁶⁵ U okresního komisaře zástupci grémia také intervenovali, aby se přesvědčili o stavu

362 Tamtéž.

363 Horymír, 3. 2. 1923, 53/5, s. 2.

364 Horymír, 19. 5. 1923, 53/20, s. 1.

365 Horymír, 13. 10. 1923, 53/41, s. 1–2.

svých návrhů. Ohledně železničních dílen jim Paděra sdělil, že jednání vede okresní soud. Komisař dále uznal návrh grémia na zavedení dlažebního pro dříví určené k vývozu.³⁶⁶ 17. listopadu 1923 proběhla za hojně účasti 100 členů a delegáta Zemské jednoty okresních grémií v Praze Dr. Krákory další schůze Prvního obchodního grémia. Delegát okresní správní komise profesor Fousek pronesl přednášku na téma Okresní hospodářství a elektrizace, v níž poukázal na skutečnost, že kolem Příbrami byly již skoro všechny obce opatřeny elektrickým osvětlením, a pohovořil i o chystaném projektu nové nemocnice. Starosta grémia hovořil na téma zanášení politiky do stavovských organizací. Delegát Krákora v referátu na téma O zřízení 18. ministerstva vyličil naprostou bezúčelnost chystaného pozemkového ministerstva a na tím bezcenné uvalování nových platebních povinností na poplatníky, poukázal na to, že by spíše měla být některá ministerstva zrušena sloučením, a doporučil protesty za zrušení lichevních soudů, jež označil za nepotřebné.³⁶⁷ Místopředseda grémia M. Procházka referoval o novelizaci daně z obratu a o chystaném zvýšení moučné dávky na 3 %, přičemž doporučil, aby vláda tuto daň uvalila na prvovýrobce.³⁶⁸ Valnou hromadu Prvního obchodního grémia 4. února 1924 zahájil předsedající Procházka, následně byla přednesena zpráva o činnosti této organizace za rok 1923 a zúčastnění schválili rozpočet organizace na rok 1924. Dále jednali členové grémia o zvýšení inkorporačního poplatku a o nových gremiálních volbách, ke kterým zvolili pětičlennou komisi pověřenou k sestavení jednotné kandidátní listiny. Na tomto zasedání se zástupci obchodníků a živnostníků usnesli nezatahovat do organizace politiku.³⁶⁹ Na zasedání Prvního obchodního grémia 28. dubna 1924 v hotelu Buchar byly na programu volby. Předsedou členové organizace zvolili obchodníka Petra Černého, prvním místopředsedou M. Procházku, druhým Jakuba Arenta.³⁷⁰ Volba funkcionářů Druhého obchodního grémia, jíž byl za okresní politickou správu přítomen Dr. Čermák, proběhla 19. a 23. května 1924. Sestaveny nakonec byly dvě kandidátní listiny, první „nepolitická, čistě odborová“ a druhá „trhovců“. Na první listině se nacházeli kandidáti ze všech obchodních odvětví a při jejím utváření se nehledělo na politickou příslušnost. Ve všech městech Československé republiky byla uzavřena dohoda, že ve všech grémiích budou sestaveny jednotné kandidátní listiny, v Příbrami se však tato úmluva

366 Horymír, 27. 10. 1923, 53/43, s. 2.

367 Horymír, 24. 11. 1923, 53/47, s. 1–2.

368 Horymír, 1. 12. 1923, 53/48, s. 1.

369 Horymír, 8. 3. 1924, 54/10, s. 1.

370 Horymír, 3. 5. 1924, 54/18, s. 2.

pro politickou výbojnost některých trhovců neuskutečnila. První kandidátní listinu volilo 196 voličů, a tak její představitelé získali 8 mandátů a post starosty, druhá kandidátní listina obdržela 94 hlasů, získala 7 mandátů a post náměstka.³⁷¹ O otázkách obecního hospodářství jednalo První obchodní grémium na schůzi v hotelu Buchar 13. října 1924. Obchodníci a živnostníci z Příbrami se rozhodli požádat městskou radu o svolání schůze, na které by za účasti městské rady, finančního odboru, finanční komise, zástupců tisku, obou obchodních grémií, Spolku majitelů domů a živnostenských společenstev proběhla diskuse o obecním hospodářství.³⁷² Na této schůzi mělo dojít k diskusi o příčinách katastrofálního stavu obecních financí a zúčastnění se měli snažit nalézt řešení bezvýhodné situace, shromáždění ale městská rada nakonec nesvolala.³⁷³

3.4 ČINNOST PŘÍBRAMSKÉ SAMOSPRÁVY OD ATENTÁTU NA MINISTRA FINANCÍ RAŠÍNA DO PARLAMENTNÍCH VOLEB ROKU 1925

Jak popisujeme v podkapitole 3.1, byly příbramské samosprávné orgány po dobu 11 měsíců – od června 1923 do května 1924 – rozpuštěny a nahrazeny vládním komisařem Rudolfem Paděrou a jeho poradním sborem. Komisař se například v srpnu 1923 zabýval nebezpečím zvýšení obecních přírážek k daním výdělkové a pozemkové o celých 94 %, tedy na 400 %. Podal návrh správní komisi, aby předem zjistila, kolik se podaří ušetřit na úrocích a neuskutečněných investičních půjčkách. Nakonec se svým poradním sborem komisař Paděra rozhodl o zavedení nových dávek – poplatků za používání obecních stok, a o zvýšení daní stavebních a z přepychových bytů na míru přípustnou.

Také v období let 1923–1925 bojovala příbramská samospráva s bytovou tísňí panující ve městě. Příbram trpěla katastrofálním nedostatkem zejména menších bytů, nouze postihla především nižší vrstvy obyvatelstva. Ještě stará městská rada pod vedením náměstka Bernarda Peška udělila Družstvu pro stavbu rodinných domků na svém zasedání 8. února 1923 povolení k obývání nových domků vystavěných na bývalém cyklistickém hřišti, sedmi domků zbudovaných ve starém parku a v městské stromovce a dvou dvoupatrových domků v Mariánském údolí. 5. května 1923 podnikl náměstek Pešek intervenci u ministerstva sociální péče ohledně zestátnění nouzových

371 Horymír, 31. 5. 1924, 54/22, s. 2.

372 Horymír, 18. 10. 1924, 54/42, s. 2.

373 Horymír, 17. 1. 1925, 55/3, s. 3.

staveb – vybudovaných činžovních domů.³⁷⁴ 30. července 1924 nový příbramský starosta František Pešek zadal policejnímu úřadu, aby vypátral veškeré uprázdněné byty ve městě. Jejich seznam ale policie předala neúplný, protože jej nemohla sama vyhotovit, a tak starosta požádal příbramskou berní správu. V září 1924 zřídila městská rada cenovou komisi, která měla zabránit tomu, aby ceny bytů stoupaly do závratné výše. Na konci roku přibylo na území starého parku dalších sedm domů.³⁷⁵ V únoru 1925 městská rada zvýšila nájemné v domech postavených za státní příspěvky, v dubnu bylo firmě Karel Petřík a. s. vyplaceno 148 073 korun a 45 haléřů za postavení dvou obecních nájemních domů u nádraží.³⁷⁶ V polovině roku 1925 se obecní zastupitelstvo zaobíralo další myšlenkou stavby nouzového domu. Příslušné odbory dostaly za úkol sestavit rozpočet, ze kterého mělo být patrné, jaký náklad by stavba vyžadovala a jakým způsobem by bylo možné ji uhradit, odbory dále měly vyhotovit plán rozměrů nouzového domu, počtu bytů v něm a měly také propočítat výnos z nájemného. V červenci 1925 povolila příbramská Městská spořitelna stavební úvěr na tento nouzový dům do výše 600 000 korun, který měl být po dokončení stavby přeměněn ve dva hypoteční úvěry, první v obnosu 240 000 korun, druhý 360 000. Spořitelna nabídla 6% úrok a k němu další procento k umořování kapitálu, takže půjčku by město splatilo během 32 let a celkový náklad na nouzový dům by se vyšplhal na 1 344 000 korun. Uvažovalo se o možné pomoci státu, která mohla činit až 60 %, tedy 806 400 korun, na obec by tudíž zbylo splatit 537 600 korun za 32 let, takže by 16 800 ročně rozdělila mezi nájemníky. Hospodářský úřad nakonec vypracoval projekt na stavbu dvou dvoupatrových činžovních domů, v nichž by se nacházelo 24 bytů skládajících se z jednoho pokoje a kuchyně. Celkový náklad staveb by činil 927 275 korun, a tak by obec nájemné stanovila na 900 korun ročně. Další úspor při stavbě se mohlo docílit ofertním řízením, a tak byl projekt předložen Zemské politické správě v Praze ke schválení.³⁷⁷ V srpnu 1925 se také městská samospráva rozhodla pro rozšíření městského azylu, k čemuž městská rada vybrala nejnižší ofertní nabídku ve výši 41 623 korun a 64 haléřů. Tato stavba měla také pomoci obchodnímu ruchu a nezaměstnanosti

374 Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

375 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

376 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

377 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

ve městě, protože na práci musela vítězná firma zaměstnat příbramské dělníky a stavební materiál nakoupit od příbramských živnostníků.³⁷⁸

Snaha příbramských zastupitelů o získání náhradního průmyslu pro město samozřejmě pokračovala i v období po atentátu na Aloise Rašína. Do pražského pracovního odboru pro náhradní průmysl v Příbrami byla navrhována Alice Masaryková, která členství přijala. Na konci ledna 1923 svolaly příslušné orgány na popud Prvního obchodního grémia v Příbrami schůzi zájemců o náhradní průmysl, na které účastníci projednali připravovanou elektrifikaci města i okresu a připravovanou dráhu na Dobříš a do Sedlčan. Na svém sedmém zasedání 22. března 1923 vyzvala městská rada hospodářsko-stavební odbor, aby podal relaci o stavu vyjednávání s majiteli pozemků potřebných pro stavbu železničních dílen na opravu lokomotiv, a rozhodla vyslat Bernarda Peška a radního Antonína Žáčka, aby intervenovali u ministerstva železnic za účelem urgencye započetí stavby dílen. Pešek s Žáčkem o této intervenci podali zprávu na zasedání městské rady 5. dubna 1923, kdy sdělili, že je ministerstvo ujistilo o příznivém stavu, v němž se celá záležitost nalézá, a že nejdéle koncem dubna započnou přípravné práce na příjezdových kolejích. Na tomto zasedání městská rada rozhodla o výkupu potřebných pozemků za cenu 3 koruny za čtvereční sáh, pozemky patřící Ředitelství státních dólů byly oceněny na 30 haléřů za jeden m² a pozemek náležející děkanství se měl vyměnit za obecní. Městská rada na tomto zasedání také stanovila náhrady za osev, hnojení a žně na dotyčných pozemcích. Zprávu o dosavadním průběhu jednání s majiteli pozemků přednesl Bernard Pešek městské radě 12. dubna 1923. Cenu pozemků sdělila městská rada právnímu zástupci jejich majitelů JUDr. Viktoru Johnovi, protože ale někteří z nich zaujali neústupné stanovisko a požadovali vyšší náhradu za osev i další práce, než jakou městští radní stanovili, bylo nutné vyvlastňovací řízení. Do deputace za účelem jeho urychlení radní zvolili Bernarda Peška a Antonína Žáčka. V polovině května dorazila zpráva od poslance Johanise, v níž uvedl, že zahájení prací na stavbě vlečky i dílen zdržuje Ředitelství státních drah v Plzni, a tak městská rada rozhodla do Plzně vyslat další deputaci v již tradičním složení Pešek a Žáček. Po jejich intervenci vydalo ředitelství v Plzni písemné sdělení, že přípravné práce započnou 28. května 1923. Městská rada se rozhodla projevit další

378 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

dobrou vůlí a vyjádřila ochotu uhradit veškerou škodu, která bude způsobena prováděním přípravných prací na soukromých pozemcích.³⁷⁹

Ministerstvo železnic 17. května 1924 vydalo výnos č. 27443-IV/2, v němž bez udání důvodů oznamovalo, že ministerská rada rozhodla, aby bylo upuštěno od vybudování dílen pro opravu lokomotiv v Příbrami. Tímto výnosem současně ministerstvo uložilo Ředitelství státních drah v Plzni, aby s obcí jednalo o úpravě otázky zabraných a zakoupených pozemků. Tento výnos, jenž dorazil v době, kdy firma Marhold Praha – Bubeneč konečně započala s přípravnými pracemi pro stavbu vlečky a odvodnění pozemků, vzbudil na zasedání městského zastupitelstva 21. května 1924 úžas a rozhořčení všech příbramských zastupitelů, nepříznivé rozhodnutí ministerstva posléze krajně pobouřilo i příbramské obyvatelstvo. Na této schůzi přijali zastupitelé protest, v němž uváděli, že *„dlouholetou a usilovnou prací a za velikých finančních obětí domohlo se naše město dávno žádaného náhradního průmyslu za upadající doly na stříbro a olovo, jímž státní železniční dílny býti měly. V celém okresu nenalézá se žádný větší průmyslový podnik, následkem toho město i okres se vylidňuje, stoupá nezaměstnanost a hospodářský život jest ochromen“*.³⁸⁰ Zastupitelstvo se rozhodlo vyslat další deputaci, jíž by se zúčastnili zástupci všech politických stran, k prezidentu Masarykovi a k ministerstvům železnic a vnitra, a na 22. května 1924 svolalo schůzi, které se zúčastnila městská rada, zástupci okresní politické správy, okresní správní komise, místních výkonných politických výborů, obchodních grémií, živnostenských společenstev, městská rada Březových Hor a obecní rada Podlesí a Trhových Dušníků. V záležitosti zastavení stavby dílen se 3. června 1924 vypravila k ministerstvům železnic a financí deputace sestávající z reprezentanta okresní správní komise Josefa Sobotky, starosty Březových Hor Hynka Kličky, starosty Podlesí Josefa Bedřicha, příbramského starosty Františka Peška, radních Haasenkopfa a Petráška, živnostníky a obchodníky zastupoval Jan Šedivý, republikánskou stranu Richard Reimar. Tato deputace se sešla s poslancem Johanisem, který ji doprovodil k příslušným ministerstvům. Deputaci přijali ministr železnic Jiří Stříbrný a sekční vedoucí ministerstva financí Bohumil Vlasák. Ti zástupcům vysvětlili, že na stavbu není potřebných financí, nynější příbramské nádraží není vyhovující a jednoduchá kolej do Zdic je nedostatečná, navíc se nejeví potřeba nových železničních dílen, nicméně

379 Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

380 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

plánovaná stavba byla prozatím pouze odložena. 11. června 1924 se městská rada usnesla dále se zasazovat o uskutečnění železničních dílen a sklizeň z dotyčných pozemků nepřijímat. Další intervenci ohledně zastavení projektu dílen podnikl starosta Pešek u ministerstva financí na konci června 1924. Ministr sociální péče Habrman přislíbil, že pozastavenou záležitost ve vhodném okamžiku opět přivede na pořad jednání. V srpnu 1924 se městská rada usnesla požádat prezidenta Obchodní a živnostenské komory v Praze Václava Němce a generálního sekretáře této komory JUDr. Františka Samka, aby působili na vládu, aby nechala ve městě dílny zřídit, nebo aby pro město zajistila jiný náhradní průmysl. V září 1924 se k ministerstvu železnic vypravila deputace, která vznesla požadavek rozšíření příbramského nádraží tak, aby se stalo vyhovujícím pro železniční dílny. V roce 1924 se předmětem jednání obecního zastupitelstva staly pozemky, které obec věnovala státu ke stavbě dílen a jejichž výkup stál město skoro 300 000 korun a zatížil tak obec na řadu let. V srpnu 1924 je obec zamýšlela přenechat některé jiné společnosti pro zřízení továrny, například firmě Ringhoffer, která tou dobou plánovala stavět v Radotíně, a tak měla městská rada v úmyslu firmu přetáhnout do Příbrami.³⁸¹ 6. dubna 1925 proběhlo jednání, jehož se za městskou radu zúčastnil starosta František Pešek, radní Václav Endršt, Antonín Petrášek, František Švejda, Bernard Pešek, Jan Schneider a František Pavlíček, za Ředitelství státních drah v Plzni vrchní komisař státních drah Jaroslav Procházka, měřičský rada státních drah inženýr Doležal a rada státních drah Karel Flusser. Procházka navrhl, aby obec pozemky převzala do svého vlastnictví a jako prozatímní opatření je na svůj náklad propachtovala, protože podle zákonných předpisů nebylo možné, aby pozemky zůstaly ležet ladem. Dále Procházka uvedl, že železniční erár by byl ochoten vyjednávat o náhradě škody, která zmařením projektu obci vznikla. Zástupci obce se ale proti jeho návrhu ohradili s odůvodněním, že pozemky jsou již majetkem státu, a tak je město nemůže na svůj náklad pronajímat. Na návrh vzít pozemky zpět zástupci obce nepřistoupili, protože otázka železničních dílen nebyla ještě definitivně rozhodnuta, ale podali návrh, aby je na své náklady pronajalo Ředitelství státních drah v Plzni. To si 7. června 1925 vyžádalo přípisem č. 876/II-25 podání zprávy ohledně stavu pozemků vyvlastněných pro stavbu železničních dílen v Příbrami. Svízelnou situaci panující kolem pozemků městem zakoupených pro neuskutečněný náhradní průmysl, kdy bylo obecní hospodářství zatíženo – kromě naprosto zbytečného

381 Tamtéž.

výdaje ve výši skoro 300 000 korun – dalším 7% úrokem z této půjčky, který činil 18 900 korun ročně, nevyřešily příslušné úřady ještě na podzim 1925.³⁸² Nezaměstnanost ve městě navíc prohloubilo přenesení zdejší provazárny továrníka Josefa Kolaříka do Prahy.³⁸³ Městská samospráva se snažila snížit nezaměstnanost alespoň tím, že intervencemi podporovala příbramskou slévárnu a ostatní továrny ve městě při ucházení se o státní zakázky.³⁸⁴

Významným tématem, úzce souvisejícím se získáním náhradního průmyslu, byla elektrifikace města i celého okresu. Anketu o zavedení elektrického proudu v celém příbramském okrese, na níž zastupovali město delegáti Richard Reimar, Viktor John a František Švejda, uspořádalo na pražském Smíchově ministerstvo veřejných prací již 27. dubna 1921, kdy došlo k rozhodnutí připojit příbramský okres k Jihočeskému svazu elektrárenskému, elektrický proud přislíbilo městu ministerstvo již na zimu 1922.³⁸⁵ Po zbytek roku 1921 i v průběhu roku 1922 však bylo toto téma na zasedáních městské rady i obecního zastupitelstva upozaděno důležitějšími problémy, k jeho oživení došlo až během roku 1923. 26. dubna 1923 rozhodla městská rada svěřit jednání o elektrifikaci hospodářsko-lesnickému a finančnímu odboru a znalcům profesorům Pošíkovi a Fouskovi z VŠ báňské. V březnu 1923 proběhla Fouskova přednáška o elektrifikaci středních Čech.³⁸⁶ 19. srpna 1924 zvolila městská rada komisi, která měla zařídit udělení právního povolení ke zřízení elektrárny a k výstavbě sekundární sítě pro zavádění elektrického proudu do budov okresu, škol a podobně. Do komise radní ze svých řad dosadili radního Peška, Endršta, Haasenkopfa a Švejdu. Tato komise se také pustila do vyjednávání podmínek se Svazem povltavských elektráren. 29. listopadu 1924 se ustavila také elektrárenská komise, jejímiž členy městská rada k návrhu politických stran povolala Františka Švejdu, Václava Endršta, Engelberta Haasenkopfa, Václava Barsu, Václava Žůčka, Františka Pavlíčka a Josefa Štvána.³⁸⁷

Dne 27. února 1925 podala městská rada žádost o udělení povolení k oprávnění dodávat elektrickou energii soukromníkům. Vypracování projektu elektrifikace obec zadala profesoru místní VŠ báňské Pošíkovi, který za tento úkon obdržel honorář

382 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

383 Horymír, 19. 9. 1925, 55/38, s. 1.

384 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

385 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

386 Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

387 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

52 000 korun.³⁸⁸ Celkem mělo zavádění elektrické energie odhadem vyžadovat 1 200 000 korun.³⁸⁹ 27. března 1925 podal Pošík zprávu o provedení rozvodné sítě na elektrickou energii pro soukromý konzum a veřejné osvětlení.³⁹⁰ Na zasedání obecního zastupitelstva 14. dubna 1925 rozhodli příbramští zastupitelé požádat zemský správní výbor o vypracování plánu na rozvodnou elektrovednou síť. Elektrifikace příbramského okresu probíhala pod vedením technického komisaře Eduarda Šťastného za dozoru zemského správního výboru. Městské zastupitelstvo vydalo rozhodnutí Příbram připojit k Otavskému elektrárenskému svazu.³⁹¹ 18. dubna 1925 vyslal zemský správní výbor inženýra Krmenčíka, aby ve městě provedl šetření o plánu na elektrifikaci. Za provedené přípravné práce mu město vyplatilo 3000 korun. 15. května 1925 podala okresní správní komise žádost o udělení koncese k výrobě elektrické energie a o její distribuci mezi spotřebitele, městská rada ale zastupitelstvu nedoporučila tuto žádost k příznivému vyjádření, neboť hodlala elektrickou energii dodávat sama.³⁹² Členství v Otavském elektrárenském svazu bylo vázáno finančními podmínkami. Příbram měla zaplatit několikery poplatky, mezi nimi kmenový vklad města jakožto společníka svazu, který byl stanoven podle počtu obyvatel v roce 1910 na obnos ve výši 13 500 korun, k tomu úrok z prodlení ze zaplacení této částky 6210 korun a další poplatky, jejichž celková výše se vyšplhala na 94 770 korun. Město navíc mělo povinnost opatřit pro svaz zápůjčku 52 000 korun. K ofertnímu řízení se v Příbrami přihlásilo 19 firem. Ceny za dodávku transformačních stanic se pohybovaly v rozpětí 125 495 – 231 994 korun. Dodání transformačních stanic bylo zadáno nejdražším Jihočeským elektrárnám, sekundární rozvodnou síť měla vyhotovit firma Bartelmus a Donát a. s. v Brně, která nakonec dodala čtyři plány rozvodné sítě. 481 elektroměrů měla dodat firma ETA. Obyvatelé Příbrami zaslali elektrárenské komisi velké množství žádostí o připojení na elektrovednou síť města,³⁹³ obec však k síti připojila zdarma pouze ty domy, jejichž vlastníci se přihlásili do 30. září 1925.³⁹⁴ Na podzim 1925 rozhodla městská rada požádat o subvenci na zavádění elektrického proudu ve městě okamžitě poté, co bude uzákoněna státní podpora soustavné elektrifikace. Na zasedání městské rady

388 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

389 Zápisy o schůzích obecního zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

390 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

391 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

392 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

393 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

394 Horymír, 15. 8. 1925, 55/33, s. 2.

18. prosince 1925 předseda elektrárenské komise Haasenkopf konstatoval, že elektrifikace města proběhla úspěšně a elektrovodnou síť uvede Otavský elektrárenský svaz v nejbližší době pod proud.³⁹⁵ Cena proudu pro světlo činila 4 koruny, pro motory 2 koruny 90 haléřů za kilowatt za sekundu, za elektroměry město vybíralo po další tři roky nájemné 3 a 6 korun.³⁹⁶ K síti se v Příbrami připojilo 6127 žárovek, 10 motorů, 61 žehliček, 28 vařičů a 20 vysavačů, což činilo spotřebu 200 000 kilowattů ročně.³⁹⁷

Ke zkvalitnění života obyvatel se městská rada zasadila také o vybudování vodovodu. Plány vypracoval vrchní stavební rada v Praze Emanuel Smíšek za honorář 20 000 korun. Přípravné práce začaly v polovině roku 1924. Město objednalo 8000 metrů vodovodních rour od firmy H. Roedl v Praze, po ofertním řízení najalo na výkop a opětné zaházení potrubí stavitele Karla Petříka, kterému za tyto práce městská rada vyplatila 43 660 korun, instalatér František Houzín obdržel za položení potrubí 46 376 korun. Obec nechala na své náklady provést chemický rozbor vody z drkolnovského dolu, aby mohla podat žádost o státní podporu pro tuto stavbu. V listopadu 1924 požádala Příbram o subvenci příslušná ministerstva a zemský správní výbor, dotaci stavby však tyto instituce zamítly.³⁹⁸ Posléze proběhlo několik dalších žádostí o státní podporu pro tuto stavbu, nakonec ji po intervenci radních Schneidera a Endršta v červnu 1925 povolilo ministerstvo zdravotnictví.³⁹⁹ Příbramská samospráva se snažila vylepšit také školství. V lednu 1923 schválili městští radní plán adaptace druhého poschodí v budově městské radnice pro umístění dvoutřídní obchodní školy, rozpočet činil obnos 21 019 korun, nakonec si ale přizpůsobení vyžádalo pouhých 7820 korun. Protože příbramská samospráva usilovala o zestátnění profesorského sboru této školy, k čemuž bylo podmínkou umístění vzdělávacího ústavu, rozhodla v březnu 1923 příbramská městská rada spolu se zastupitelstvem v dohledné době postavit pro tuto školu vlastní budovu a v rozpočtu na rok 1924 pro tuto stavbu vyčlenit 100 000 korun, které budou použity na pořízení plánu a zakoupení pozemku. Finanční komise toto vydání schválila 7. března 1923. Z rozpočtu na rok 1923 byla také vybavena obchodní škola, i když na místnost pro výuku zbožíznalství již nezbyly peníze. Přestože o přeložení zdejší VŠ báňské již ministerstvo školství rozhodlo, snažila se proti tomuto kroku příbramská

395 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

396 Horymír, 15. 8. 1925, 55/33, s. 2.

397 Horymír, 21. 3. 1925, 55/12, s. 1.

398 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

399 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

samospráva působit, protože obec by přeložení značně poškodilo. V dubnu 1923 podnikl Bernard Pešek v Praze na popud předsedy Prvního obchodního grémia Petra Černého intervenci za účelem zabránění přeložení VŠ báňské.⁴⁰⁰ Orgány obecní samosprávy se také snažily žádostem VŠ báňské vyjít všemožně vstříc, například do školy dodaly nová kamna, na náklad města nechaly opravit toalety a připojit školu k novému vodovodu, propůjčovaly květiny k různým slavnostem školy a pravidelně přispívaly na slavnost Skok přes kůži. V létě 1924 požádaly všechny místní organizace politických stran své poslanecké kluby, aby působily proti přeložení VŠ báňské z Příbrami. Vzhledem k tomu, že tento záměr ministerstva školství však přetrvával, bylo rozhodnuto zřídit ve městě jako náhradu školu pro zpracování dřeva. V srpnu 1924 zavedla městská samospráva na všeobecné škole a na odborné škole živnostenské plynové osvětlení, příbramští radní se také rozhodli rozšířit zdejší pokračovací školu pro ženské učednice živnosti oděvní.⁴⁰¹ V dubnu 1923 se městská rada rozhodla provést na náklad města opravy na příbramském chrámu Páně svatého Jakuba a děkanské budově. Opravu zadala stavitelům J. Čiperovi a L. Eškovi, město za tímto účelem plánovalo učinit další půjčku.⁴⁰² Za rekonstrukci kostela obec zaplatila 345 986 korun a 28 haléřů, horní závod a spořitelna přispěly dohromady obnosem 67 787 korun a 40 haléřů, z městské kasy musela tudíž Příbram doplatit 278 198 korun a 88 haléřů.⁴⁰³ Ke zlepšení života příbramských obyvatel se také městská rada v březnu 1925 rozhodla učinit kroky ke zřízení rychlé ambulance k dopravě nemocných a raněných.⁴⁰⁴

V polovině prosince 1924 vyzvalo město Rokycany Příbram, aby se připojila k protestu proti zřízení chystané dělostřelecké střelnice v Brdech, město si k tomu ale nejprve rozhodlo vyžádat informace od poslance Johanise.⁴⁰⁵ V lednu 1925 městská rada na popud místní organizace Československé strany živnostensko-obchodnické podala žádost ministerstvu národní obrany o přidělení okresního doplňovacího velitelství s posádkou do zdejšího města a vyžádala si k tomu informace z Berouna, Rokycan a Plzně, v červnu 1925 ale ministerstvo obrany přípisem č. 28004 sdělilo, že umístění všech vojenských útvarů se nachází v takovém stadiu, které vylučuje zřízení posádky v Příbrami. 19. února 1925 jednala městská rada o zřízení dělostřelecké

400 Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

401 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

402 Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

403 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

404 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

405 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

střelnice v Brdech a usnesla se, aby se schůze Obchodní a živnostenské komory v Plzni svolané za účelem projednání této záležitosti zúčastnili starosta František Pešek s radním Václavem Endršem. V květnu 1925 se rozhodla městská rada k protestu připojit.⁴⁰⁶ Protokolem č. 30996 z 9. června 1925 nařídilo Zemské vojenské velitelství v Praze, aby město stanovilo ubikace na 55 lůžek pro záložní nemocnici v Příbrami.⁴⁰⁷ Ta měla sestávat ze dvou oddělení, a to z chirurgického a z oddělení pro vnitřní nemoci. Umístěna měla být v pěti budovách – v učitelském ústavě, v měšťanské škole pro dívky, v obecné škole pro chlapce, v měšťanské škole pro chlapce a v „pelzovně“.⁴⁰⁸

Jak zmiňujeme v podkapitole 2.4, jednalo se v prvních letech po vzniku samostatného československého státu o odloučení páté čtvrtě Příbrami. Výnos ministerstva vnitra č. 84979/23 ze 3. ledna 1924 uváděl, že vláda povolila změnu hranic obcí a z obvodu obce Příbram se vylučuje pátá čtvrť města, která se připojuje k podleskému území. To pro Příbram znamenalo vážné ekonomické i demografické změny, mimo jiné poklesla kupní síla obyvatelstva a navíc musely být uspořádány nové obecní volby. Jednání o úpravě místních hranic mezi obcemi a o vzájemné úpravě majetkoprávních poměrů se táhla po celý rok 1924, za Příbram se jich účastnili starosta František Pešek a radní Bernard Pešek a Emil Žalud.⁴⁰⁹ K definitivní úpravě majetkoprávních poměrů mezi Příbramí a Podlesím došlo až na zasedání obecního zastupitelstva 14. dubna 1925, kdy bylo také rozhodnuto, že veškeré obecní přírážky za rok 1924 a 1925 až do provedení odloučení páté čtvrti náleží Příbrami.⁴¹⁰

Také v období let 1923–1925 řešila příbramská samospráva otázky dopravy. 4. ledna 1923 intervenoval opět starosta Skopeček ohledně dráhy do Sedlčan,⁴¹¹ na kterou příbramští radní z městské pokladny postupně vynaložili 220 000 korun.⁴¹² Další žádost o zavedení rychlíků do jižních Čech byla podána ministerstvu železnic, Obchodní a živnostenské komoře v Praze a Radě hlavního města Prahy v srpnu 1924. V září tohoto roku se vydala další deputace, složená ze starosty Františka Peška a radních Haasenkopfa a Zahradníka, k ministerstvu železnic, aby požádala o rozšíření příbramského nádraží a urgovala stavbu trati do Sedlčan, která se pro příbramský okres

406 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

407 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

408 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

409 Tamtéž.

410 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

411 Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

412 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

stala akutní záležitostí. O podporu v záležitosti stavby dráhy do Sedlčan požádala Příbram v říjnu 1924 i ministerstvo národní obrany. Na začátku listopadu 1924 zamítlo ministerstvo železnic pro nedostatek prostředků zřízení rychlíkové dvojice Praha – Protivín – České Budějovice. Dominantní záležitostí ohledně dopravy se ale pro město Příbram v období od atentátu na Rašína do parlamentních voleb v roce 1925 stala stavba dráhy Plzeň – Brno. V prosinci 1924 zaslal Ústřední přípravný výbor českomoravské dráhy Plzeň – Brno přepis se sdělením, že tuto dráhu není prozatím možné stavět.⁴¹³ Na konci roku 1925 se zúčastnil předseda železniční komise Engelbert Haasenkopf schůze Ústředního přípravného výboru českomoravské dráhy a dopravního výboru Národního shromáždění v parlamentu. Na této schůzi padl návrh, aby stát požadovanou dráhu vystavěl a projekt také sám financoval, dopravní výbor jej ale zamítl, protože ke stavbě nebyl dostatek peněz. Nakonec dopravní výbor Národního shromáždění přijal návrh, aby stát dráhu vystavěl, pokud Ústřední výbor českomoravské dráhy obstará potřebnou půjčku, k čemuž se nabízel holandský nebo americký kapitál. Ústřední výbor se rozhodl uspořádat informační a propagační projížďku městy, kterými dráha měla vést, Příbram měla opatřit pět automobilů, které by delegáty výboru přepravily z hornického města do Votic. K příjezdu zástupců výboru pozvali orgány městské samosprávy obyvatelstvo, aby za dráhu manifestovalo. Do Příbrami delegace dorazila 5. července 1925, po uvítání její členové poobědvali s příbramskými radními v hotelu Buchar.⁴¹⁴ K projektované dráze nabídli městští zastupitelé darování pozemků.⁴¹⁵ Po jednání pokračovala delegace do nedalekého Kamýku nad Vltavou. V listopadu 1925 městská rada požádala všechny místní politické organizace, aby působily na své zemské výkonné výbory za účelem vybudování trati Plzeň – Brno.⁴¹⁶

Ani v období let 1923–1925 se obecní finance nezotavily. Rozpočet obce i fondů na rok 1923, který finanční komise schválila 8. ledna 1923, městská rada odsouhlasila a doporučila obecnímu zastupitelstvu 4. ledna 1923. Vyložen byl od 10. do 25. ledna 1923 a námitky proti němu nikdo nepodal. Na řádný rozpočet bylo potřeba 2 437 263 korun proti úhradě 1 577 924 korun. Vzniklý schodek 859 338 korun chtěli zastupitelé pokrýt obecními přírážkami k přímým daním, a to 400% přírážkou k dani pozemkové, která měla vynést 20 971 korun a 76 haléřů, 92% přírážkou k dani činžovní, což mělo

413 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

414 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

415 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

416 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

činit zisk 89 271 korun, přírůžkou 400 % k dani důchodové, což mělo městské pokladně vydělat obnos 7 116 korun a 4 haléře, 300% přírůžka k dani výdělkové měla činit 380 381 korun a 400% přírůžka k dani z podomních obchodů měla zajistit obnos ve výši 672 korun. Dále městští radní odhlasovali zvýšení poplatků za vodu z vodovodu, což mělo obci vydělat 47 500 korun, dávka z motorových vozidel měla do městské pokladny přinést 3000 korun, dlažebné 12 000, jateční poplatky radní zvýšili o 50 % a rozhodli se zavést novou daň z povolené hry v karty. Konečný schodek činil tedy 119 404 korun a 22 haléřů, návrh policejních strážníků na vybírání daně ze psů ve výši 500 korun radní přesto zamítli. Na mimořádný rozpočet potřebovala Příbram opatřit 1 239 549 korun. Obecní zastupitelstvo rozpočet schválilo na svém zasedání 15. února 1923, 8. února 1923 přijala městská rada výkaz o stavu obecních financí, schodek uzavřeného kontokorentního účtu činil 311 015 korun a 92 haléřů. V květnu 1923 se městská rada k návrhu finančního odboru usnesla jednat s různými městskými spořitelny o zřízení komunální investiční zápůjčky ve výši 950 000 korun. Na konci tohoto měsíce vzrostly také stavební daně – o 50 %.

Obecní zastupitelstvo na svém mimořádném zasedání 28. února 1923 vyslechlo zprávu vzešlou z revize obecního hospodářství, kterou ve městě od 24. dubna 1922 do 26. ledna 1923 provedli úředníci Zemské revizní komise a na níž Příbram vynaložila obnos 23 196 korun a 40 haléřů. Zpráva byla také po dobu 14 dní vyložena veřejnosti k nahlédnutí. Této schůze se za okresní správní komisi zúčastnil její předseda Richard Reimar, za ředitelství okresních úřadů v Příbrami František Tachecí a účetní okresní správní komise Alois Purch. Protože v 5 hodin odpoledne byla zpráva přečtena teprve do 63. stránky ze 180, zplnomocnili příbramští zastupitelé radního Žáčka, aby zprávu přečetl a pro obecní zastupitelstvo připravil výtah. Žáček přednesl tento výtah na dalším zasedání zastupitelstva na začátku března 1923. Na základě zprávy přijali zastupitelé několik opatření, mezi nimi například co nejrychlejší vyřízení obecních i fondovních účtů za rok 1921, dále mělo zastupitelstvo rozhodnout, zda má městská samospráva nadále tolerovat, aby měl městský zahradník užitek z ovocných stromů a aby pěstoval v městské zahradě zeleninu a květiny pro svoji potřebu a ty pak dále prodával. Zastupitelé se na základě zprávy také usnesli, aby se o přijatých pokutách podávaly zprávy okresnímu soudu a okresní politické správě, obecní účty přesahující 500 korun měly od této chvíle procházet městskou radou. V říjnu 1923 si obec vypůjčila dalších

500 000 korun, potřebných na úpravu silnic, kanalizaci a kladení potrubí městského vodovodu, u Městské spořitelny v Berouně.⁴¹⁷

Finanční referent Schneider se v červnu 1924 pustil do vypracování podrobné rozvahy o obecních financích, protože berounská spořitelna zastavila půjčku 1 milion korun za účelem stavby vodovodu. 11. června 1924 městská rada zavedla činžovní groš z družstevních, rodinných i nouzových domů a podala Zemskému správnímu výboru a Zemskému inspektorátu pro zemské dávky v Praze žádost, aby dotyčné úřady odvolaly zákaz vyměřování dávky z přírůstku hodnoty nemovitosti příbramským městským úřadem. Podrobně vypracovanou finanční rozvahu přednesl Schneider na zasedání městské rady 25. června 1924. Dluh města činil 5 492 235 korun a 43 haléřů, obec ve svém vlastnictví držela jmění v hodnotě 16 185 361 korun a 80 haléřů.⁴¹⁸ Schneider ve své rozvaze konstatoval, že obec není schopna povznést se z bankrotu.⁴¹⁹ Aby dluh obce nevzrůstal, povolil finanční odbor vydání pouze v mezích stanoveného rozpočtu. V červenci 1924 podala městská rada Zemskému finančnímu ředitelství žádost o povolení k vybírání státní potravní daně z masa, které ředitelství vyhovělo a povolilo vybírání této dávky od 1. června 1924 do 31. prosince 1929. V srpnu město zvýšilo poplatky vybírané z místa mimo týdenní trhy. Zemský správní výbor v Praze povolil výnosem z 19. srpna 1924 vybírání 92% přírážky k dani činžovní a 332% přírážky k ostatním daním předepsaným na rok 1924. Toto snížení z původně zamýšlených 400 % činilo rozdíl a nezanedbatelný úbytek v městské pokladně ve výši 92 748 korun a 85 haléřů. Na podzim 1924 provedl Schneider revizi obecních účtů, fondů, ústavů a podniků a konstatoval, že vše shledal v pořádku. V městské pokladně se k 26. září 1924 nacházela hotovost 78 724 korun a 67 haléřů. Potřebnou půjčku nebylo možné bez velkých obtíží uskutečnit, a tak se městská rada usnesla informovat u příbramské Městské spořitelny ohledně hypoteční zápůjčky ve prospěch obecních podniků. V říjnu 1924 zaslal starostovi Peškovi poslanec Johanis dopis, v němž sděloval, že vláda schválila návrh Zemského správního výboru, aby městu bylo přiznáno právo vybírat daň z přírůstku na majetku s dodatečnou platností od 1. ledna 1922. Na konci měsíce bylo rozhodnuto povolenou, ale nevýhodnou půjčku 1 milion korun u Městské spořitelny Beroun přesunout do Loun, jejichž spořitelna nabídla

417 Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

418 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

419 Horymír, 26. 7. 1924, 54/30, s. 1.

podmínky výhodnější. K 17. říjnu 1924 se v městské pokladně nacházela hotovost 62 815 korun a 67 haléřů, 23. října pouhých 47 436 korun a 50 haléřů. 4. listopadu 1924 bylo odborným úřadům uloženo připravit rozpočet na rok 1925, aby jej finanční komise mohla sestavit do konce měsíce.⁴²⁰

Rozpočet na rok 1925 projednávalo příbramské zastupitelstvo 6. března 1925. V tomto roce plánovalo město několik projektů, jako například dehtování chodníků, stavbu vodovodu a elektrifikaci, k nimž příslušné odbory nevyhotovily potřebné výpočty včas, a tak bylo vypracování rozpočtu opožděno. Městská rada jednala o rozpočtu 30. ledna 1925, 31. ledna 1925 jej schválila finanční komise, vyložen byl od 4. února do 12. února 1925, kdy proti němu občané podali několik námitek týkajících se opravy kostela a udržování hřbitova na náklady obce, nikoli z kostelního fondu. Rozpočet, který pamatoval na zvýšení denních platů 11 stálým obecním dělníkům o 2 koruny, vykazoval potřebu 2 601 774 korun při příjmu 1 815 568 korun, schodek činil 786 206 korun. Ten měla pokrýt 92% přírážka k dani činžovní a 445% přírážka k ostatním daním, mělo dojít k dalšímu zvýšení zvláštního vodného, zavedení všeobecného vodného a k redukci počtu obecních zaměstnanců.

V dubnu 1925 zastupitelstvo projednávalo uskutečnění hypoteční půjčky ve výši 3 miliony korun u Městské spořitelny v Příbrami, přičemž zástavní právo mělo být vloženo na některé nemovitosti, které patřily obci a jenž byly zapsané v zemských deskách. Jednalo se o dvůr a pivovar v Trhových Dušníkách a o dvůr v Občově. Spořitelna nabídla městu 6% úrok, k umoření kapitálu mělo sloužit dalších 0,5 %, půjčku tak mělo město splatit za 42 a půl roku. Okresní správní komise tuto půjčku schválila 23. června 1925.⁴²¹ Berounská Městská spořitelna na konci června 1925 zvýšila úrok ze 6,5 % na 7 %.

V květnu 1925 se městská rada usnesla podat žádost o prodloužení povolení vybírat 10% přírážku ke státnímu poplatku z převodu nemovitostí mezi živými, jelikož toto povolení platilo do 31. prosince 1925. Rada také podala stížnost bernímu úřadu na to, že při převodech nemovitostí mezi živými a při úmrtích vyměřuje zdejší městský úřad příliš nízké ceny, čímž docházelo k poškození státu i obce, a tak radní hospodářskému úřadu uložili, aby zjišťoval a udával přiměřené ceny nemovitostí.

420 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

421 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

Nekontrolovalo se ani vybírání dávky ze zábav, a tak příbramská pokladna přicházela o další peníze. Město také muselo bernímu úřadu zaplatit daň z majetku za rok 1924 v obnosu 97 095 korun, který se městská rada rozhodla opatřit z konta investiční půjčky u příbramské spořitelny. Tomuto úřadu navíc Příbram dlužila 260 000 korun za městskou plynárnu, 100 000 na nedoplatcích obecních daní a 260 000 na dani z majetku. K 1. září 1925 se v městské pokladně nacházela hotovost 30 524 korun a 7 haléřů. Městská rada se na podzim 1925 rozhodla upustit od málo výnosné a neoblíbené daně z přepychových bytů, která namísto očekávaných 60 000 korun přinesla do městské pokladny pouhých 10 000, náhradou toho ale radní zvýšili nájemné v obecních budovách s výjimkou bytů o jedné místnosti. Berní správa navíc vyhověla žádostem mnohých obchodníků a živnostníků o slevu na dani, čímž obec ztratila dalších 120 900 korun. Nadto obecní přírážky pro rok 1925 ještě v září tohoto roku nebyly schváleny, a tak obec neobdržela od začátku roku žádné peníze. K zemskému správnímu výboru se tedy vypravili radní Schneider a Endršt, aby zjednali nápravu tohoto problému. Ministerstvo financí také městu přikázalo do konce roku vyrovnat kontokorentní účet u příbramské Městské spořitelny. V městské pokladně se k 1. říjnu 1925 nacházelo 43 307 korun a 43 haléřů, 31. října pouhých 19 318 korun a 92 haléřů. 10. listopadu 1925 město vyčerpalo z půjčky 3 milionů korun 1 787 510 korun a 71 haléřů.⁴²² Obecní zastupitelstvo na svém zasedání 18. prosince 1925 projednávalo rozpočet na uplynulý rok. Z půjčky 3 milionů korun město vydalo na elektrifikaci, opravu kostela a silnic, stavbu kanalizace a vodovodu, opravu dlažby a na dráhu Plzeň – Brno 2 258 570 korun a 49 haléřů, ne všechny plánované projekty zanesené v rozpočtu ale stačila městská samospráva tohoto roku uskutečnit. Na konci období, kterému se tato diplomová práce věnuje, vzrostly dluhy města Příbrami na 7 067 523 korun a 66 haléřů, pouze k úhradě úroků ze všech uskutečněných půjček obec ročně potřebovala 464 000 korun.⁴²³

3.5 VOLBY DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY A SENÁTU V ROCE 1925

Jelikož byl stav republiky na počátku roku 1925 v mnoha ohledech kritický,⁴²⁴ zabývalo se vedení státu otázkou vypsání předčasných voleb, které by rozbroje ukončily. Volby do poslanecké sněmovny připadaly na jaro 1926, do senátu se měly konat na jaře 1928. Tyto předčasné volby měly rozhodnout o dalším kurzu československé vnitřní

422 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

423 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

424 KÁRNÍK, s. 372.

i zahraniční politiky. Každá ze stran do nich vkládala své naděje a podle toho, kterou vrstvu voličů se snažila získat, se uchýlovala k radikalismu nalevo i napravo, žádná ze stran nechtěla před voliči nést odpovědnost za dosavadní politiku. Nadšení z nově vytvořeného státu se změnilo nejprve v lhostejnost, později v roztrpčení z bojů jednotlivých stran a v pochybnosti o životnosti demokracie. Za této situace se na podzim 1925 uskutečnily předčasné parlamentní volby.⁴²⁵ Horymír popisoval předvolební atmosféru v Příbrami následovně: „*Volební schůze, jimiž volební kampaň začala, poukazovaly by na klidnější atmosféru, než byla jiná léta, ale jest spíše pravdou, že jsou odleskem ochablé nálady, která se ve věcech politiky našeho občanstva vzmáhá.*“⁴²⁶

Pro volbu poslanecké sněmovny náležela Příbram k části I.A volebního kraje se sídlem krajské volební komise v Praze, přičemž každá z obou částí tohoto kraje volila 24 poslanců. Pro volbu do senátu náležela Příbram k volebnímu kraji se sídlem krajské volební komise v Praze, ve kterém se volilo 24 senátorů.⁴²⁷ Dle platných volebních seznamů se v Příbrami nacházelo 7081 voličů oprávněných odevzdat svůj hlas při volbách do poslanecké sněmovny, z nich bylo 3032 mužů a 4049 žen. 2535 mužů a 3599 žen, dohromady tedy 6123 příbramských občanů, mohlo volit nové senátory. Z 12 000 obyvatel města tudíž měly volební právo celé 2/3.⁴²⁸ K volbám museli úředníci vyplnit 13 213 voličských legitimací, které museli spolu s kandidátními listinami roznést voličům. Psaním těchto legitimací pověřily příslušné úřady obecní zřízení Lukse, Cyprína, Jančara a Chybu a strážníky Hrubého a Zemana. Pro přípravné práce na volbách uprázdnila příbramská samospráva od 30. října 1925 velkou zasedací síň na městské radnici. Pro volby, konané v neděli 15. listopadu 1925 od 8 hodin ráno do 4 hodin odpoledne, bylo v Příbrami stanoveno 9 volebních místností. První čtvrt' města volila v budově obecné chlapecké školy v ulici Na Příkopech, druhá v budově státní reálné školy v městském parku, pro voliče ze třetí čtvrtě byla určena budova dívčí obecné školy v Komenského ulici, čtvrtá čtvrt' volila v hostinci U Nádraží a voliči z páté čtvrtě své hlasy odevzdávali v hostinci U Hendrychů. Z volebních komisí vyškrtly příbramské úřady dva zmocněnce jejich stran, protože za ně kandidovali, a tak nemohli být členy volebních komisí. Tím prvním byl člen obvodní volební komise III/A

425 OLIVOVÁ, s. 143–144.

426 Horymír, 31. 10. 1925, 55/44, s. 2.

427 Volby do poslanecké sněmovny a senátu 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 963, karton č. 64.

428 Horymír, 24. 10. 1925, 55/43, s. 1.

cukrář Jan Frýba, který zároveň kandidoval za Československou stranu živnostensko-obchodnickou, jako jeho náhradník byl do komise vyslán pekař Čeněk Pilous. Druhým byl člen volební komise do senátu IV/A poštovní úředník Karel Šamšula kandidující za stranu lidovou.⁴²⁹

Výsledky voleb, očekávané s napětím, vyjadřovaly stabilitu státu, přesto však byly překvapivé.⁴³⁰ Práškovci získali v Příbrami 29 hlasů při volbách do poslanecké sněmovny, do senátu 24 hlasů. Sociální demokracie obdržela 1162 hlasů ve volbách do sněmovny, 974 hlasů do senátu, Německá nacionální strana získala 26 hlasů do sněmovny a 20 do senátu. Československá strana živnostensko-obchodnická vydobyla 703 hlasů při volbách do sněmovny, do senátu 636 hlasů. Národní stranu práce do sněmovny zvolilo 153 příbramských občanů, do senátu 108. Komunisté získali při volbách do sněmovny 625 hlasů, do senátu 537. Národní demokracie obdržela 871 hlasů ve volbách do sněmovny, 752 voličů si získala při volbách do senátu. Československá strana socialistická byla do poslanecké sněmovny zvolena 730 voliči, do senátu 635, Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu v Příbrami získala 256 hlasů ve volbách do sněmovny a 234 hlasů do senátu. Nejvyšší počet hlasů v Příbrami obdrželi lidovci – 1702 do sněmovny a 1578 do senátu. Německá strana Bund der Landwirte získala 15 hlasů do sněmovny a 23 do senátu, židovská strana obdržela 42 hlasů do sněmovny, do senátu žádný. Pro srovnání můžeme uvést výsledky z nedalekého Dobříše. Tam získali Práškovci 10 hlasů při volbách do sněmovny a 9 do senátu, sociální demokraté 376 do sněmovny a 324 do senátu, Německá nacionální strana 3 hlasy do sněmovny a 7 do senátu, živnostníci obdrželi 284 hlasů do sněmovny a 268 do senátu. Národní stranu práce do sněmovny zvolilo 16 dobříšských voličů, do senátu 20. Komunisté získali 162 hlasů do sněmovny a 132 do senátu. Národní demokracie obdržela 133 hlasů do sněmovny, 126 do senátu, Československá strana socialistická získala 499 voličů pro volby do sněmovny, 410 do senátu. Agrárníky volilo 85 voličů do sněmovny a 76 do senátu. Lidovce zvolilo 417 občanů do sněmovny a 384 do senátu, Bund der Landwirte si získala sympatie tří občanů při volbách do sněmovny a do senátu čtyř, židovské straně odevzdalo hlas 41 voličů do poslanecké sněmovny. V celém příbramském okrese obdrželi Práškovci 85 hlasů do sněmovny a 76 do senátu, sociální demokraté 4772 do sněmovny a 3809 do senátu, němečtí

429 Volby do poslanecké sněmovny a senátu 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 963, karton č. 64.

430 KÁRNÍK, s. 378.

nacionalisté 37 hlasů do sněmovny a 31 do senátu. Živnostníky volilo 1527 občanů do sněmovny, 1978 do senátu, Národní stranu práce 237 do sněmovny a 185 do senátu, komunisty 2827 do poslanecké sněmovny a 2410 do senátu. Českoslovenští socialisté na celém okrese obdrželi 2208 hlasů do sněmovny a 1884 do senátu, Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu získala 3168 hlasů do sněmovny a 2821 do senátu, lidovce zvolilo 5371 voličů do sněmovny a do senátu 4892, Bund der Landwirte získala 27 hlasů do sněmovny a 45 do senátu, židovská strana obdržela 68 hlasů do sněmovny.⁴³¹

Na příbramských výsledcích si můžeme povšimnout, že se město z celostátních výsledků značně vymykalo. Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu, která z parlamentních voleb vzešla jakožto nejsilnější, se ve městě umístila na sedmém místě, nicméně agráři se v hornické Příbrami netěšili velké podpoře ani v žádných předchozích volbách. Komunisté, celostátně druzí, v Příbrami obsadili šestou příčku. Celorepublikově třetí Československá strana lidová, která se v Příbrami těšila o něco větší oblibě než ve většině ostatních měst, v Příbrami poněkud překvapivě zvítězila, a to se značným předstihem 500 hlasů oproti sociální demokracii, která se ve městě umístila na druhém místě, celostátně na příčce čtvrté. Na třetím místě se v Příbrami umístila Československá národní demokracie, která se v celorepublikových výsledcích ocitla až na 11. příčce. Čtvrté místo v Příbrami zaujala Československá strana socialistická, která se celorepublikově umístila pátá.⁴³²

431 Horymír, 21. 11. 1925, 55/47, s. 1.

432 Celorepublikové výsledky srov. OLIVOVÁ, s. 144.

4 ČINNOST POLITICKÝCH STRAN V PŘÍBRAMI V LETECH 1918-1925

4.1 ČESKOSLOVENSKÁ STRANA SOCIALISTICKÁ

Jednou z nejvýznamnějších osobností místní organizace Československé strany socialistické byl profesor František Klíma. Ten například na zasedání obecního zastupitelstva 27. listopadu 1918 navrhl zřízení komise pro sociální péči, jeho návrh byl podpořen a zastupitelstvo rozhodlo komisi zřídit.⁴³³ Klíma se stal také předsedou správní komise, která v roce 1919 nahradila na základě stížnosti dalšího člena této strany Bacíka regulérní příbramskou samosprávou.⁴³⁴ František Klíma však 8. července 1920 rezignoval na členství v obecním zastupitelstvu i městské radě, z příbramských socialistů jej nahradil Engelbert Haasenkopf.⁴³⁵ V říjnu 1919 rezignoval další významný člen strany Antonín Šilha na předsednictví v chudinské radě a v komisi pro ošacení mládeže, v těchto funkcích jej nahradil lidovec vikář Emanuel Hrdlička.⁴³⁶ Po rezignaci Antonína Šilhy na členství v obecním zastupitelstvu i v městské radě v prosinci 1919 byla do těchto orgánů za socialisty vyslána vůbec první žena působící v příbramské samosprávě, Běta Sedláková, která se stala místopředsedkyní chudinské rady a která se také angažovala v záležitostech příbramského sirotčince a městských jeslí. Na postu druhého náměstka Šilhu nahradil profesor František Klíma.⁴³⁷ V ostatních komisích Šilhu nahradil železniční zřízenec František Škvára.⁴³⁸ Dalším významným členem strany byl také předseda její místní organizace Josef Polák, který stanul v čele bytové komise. Ten byl ale nařčen z nečestného jednání, a tak jej na tomto postu nahradil Engelbert Haasenkopf.⁴³⁹ Polák byl však soudním řízením očištěn, a tak se do této funkce navrátil.⁴⁴⁰ Zajímavé může být obvinění příbramské socialistky Aleny Mühlsteinové z toho, že podle nedoložených zpráv před volbami v roce 1919 sbírala od voličů kandidátní listiny jiných stran.⁴⁴¹

433 Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

434 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

435 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

436 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

437 Horymír, 3. 4. 1920, 50/14, s. 3.

438 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

439 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

440 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

441 Horymír, 21. 6. 1919, 49/25, s. 2.

Na zasedání obecního zastupitelstva 31. července 1920 se uskutečnila volba druhého starostova náměstka. Tento post měla obsadit strana, která držela ¼ mandátů, sociální demokraté však na toto právo rezignovali a ostatní strany potřebnou čtvrtinou nedisponovaly. Provedenou volbou se měl stát náměstkem socialista Antonín Šilha, který se však funkce vzdal, nicméně Československá strana socialistická ji považovala za svou državu a trvala na tom, že náměstkem se stane opět člen této strany, a tak byl zvolen Engelbert Haasenkopf.⁴⁴² Strana v Příbrami také uspořádala několik schůzí. 24. října 1920 proběhla v budově městské střelnice veřejná schůze s programem „Stále stoupající dražota a zamýšlené zdražení cukru“. Ve dnech 8. a 9. července 1922 se ve městě konala jubilejní slavnost strany, na slavnostní valné hromadě promluvil o stavebním a životním pojištění, odluce církve od státu a o pozemkové reformě socialista Jiří Stříbrný.⁴⁴³

Na konci března 1921 rezignoval socialista Josef Hetteš na členství v obecním zastupitelstvu, což bylo využito jako záminka k podání stížnosti proti volbě Josefa Sobotky starostou a k nahrazení obecního zastupitelstva komisařem Paděrou, jak popisujeme v kapitole 3.1.⁴⁴⁴ V březnu 1922 rezignovala Běta Sedláková na členství v komisi pro sociální péči.⁴⁴⁵ 18. ledna 1923 z této strany vystoupil také radní Lambert Pešek, za kterého strana do obecního zastupitelstva a do živnostenského, vodárenského, zastavárenského a plynárenského odboru vyslala náhradníka Františka Biskupa.⁴⁴⁶ Před obecními volbami roku 1923 proběhla schůzka zástupců politických stran u vládního komisaře Rudolfa Paděry, na které se měly strany vyjádřit k možnému odložení obecních voleb kvůli oddělení páté čtvrti města. Proti odložení hlasovala pouze Československá strana socialistická, která se tak postavila proti přítomným zástupcům Československé národní demokracie, lidovců, živnostenské strany i sociální demokracie.⁴⁴⁷

Národní socialisté se v Příbrami netěšili přílišné podpoře voličů. Při prvních komunálních volbách se strana ve městě umístila až na čtvrté příčce, celostátně na druhé. Při parlamentních volbách roku 1920 se národní socialisté umístili shodně

442 Horymír, 7. 8. 1920, 50/32, s. 1.

443 Československá strana národně socialistická, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 928, karton č. 62.

444 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

445 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

446 Horymír, 10. 2. 1923, 53/6, s. 2.

447 Horymír, 12. 1. 1924, 54/2, s. 2.

ve městě i celostátně čtvrtí, při komunálních volbách v roce 1923 skončila strana na páté příčce, počet jejích mandátů klesl ze 6 na 4, tento výsledek se jí podařilo při komunálních volbách roku 1924 uhájít. Drobný úspěch příbramští socialisté zaznamenali pouze při parlamentních volbách v roce 1925, kdy se v Příbrami umístili čtvrtí, tedy o jednu příčku výše než celostátně. Československá strana socialistická držela také v letech 1919–1925 post druhého starostova náměstka, který za stranu vykonával nejprve Antonín Šilha, poté Engelbert Haasenkopf.

4.2 ČESKOSLOVENSKÁ STRANA LIDOVÁ

Bezesporu nejvýznamnějším příbramským lidovcem působícím v prvních letech samostatného československého státu byl finanční referent, člen disciplinární komise pro úředníky a předseda správní plynárenské rady Jan Schneider, který se osvědčil jako zdatný a nepředpojatý pracovník, čímž si získal respekt svých politických odpůrců.⁴⁴⁸ 15. července 1920 Schneider rezignoval na členství v obecním zastupitelstvu i v městské radě, byl ale požádán, aby rezignaci odvolal. 4. listopadu 1920 se pokusil rezignovat i na vedení finančního odboru, jelikož návrh na volbu předsedy finančního odboru podaný na schůzi obecního zastupitelstva 25. října 1920 považoval za projev nedůvěry, v listopadu mu ale radní důvěru projevíli a požádali jej, aby ve funkci setrval.⁴⁴⁹ V květnu 1921 vystoupil Jan Schneider z městské disciplinární komise, za stranu jej nahradil naddůlní Krůta.⁴⁵⁰ Ten rezignoval z obecního zastupitelstva v únoru 1922 a za lidovce jej nahradil poštovní úředník Jan Štojdl.⁴⁵¹

Také lidovci v Příbrami uspořádali za hojné účasti několik schůzí, na nichž prezentovali Svatou Horu jako významný národohospodářský činitel pro obec. 4. června 1922 proběhl tábor lidu „Boj katolického lidu za svobodu církve, svobodné vykonávání náboženských povinností, svobodný kostel a svobodnou školu“, na němž referovali poslanec Myslivec a inženýr Dostálek.⁴⁵² 16. prosince 1922 uspořádali lidovci schůzi na téma „Daně z majetku a hospodářská situace“.⁴⁵³

Na zasedání obecního zastupitelstva 2. července 1924 podali lidovci návrh, aby byl do knihovny rady zvolen i zástupce jejich strany, ostatní strany ale protestovaly proti

448 Horymír, 1. 8. 1925, 55/31, s. 1.

449 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

450 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

451 Horymír, 4. 3. 1922, 52/9, s. 1.

452 Komunistická strana Československa, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 930, karton č. 62.

453 Československá strana lidová, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 933, karton č. 62.

zanášení politického stranictví do kulturní instituce, ozvaly se hlasy také proti politickému klíči při volbách do muzejního kuratoria.⁴⁵⁴ Nakonec byl v říjnu 1924 do knihovnické rady za odešlého ředitele Pokorného zvolen lidovec Václav Endršt.⁴⁵⁵ V únoru 1925 jmenovala okresní správní komise členem širší finanční komise lidovce a průmyslníka Františka Turnera.⁴⁵⁶

Jak popisujeme v kapitole 3.2, zúčastnili se příbramští lidovci jednoho z incidentů vedoucích k Marmaggiho aféře. 9. listopadu 1924 proběhla v hostinci U Hendrychů veřejná schůze lidu na téma „Odpověď na neoprávněné útoky proti katolíkům, návštěvníkům Příbrami a Svaté Hory“. V květnu 1925 pronesl v totéž hostinci referát lidovecký poslanec Václav Myslivec.⁴⁵⁷ Na zasedání městské rady 24. července 1925 protestoval Augustin Čížek jménem klubu obecních starších lidové strany proti tomu, že nebylo vždy dbáno jednacího řádu obce ani usnesení obecního zastupitelstva. Narážel tak na to, že se ve dnech 18. a 19. července 1925 konaly na náměstí T. G. Masaryka socialistické protiklerikální tábory lidu za odchod papežského nuncia ze země, přestože toto náměstí bylo podle usnesení příbramského zastupitelstva určeno pouze pro projevy rázu celostátního a oslavného, nicméně starosta konání těchto táborů povolil. Následně lidovci Augustin Čížek, Jan Schneider, Václav Endršt a Antonín Petrášek na protest schůzi zastupitelstva opustili. V následné debatě bylo povolení konání těchto táborů lidu obhájeno radním za socialistickou stranu Haasenkopffem s odůvodněním, že chováním papežské stolice byl uražen celý národ i stát, a tak mají zmíněné tábory charakter projevů celostátních.⁴⁵⁸ Příbramští národní demokraté k celé této záležitosti uvedli, že „*lidovci na radnici nemají svého mozku, jsou vedeni neviditelným dirigentem klerikálním*“.⁴⁵⁹

Československá strana lidová zaznamenala v Příbrami úspěch v komunálních volbách v roce 1919, kdy se s 21 % hlasů ocitla na druhém místě, celorepublikově až na čtvrtém. V parlamentních volbách v roce 1920 však ve městě poklesly voličské preference této strany, lidovci se umístili třetí, celorepublikově druhí. Nový úspěch strana zaznamenala v komunálních volbách v roce 1923, kdy se v Příbrami umístila

454 Horymír, 5. 7. 1924, 54/27, s. 2.

455 Horymír, 9. 11. 1924, 54/45, s. 2.

456 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

457 Československá strana lidová, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 933, karton č. 62.

458 Zápisy o schůzích městské rady 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 94, č. knihy 94.

459 Horymír, 1. 8. 1925, 55/31, s. 1.

první a počet jejích mandátů na radnici vzrostl ze 7 na 10, tento úspěch se jí podařilo v roce 1924 ještě podpořit, získala totiž další mandát. Lidovci byli také velice úspěšní v parlamentních volbách roku 1925, kdy v Příbrami zvítězili, celostátně se umístili až třetí. V roce 1924 strana také získala post prvního starostova náměstka, na který dosadila Augustina Čížka.

4.3 ČESKOSLOVENSKÁ STRANA ŽIVNOSTENSKO-OBCHODNICKÁ

Schůzka živnostníků, na níž došlo k založení místní organizace Československé strany živnostensko-obchodnické, proběhla 6. července 1920 v Rožmitále pod Třemšínem. Příbramští živnostníci jako své delegáty vyslali Bohumila Hájka a Libora Hluchého.⁴⁶⁰ 12. října 1921 se sešli živnostníci z Příbrami a okolí na Březových Horách, aby projednali nepřístojnosti ohledně provádění zákona zásobování státní moukou a daňový únik středních občanských vrstev. Na této schůzi byla zvolena deputace skládající se z živnostníků Fišera, Mírka, Palečka, Hajcmana a Šedivého, která měla u berní správy a u vrchního finančního rady Němečka protestovat proti zvýšení daní.⁴⁶¹ Na okresní konferenci konané 30. října 1921 v hotelu Buchar odůvodnil poslanec František Horák stanovisko poslaneckého klubu živnostenských zástupců v Národním shromáždění, zabýval se také daněmi, nadcházejícími volbami, tiskem a zahraniční situací. Předsedou místní organizace byl zvolen cukrář František Frýba, důvěrníkem Jan Fišer.⁴⁶²

V březnu 1922 byla podána stížnost na živnostenského radního Augustina Čížka, protože dodával obci svíčky pro záduší, což odporovalo tehdejšímu zákonu, navíc za přemrštěné ceny. Na zasedání zastupitelstva však nebyl dostatečně objasněn poměr obce k záduší, a tak byl přijat návrh radního Bělohávka vyšetřit záležitost v příslušných komisích.⁴⁶³ Záležitost se nakonec vyřešila tak, že Čížek přestal svíčky obci dodávat.⁴⁶⁴ Ve stejné době byla podána druhá stížnost, tentokrát na živnostenského zastupitele Řehoře Kohouta, protože pro obec přijímal dodávky pro společenstvo krejčích, rozdělil ale pouze jejich část a zbytek si ponechal. Kohout toto nařčení však odmítl,⁴⁶⁵ nakonec ale musel přestat dodávat zimní pláště a další ošacení pro příbramskou policii.⁴⁶⁶ Na živnostenské delegáty v hospodářské radě, v aprovizační a okresní komisi útočila také

460 Horymír, 10. 7. 1920, 50/28, s. 1.

461 Horymír, 22. 10. 1921, 51/43, s. 2.

462 Horymír, 5. 11. 1921, 51/45, s. 1.

463 Horymír, 8. 4. 1922, 52/14, s. 2.

464 Horymír, 21. 10. 1922, 52/42, s. 3.

465 Horymír, 8. 4. 1922, 52/14, s. 2.

466 Horymír, 21. 10. 1922, 52/42, s. 3.

národní demokracie, která se zasloužila o to, aby do těchto orgánů živnostenští zástupci vůbec nebyli zváni.⁴⁶⁷

V srpnu 1920 rezignoval kvůli vnitřním poměrům ve straně Augustin Čížek na funkci politického referenta, byla mu ale projevna důvěra, a tak ve funkci setrval.⁴⁶⁸ Při jednání obecního zastupitelstva o zavedení progresivního činžovního groše během roku 1921 se živnostenští zastupitelé postavili proti zavedení této dávky, čímž se dostali do konfliktu se sociálními demokraty a socialisty.⁴⁶⁹ 19. října 1922 podala Československá strana živnostensko-obchodnická za své členy i náhradníky v obecním zastupitelstvu, městské radě i příslušných odborech rezignaci, jelikož nesouhlasila s obecním hospodářstvím, přetíženými přírážkami a daňovým systémem a nechtěla nést odpovědnost za jednání na radnici. Ústně rezignaci ohlásili Augustin Čížek a Řehoř Kohout, ani jeden ale neuvedl zákonné důvody, a tak se zastupitelstvo usneslo, že strana nemá právo disponovat mandáty svých členů a náhradníků, a vyzvalo rezignující, aby udali zákonné důvody a povolali náhradníky. 24. října 1922 ze strany vystoupil Augustin Čížek, protože nesouhlasil s tímto odvoláním členů stranou. Po jeho rezignaci uvedli živnostenští zástupci Libor Hluchý a Josef Lustig zákonné důvody pro nepřijetí členství, další náhradník Josef Jech přestal být členem strany. Na konci listopadu 1922 se živnostníci prostřednictvím člena strany Mezka ohradili proti volebnímu řádu, jenž je nutil konat funkci obecních zastupitelů.⁴⁷⁰ Do slibu byl nakonec vzat nový člen zastupitelstva za živnostenskou stranu František Linhart.⁴⁷¹

V březnu 1925 podala místní organizace Československé strany živnostensko-obchodnické návrh obecnímu zastupitelstvu, aby město v důsledku zřízení dělostřelecké střelnice v Brdech požádalo o dosazení vojenské posádky a o zřízení doplňovacího velitelství v obci.⁴⁷² 8. září 1925 proběhl předvolební sjezd strany. Průvod s hudbou se vydal městem k budově městské střelnice, kde 300 posluchačů vyslechlo projevy senátorů Jana Kotrby a Emanuela Trčky a poslance Františka Horáka.⁴⁷³ Na podzim 1925 byli ze strany vyloučeni mechanik Bohumil Hájek a truhlář Jan Mezek.⁴⁷⁴

467 Horymír, 21. 5. 1921, 51/21, s. 2.

468 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

469 Horymír, 21. 5. 1921, 51/21, s. 1.

470 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

471 Horymír, 2. 12. 1922, 52/48, s. 1.

472 Zápisy o schůzích obecního zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

473 Horymír, 19. 9. 1925, 55/38, s. 1.

474 Zápisy o schůzích obecního zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

Můžeme konstatovat, že ani zástupci živnostníků se v Příbrami netěšili velké oblibě. V komunálních volbách v roce 1919 se s 8 % hlasů umístili na pátém místě a na této příčce setrvali ve všech proběhnutších volbách s výjimkou komunálních voleb v letech 1923 a 1924, kdy se umístili čtvrtí a na radnici vydobyli 4 mandáty. Ze strany navíc odešla jediná výraznější osobnost, Augustin Čížek, který se posléze stal členem Československé strany lidové.

4.4 ČESKOSLOVENSKÁ NÁRODNÍ DEMOKRACIE

Ustavující schůze okresní organizace Československé národní demokracie v Příbrami proběhla 13. dubna 1919 za účasti 25 zástupců všech místních politických organizací z Milína, Březových Hor, Nového Knína, Dobříše, Jinec, Smolotel, Bohutína a dalších obcí v příbramském okolí. Na této schůzi byl zvolen šestičlenný výbor a předsednictvo okresní organizace. Předsedou se stal František Kalous z Příbrami, prvním místopředsedou továrník Masner z Nového Knína a druhým místopředsedou naddozorce Václav Pata z Příbrami.⁴⁷⁵ Na valné hromadě konané 21. dubna 1919 byl místopředsedou místní organizace strany zvolen advokát JUDr. Zdeněk Černý, který na tomto postu nahradil Bedřicha Bělohlávka.⁴⁷⁶ Na veřejné schůzi 27. dubna 1919 strana přijala zásadu odluky církve od státu.⁴⁷⁷ Pravidelné schůze strany se v Příbrami konaly vždy v pondělí po 1. a 15. dni každého měsíce v Bělohlávkově kavárně v Pražské ulici.⁴⁷⁸

V říjnu 1918 se stal předsedou hospodářského a stavebního úřadu národní demokracie a stavební ředitel Emil Žalud.⁴⁷⁹ Ten byl v roce 1921 zvolen také do železniční komise pro dráhu Příbram – Dobříš – Sedlčany.⁴⁸⁰ Členem finanční komise se za národní demokracii stal František Švejda.⁴⁸¹ Dalším významným členem byl také kavárník Bedřich Bělohlávek, kterému městská rada svěřila například posílání urgovat u zemské správní komise povolení k vybírání obecních přírážek.⁴⁸² Při jednání o progresivní činžovní dávce v květnu 1921 se Bělohlávek postavil proti a hájil tak již

475 Horymír, 19. 4. 1919, 49/16, s. 2.

476 Horymír, 12. 4. 1919, 49/15, s. 1.

477 Horymír, 3. 5. 1919, 49/18, s. 1.

478 Horymír, 7. 9. 1922, 52/36, s. 1.

479 Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 68, č. knihy 68.

480 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

481 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

482 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

přetížené obchodníky a živnostníky.⁴⁸³ Na zasedáních městské rady také několikrát poukázal na nevýnosnost a neproveditelnost řádného vybírání některých nově zavedených daní a přírážek, například z podnájemníků nebo ze služebního personálu.⁴⁸⁴ V lednu 1922 byl Bělohlávek zvolen do plynárenské rady. V březnu 1922 rezignoval na členství v obecním zastupitelstvu i v městské radě, ale byl požádán, aby rezignaci zrušil, což také učinil.⁴⁸⁵

Na členské schůzi 9. ledna 1922 se národní demokraté zabývali státním rozpočtem, drahotnými příspěvky učitelů, drahotnými poměry a zdražením poštovního, uhlí, piva i ošacení.⁴⁸⁶ Na schůzi v říjnu 1922 vyslechli členové strany proslov náměstka Peška, národní demokrat Srba pohovořil o pozemkové reformě, náboženské otázce, průmyslové krizi a nezaměstnanosti, členka strany Janečková se zabývala propouštěním žen ze státních služeb a národní demokrat Fousek referoval o nedostatku učitelských sil na středních školách.⁴⁸⁷ Na veřejné schůzi konané na konci března 1924 v hotelu Buchar promluvil tajemník živnostenského odboru strany Jaroslav Babička o významu nadcházejících voleb pro živnostníky a obchodníky a uvedl, že zájem živnostníků a obchodníků by byl účinněji vyřešen ve straně hájící dobro všech.⁴⁸⁸ Na členské schůzi, která se konala 19. září 1925 v Pražské kavárně, promluvil o tříštění sil tvorbou nových stran poslanec Jan Kamelský. Dále pohovořil o náhradním průmyslu pro Příbram a okolí a o chystané železnici na trase Plzeň – Brno.⁴⁸⁹

Příbramští národní demokraté také velice aktivně útočili na ostatní strany. Například před volbami roku 1919 hlásali, že „*socialismus dnešní doby, který svým materialismem a požitkářstvím opojil mysle a otrávil srdce, který se stal měřítkem činů, to už není ten ideový socialismus, nýbrž to je socialismus úpadku, ničící, ale netvořící*“.⁴⁹⁰ Starostu Skopečka vyhodnotili jako slabého se snahou zalíbit se spolustraníkům, podle jejich názoru neměl dost odvahy, aby hájil zájmy obce.⁴⁹¹ K živnostenské straně se vyjádřili, že „*neudělala doposud nic kloudného, jediné*

483 Zápisy o schůzích obecního zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

484 Horymír, 8. 4. 1922, 52/14, s. 2.

485 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

486 Horymír, 21. 1. 1922, 52/3, s. 1.

487 Horymír, 21. 10. 1922, 52/42, s. 1.

488 Horymír, 5. 4. 1924, 54/14, s. 2.

489 Horymír, 26. 9. 1925, 55/39, s. 1.

490 Horymír, 17. 5. 1919, 49/20, s. 1.

491 Horymír, 8. 4. 1922, 52/14, s. 1.

pořádala několik tancovaček“.⁴⁹² V srpnu 1925 napadli národní demokraté také lidovce, kteří se podle jejich mínění nacházeli pod komandem cizích intrikánů, a protestovali proti přijmutí lidoveckých náhradníků do městské rady.⁴⁹³ Jejich ataků nezůstala ušetřena ani Strana československého domova, jejíž členové se k volbám podle národní demokracie přihlásili ze ctizádosti a klamně naděje na žlab.⁴⁹⁴

Národní demokracie se v Příbrami těšila velké voličské oblibě, město bylo často označováno baštou této strany. Úspěch zaznamenali příbramští národní demokraté již při komunálních volbách v roce 1919, kdy se ve městě umístili na třetím místě, zatímco v celostátním měřítku skončili poslední. Národní demokracii se ve městě zadařilo i v parlamentních volbách v roce 1920, kdy pro ni hlasovalo přes 20 % voličů, takže se v Příbrami umístila druhá, celostátně až pátá s 9 % hlasů. Třetí se strana umístila při komunálních volbách v roce 1923, kdy počet jejích mandátů v zastupitelstvu setrval na čísle 6, na stejné příčce se národní demokracie umístila i při komunálních volbách v roce 1924, ale počet jejích mandátů klesl na 5. Strana zaznamenala velký úspěch ve městě i při parlamentních volbách roku 1925, kdy se umístila třetí, celostátně až jedenáctá. Strana si také v prvních poválečných letech podržela post prvního starostova náměstka, který vykonával národní demokrat Bernard Pešek.

4.5 ČESKOSLOVENSKÁ STRANA SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ

Nejvýznamnějším členem příbramské odnože sociální demokracie byl zakladatel místní organizace této strany a poslanec říšské rady Hynek Klička, jenž stanul v čele okresního národního výboru a na konci října 1918 ve městě vyhlásil ustavení samostatného československého státu. Dalším z významnějších členů místní organizace sociální demokracie byl také Josef Sobotka, který například roku 1920 působil jako revident účtů městské aprovizace.⁴⁹⁵ Sobotka ohlásil svou rezignaci na členství v obecním zastupitelstvu i v městské radě v březnu 1920, avšak výkonný výbor sociální demokracie nevzal rezignaci na vědomí a projevil Sobotkovi důvěru, takže musel ve funkcích setrvat.⁴⁹⁶ Podruhé podal Sobotka rezignaci na zasedání obecního zastupitelstva 18. května 1920, a to na členství v městské radě i na předsednictví komise

492 Horymír, 11. 3. 1922, 52/10, s. 2.

493 Horymír, 15. 8. 1925, 55/33, s. 2.

494 Horymír, 4. 8. 1923, 53/31, s. 1.

495 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

496 Strana národně demokratická, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 929, karton č. 62.

pro sociální péči. V červenci 1921 jej za stranu nahradil Antonín Žáček.⁴⁹⁷ V polovině října 1921 podal okresní výbor sociální demokracie žádost státnímu návladnictví v Praze, aby bylo zavedeno šetření nehospodárností prezidia okresní správní komise v Příbrami.⁴⁹⁸ Místní organizace strany také podala žádost o vyšetření zpronevěry, jíž se dopustil předseda okresní správní komise a agrárník Richard Reimar, který si nechal vozit z rozbouraného obecního domu stavební materiál jako dříví, kámen, cihly a 500 kilogramů cementu do svého mlýna, stavbu nové kolny na jeho pozemku navíc provedli dělníci placení obcí.⁴⁹⁹ Poté, co vzalo obecní zastupitelstvo na zasedání dne 8. února 1923 na vědomí Skopečkovu rezignaci na člena obecního zastupitelstva i na starostenský úřad, stala se jeho nejbližší náhradnicí manželka holiče Anežka Švecová, která v té době však již nebyla členkou strany, a tak v obecním zastupitelstvu starostu nahradil hutník Vojtěch Hála.⁵⁰⁰ Příbramská sociální demokracie často spolupracovala s Československou socialistickou stranou, například v říjnu 1921 podaly obě tyto strany žádost, aby byla širší finanční komise rozšířena o dva jejich zástupce, za sociální demokracii byl do komise dosazen Adolf Bělka, za socialisty Vincenc Rataj.⁵⁰¹ Na jednání obecního zastupitelstva 10. března 1923 prosadili sociální demokraté spolu se socialisty pronajmutí městských lázní jejich stoupenci, německému lázeňskému Plecitému.⁵⁰²

Také sociální demokracie pořádala v Příbrami několik schůzí. Například 17. dubna 1922 proběhla schůze na téma „Význam janovské konference a konference tří internacionál“. 1. května 1922 se před budovou Státního báňského ředitelství konal veřejný tábor lidu, na kterém poslanec Johanis pronesl referát na téma „Evropský mír, stavební a invalidní pojištění a požadavky dělnictva“. Tábor lidu konaný 24. září 1922 oslavil 50 let práce strany.⁵⁰³ 1. května 1925 se uskutečnil tábor lidu na téma „Boj proti hospodářské a kulturní reakci, sociální zákonodárství, internacionála, jednotný postup dělnické třídy a světový mír“.⁵⁰⁴

497 Zápisy o schůzích obecního zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

498 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

499 Komunistická strana Československa, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 930, karton č. 62.

500 Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

501 Horymír, 15. 10. 1921, 51/42, s. 2.

502 Horymír, 17. 3. 1923, 53/11, s. 1.

503 Strana národně demokratická, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 929, karton č. 62.

504 Československá sociálně demokratická strana dělnická, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 927, karton č. 62.

V Příbrami byla sociální demokracie jednou z nejsilnějších stran, po celorepublikovém vzoru zvítězila se značným předstihem před ostatními stranami v komunálních volbách v roce 1919 i v parlamentních volbách roku 1920, voliči se však od sociálních demokratů odvrátili při komunálních volbách v roce 1923, kdy počet jejich mandátů v zastupitelstvu klesl o celou polovinu, tento úbytek pokračoval v druhých komunálních volbách v roce 1924, při nichž sociální demokracie ztratila další mandát. V parlamentních volbách roku 1925 naopak utřžila sociální demokracie v Příbrami úspěch, protože se ve městě umístila druhá, celostátně pouze čtvrtá. Sociální demokracie také držela v letech 1918–1925 post starosty města.

4.6 OSTATNÍ POLITICKÉ STRANY

Komunistická strana Československa uspořádala 12. listopadu 1922 schůzi v hostinci Františka Pelikána na téma „Význam ruské revoluce pro dělnictvo“. 30. listopadu 1922 uspořádali komunisté na náměstí T. G. Masaryka tábor lidu, jehož cílem bylo vznést požadavek o urychlení provádění pozemkové reformy a vystoupit proti snaze prodat část dobříšského panství kapitalistické společnosti, dále se komunisté zabývali stavebním a invalidním pojištěním a celními otázkami.⁵⁰⁵ 30. října 1924 podal komunista Žůček obecnímu zastupitelstvu protest proti zákazu komunistického protidrahotního tábora lidu na náměstí T. G. Masaryka, protože tábor sociální demokracie byl povolen. Protest ale zastupitelstvo zamítlo. Žůček také předložil zastupitelům rezoluci proti násilnému režimu v Podkarpatské Rusi, ale zastupitelstvo s ním souhlas neprojevalo.⁵⁰⁶ 7. května 1925 proběhl v Příbrami komunistický tábor lidu s programem „Boj proti drahotě a za vyšší mzdy pod vedením bolševické strany“.⁵⁰⁷ V říjnu 1925 povolala strana do obecního zastupitelstva za rezignujícího člena Kříže komunistu Janouška.⁵⁰⁸ Poprvé se komunisté účastnili komunálních voleb v roce 1923, kdy se s 572 hlasy ocitli na šestém místě a vydobyli tak 3 mandáty na radnici, které se jim ve volbách roku 1924 povedlo udržet. Při parlamentních volbách roku 1925 však v Příbrami utřžili značný neúspěch, protože se umístili až na šesté příčce, celostátně však druzí.

Naprosto marginální politickou stranou byla v Příbrami Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu. 11. května 1921 byl na žádost této strany do

505 Komunistická strana Československa, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 930, karton č. 62.

506 Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

507 Komunistická strana Československa, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 930, karton č. 62.

508 Horymír, 10. 10. 1925, 55/41, s. 2.

bytové komise kooptován agrárník František Vršecký.⁵⁰⁹ Strana uspořádala v březnu 1923 v hotelu Buchar veřejnou schůzi na téma „O dávce z majetku a přírůstku na majetku, jakož i berním systému“.⁵¹⁰ Významnějším počinem příbramských agrárníků byla intervence v záležitosti přidělu půdy hlubošského velkostatku a lesních revírů Obecnice a Sklenná Hut' do majetku obce Příbrami, kterou spolu se socialisty podnikli v březnu 1922.⁵¹¹ Při všech konaných volbách v letech 1918–1925 utržili celostátně silní agrárníci v Příbrami značné neúspěchy. V komunálních volbách v roce 1919, kdy se celorepublikově umístili třetí, získali ve městě pouhých 1,6 % hlasů. Tento neúspěch, daný zejména tím, že se v hornickém městě nenacházelo mnoho zemědělců a rolníků, a také tím, že od března 1921 ve městě agrárníkům konkurovala Strana československého domova, ve které se taktéž organizovali příbramští rolníci, přetrvával i v parlamentních volbách roku 1920, kdy se celostátně třetí agrárníci umístili v Příbrami úplně poslední. Do voleb v roce 1923 utvořili příbramští agrárníci koalici s domkáři, které se podařilo vydobýt sedmou příčku a dva mandáty na radnici, v komunálních volbách v roce 1924 ale agrárníci kandidovali sami a získali jeden mandát. Celorepublikově agrární strana zvítězila v parlamentních volbách v roce 1925, v Příbrami se však umístila až sedmá.

V prvních letech samostatného československého státu vznikly v Příbrami také dvě úplně nové strany. 20. března 1921 proběhla v hotelu Buchar schůze Spolku majitelů domů, na které promluvil řečník Holub z Králových Vinohrad. Ten ve své řeči uvedl, že Spolek majitelů domů by podle tehdejšího volebního řádu mohl prosadit 32 mandátů v poslanecké sněmovně, a tak se majitelé domů, zemědělci a drobní poplatníci sloučili do Holubem doporučené organizace Strany československého domova.⁵¹² Jedna z veřejných schůzí této nově vzniklé strany se konala 18. února 1923 v hotelu Buchar, na programu bylo pojednání o situaci majitelů domů a o dani z majetku.⁵¹³ Významnou osobností této strany byl její předseda, povoláním tesařský mistr, Josef Štván, který se stal členem stavebního odboru. Strana československého domova také vznesla žádost o dosazení jednoho člena a jednoho náhradníka do širšího výboru příbramské městské

509 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

510 Strana republikánského venkova, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 931, karton č. 62.

511 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

512 Horymír, 16. 4. 1921, 51/16, s. 1.

513 Horymír, 17. 2. 1923, 53/7, s. 3.

spořitelny. Členem se stal opět Josef Štván, jeho náhradníkem Emanuel Polák.⁵¹⁴ Předseda Josef Štván zemřel na konci roku 1925, a tak byl v čele strany nahrazen Emanuelem Polákem.⁵¹⁵ Příbramští domkáři kandidovali však pouze v komunálních volbách v letech 1923 a 1924, kdy se jim podařilo na radnici získat pouze jediný mandát.

Druhou nově vzniklou politickou stranou byla čistě pro Příbram specifická Akademická obec. Podle jejího člena, studenta příbramské VŠ báňské, inženýra Jůzy dal hlavní podnět k založení strany akademiků předseda příbramské odnože národní demokracie Černý svým projevem proneseným na protestním táboru proti přeložení této VŠ do Prahy. Podle Jůzova názoru opomíjelo město Příbram zájmy členů zdejší akademické obce, zejména o přeložení VŠ do Prahy, a tak si je museli akademici hájit sami. Národní demokracie nabídla studentům a profesorům před založením vlastní strany spolupráci, ti ji ale odmítli. Pro Akademickou obec agitoval nový studentský časopis Vír. Tato strana poprvé kandidovala v obecních volbách konaných roku 1924. Ve své kandidátní řeči předestřel člen strany a profesor Václav Macka konkrétní stanovisko Akademické obce k obecním volbám a udal program pro práci v obci, program akademiků jakožto lokální strany byl tedy poněkud odlišný od programů ostatních politických stran tím, že řešil obecní záležitosti na úkor obecných cílů politických stran.⁵¹⁶ Akademici však kandidovali pouze v opakovaných komunálních volbách roku 1924, kdy se umístili sedmí a získali 2 mandáty v obecním zastupitelstvu.

4.7 ZÁSTUPCI POLITICKÝCH STRAN V ORGÁNECH MĚSTSKÉ SAMOSPRÁVY

Městská rada na zasedání v srpnu 1919 stanovila politický klíč, podle kterého se měla ustanovit finanční komise. Sociální demokracie měla do tohoto orgánu vyslat tři své zástupce, lidovci a národní demokraté dva a živnostníci a socialisté po jednom svém členovi.⁵¹⁷ Při volbě předsedy finanční komise v roce 1920 se socialisté postavili proti volbě svého člena Engelberta Haasenkopfa a lidovci odmítli volbu jejich zástupce Jana Schneidera, protože se obecní finance nacházely v katastrofálním stavu a ani jedna ze zmíněných stran za to nechtěla nést odpovědnost.⁵¹⁸ V lednu 1921 proběhla podle politického klíče určeného poměrným zastoupením také volba nové místní školní rady.

514 Strana československého domova, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 932, karta č. 62.

515 Zápisy o schůzích obecního zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

516 Horymír, 5. 4. 1924, 54/14, s. 2.

517 Zápisy o schůzích městské rady 1919, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 88, č. knihy 88.

518 Zápisy o schůzích městské rady 1920, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 89, č. knihy 89.

Sociální demokracie vyslala tři členy a jednoho náhradníka, lidovci dva členy, národní demokraté jednoho člena s jedním náhradníkem, socialisté jednoho člena a jednoho náhradníka a živnostníci jednoho člena.⁵¹⁹ V lednu 1921 zvolila městská rada trestní obecní senát, jehož členy se stali sociální demokrat Skopeček, socialista Haasenkopf a živnostník Čížek.⁵²⁰ Na zasedání 2. března 1921 provedlo obecní zastupitelstvo volbu disciplinární komise pro úředníky. Za sociální demokracii byli zvoleni František Machuta a Jan Třešňák, za lidovce Jan Schneider, dále národní demokrat Viktor John, socialista František Škvára a živnostník Řehoř Kohout. Na podzim 1921 proběhla volba zvláštní zásobovací komise. Předsedou se stal národní demokrat Bernard Pešek, dále byli zvoleni sociální demokrat Třešňák, živnostník Kohout, lidovec Krůta a socialista Lambert Pešek.⁵²¹ Převzetím městské aprovizace pověřila městská rada v únoru 1922 socialistu Čížka, národního demokrata Bělohávkou a lidovce Schneidera.⁵²² V listopadu 1922 byli do výboru městské spořitelny podle poměrného zastoupení dosazeni František Pešek a František Machuta za sociální demokracii, lidovec Jan Schneider, Vincenc Rataj za socialistickou stranu a Emil Žalud za národní demokracii.⁵²³ Při volbě starosty na jaře 1923 sestávala komise z národního demokrata Františka Bláhy, socialisty Antonína Braniče, sociálního demokrata Jana Třešňáka a živnostníka Řehoře Kohouta.⁵²⁴ Jednání ohledně úpravy hranic města Příbrami a odloučené páté čtvrti připojené k Podlesí se účastnili především národní demokraté Emil Žalud a Bernard Pešek a sociální demokrat František Pešek. 21. května 1924 volilo nové obecní zastupitelstvo předsedy odborů. V čele osobního odboru stanul lidovec Augustin Čížek, v čele finančního lidovec Jan Schneider, hospodářsko-lesnický odbor vedl sociální demokrat František Pešek, stavební národní demokrat František Švejda, vodárenský lidovec Václav Endršt, politický národní demokrat Bernard Pešek, živnostenský živnostník Bohumil Hájek. V červenci byli do kuratoria muzea zvoleni za sociální demokracii František Pešek, za lidovce Augustin Čížek a Václav Endršt, za socialisty Engelbert Haasenkopf a František Klíma a za sociální demokracii Josef Ptáček. Do nové disciplinární komise byl zvolen domkář Josef Štván, který ale volbu nepřijal, a tak jej

519 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

520 Zápisy o schůzích městské rady 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 90, č. knihy 90.

521 Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1921, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 71, č. knihy 71.

522 Zápisy o schůzích městské rady 1922, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 91, č. knihy 91.

523 Horymír, 2. 12. 1922, 52/48, s. 2.

524 Zápisy o schůzích městské rady 1923, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 92, č. knihy 92.

nahradil živnostník Kohout, lidovec Josef Dvořáček a komunista Václav Žůček.⁵²⁵ Do komise pro daň z přírůstku hodnoty nemovitostí zvolili příbramští zastupitelé v dubnu 1925 lidovce Schneidera a Dvořáčka, živnostníky Jana Jecha a Jana Mezka a národního demokrata Zdeňka Černého.⁵²⁶

⁵²⁵ Zápisy o schůzích městské rady 1924, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 93, č. knihy 93.

⁵²⁶ Zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1925, SOkA Příbram, fond č. 152, inv. č. 72, č. knihy 72.

5 ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila především nejen na politické, ale i na ekonomické dění ve městě Příbrami v letech 1918–1925, tedy v období formování samostatného československého státu. Po vzoru zbytku republiky se i Příbram v těchto prvních poválečných letech potýkala s nedostatky základního a životně nutného zboží, jakým byly například brambory, mouka či uhlí, některými komoditami bylo hornické město dokonce zásobováno nepoměrně méně než města ostatní. Tento nedostatek a s ním spojené zdražování byly jednou z příčin rabování, které se ve městě odehrálo na samém sklonku roku 1918 a při němž dokonce došlo ke dvěma úmrtím. Důkazem, že se Příbram na konci války a po vyhlášení samostatného státu nalézala ve skutečně velice svízelné situaci, může být i označení města jakožto nouzového okresu Alicí Masarykovou. Dalším markantním problémem města, se kterým souvisela i obrovská nezaměstnanost ve městě i na celém okrese, byl upadající horní závod, za nějž se v tomto období snažili příbramští zastupitelé i živnostenské organizace najít náhradu. Ohledně této záležitosti došlo k jednání s několika společnostmi, například s firmami Ford anebo Ringhoffer, nicméně přestože příbramská samospráva nabízela různé výhody, žádnou úmluvu se sjednat nepodařilo. Příbramští zastupitelé také jednali s československými ministerstvy železnic a financí o zřízení náhradního průmyslu v Příbrami v podobě vybudování státních dílen pro opravy železničních lokomotiv. Můžeme si povšimnout, že Příbram často v jejích zájmech podporoval sociálnědemokratický poslanec Václav Johanis, a to nejen ohledně otázky náhradního průmyslu. Přes počáteční perspektivnost proběhnuvších jednání ztroskotal i tento projekt podporovaný samotným prezidentem Masarykem, a to i přestože Příbram stačila pro plánované dílny zakoupit reflektované pozemky a zatížit tak rozpočet města částkou ve výši 300 000 korun, otázka těchto pozemků, věnovaných státu, však nebyla rozřešena ještě ani na konci roku 1925. V obrovské krizi se také nacházely obecní finance, které po celé trvání tohoto období spravoval finanční referent lidovec Jan Schneider. Město se stále více zadlužovalo u nejrůznějších městských spořitelů, především příbramské, berounské a rokycanské. Celá situace dospěla až do bodu, kdy příbramští radní umořovali půjčky, určené k nejrůznějším projektům, dalšími půjčkami, a tak byla okresní správní komisi nařízena revize obecního hospodářství, při níž bylo odhaleno i několik nezanedbatelných zpronevěr. V době, kdy Příbram opouštíme, tedy na konci roku 1925, vzrostly dluhy obce na závratných 7 067 523 korun.

Cílem této práce bylo především zmapovat a popsat vývoj v Příbrami, přičemž jsme vyslovili hypotézu, že se v zásadě nelišil od toho celorepublikového. Cíl práce se nám podařilo splnit částečně, neboť se při psaní práce vyskytlo několik problémů. Tím největším byla skutečnost, že kromě informací o sčítání lidu roku 1921 obsahuje kronika z roku 1922, kterou jsem zamýšlela využít více, především geografické, geologické a topografické údaje, pro náš účel tedy informace nepotřebné, příbramské historii se věnuje pouze okrajově, a to v rovině novověku. Dalším problémem při zpracování práce bylo, že je v příbramském okresním archivu možné nahlédnout pouze do jedněch dobových novin, tedy Horymíra, v některých částech práce by ale bylo vhodnější použít více zdrojů tohoto druhu. Překážkou při zpracování poslední kapitoly byl obsah kartonu týkajícího se činnosti politických stran v Příbrami. Kromě toho, že je karton pomíchaný, neobsahuje informace, které jsem očekávala, a tak jsem poslední kapitolu musela sestavit především z dobového tisku a ze zápisů ze zasedání příbramských samosprávných orgánů, a tak není tolik podrobná, jak jsem původně zamýšlela. Zklamáním při psaní práce bylo i to, že při zpracování výsledků voleb jsem se musela spolehnout taktéž na dobový tisk, protože v kartonech se nachází složka pouze ohledně parlamentních voleb roku 1925, která navíc není úplná, jsou v ní zaneseny výsledky pouze dvou volebních obvodů. Všechny tyto skutečnosti mi tedy umožnily splnit cíl práce pouze částečně. Jak jsme předpokládali, vývoj v Příbrami se od toho celorepublikového lišil jen velmi pomalu. Za nejvýraznější rozdíl můžeme pokládat to, že Československá strana agrární (později Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu), jinde ve volbách tak silná, se v hornické Příbrami logicky umísťovala permanentně na posledních příčkách, výsledky voleb ve městě se vůbec často výrazně odlišovaly od těch celostátních. Nejsilnější stranou ve městě byla zřejmě sociální demokracie, která po celé toto období zvládla udržet post starosty, velké oblibě se v Příbrami však poněkud překvapivě těšila Československá národní demokracie, jejíž celostátní výsledky nebyly mnohdy natolik úspěšné jako ve městě, velké popularitě se v Příbrami těšili však i lidovci, k čemuž zřejmě přispěla i Svatá Hora, na jejich schůzích často prezentovaná jako významný národohospodářský činitel. Podstatnou odlišností v politické rovině byl vznik zcela nové politické strany s názvem Akademická obec, která byla čistě regionální záležitostí a která vznikla za účelem obhajoby zájmů studentů i profesorů zdejší VŠ báňské, bohužel hodlala podporovat zejména snahu o přenesení této VŠ do Prahy, což by značně město Příbram poškodilo, a to už jen z toho důvodu, že tato škola vtiskla Příbrami jedinečný ráz v tom smyslu, že

byla jediným venkovským městem celé republiky, ve kterém sídlila vysoká škola. K přenesení do Prahy však v období, o kterém pojednáváme, nedošlo. Příbramská VŠ byla nakonec přenesena až roku 1945, a to do Ostravy.⁵²⁷ S celorepublikovým vývojem naopak plně korespondovala například snaha příbramských zastupitelů o zlepšení dopravních možností obyvatel města i okresu. Se zvyšováním životní úrovně obyvatelstva totiž souviselo také houstnutí železniční i silniční sítě,⁵²⁸ a tak se příbramská samospráva snažila vydobýt pravidelné spojení s nedalekým Dobříšem a Sedlčany nebo železniční spojení Praha – Protivín a zapojit se i do projektované dráhy Plzeň – Brno. Se snahou o zvýšení životní úrovně obyvatelstva souvisely i pokusy o řešení neutuchající bytové krize, k čemuž na zasedáních příbramského zastupitelstva zazněl i poněkud bizarní návrh na předělání svatohorských schodů, významné příbramské kulturní památky, na obytné domky, či na jejich rozbourání k získání stavebního materiálu.

K tématům z této fáze dějin má stále smysl se vracet, neboť dosud nebyly vyčerpány všechny faktory, které v té době ovlivňovaly charakter a stabilitu politického systému první republiky. Na tuto diplomovou práci by bylo možné navázat hned v několika směrech. Příbram v tomto období zůstala netknuta v rovině společenských, tělocvičných, sportovních i jiných spolků jako byl například Sokol, Junák, Orel, Dělnická tělocvičná jednota nebo Jednota československé obce legionářské, přičemž Státní okresní archiv Příbram k těmto organizacím nabízí nepřehledné množství informací a materiálů. Dále by bylo možné například zasadit význam Svaté Hory a příbramských lidovců do Marmaggiho aféry a k tomu popsat průběh oslav mistra Jana Husa. Jinou možností se nabízí dále pokračovat ve zmapování prvorepublikového politického a ekonomického vývoje v Příbrami od roku 1926.

527 165. výročí založení Vysoké školy báňské v Příbrami. In: Příbramsko.eu [online], [cit. 2017–11–23].

Dostupné z: <http://www.pribramsko.eu/165-vyroci-zalozeni-vysoke-skoly-banske-v-pribrami-5229>.

528 EMMERT, František, *Průvodce českými dějinami 20. století*, Brno 2012, s. 91.

6 RESUMÉ

This thesis mainly deals with politic and economic life in Příbram during the first years of independent Czechoslovak state, which was called First Republic. It focus on events in years 1918–1925. The aim of the work was to describe politic and economic life in this former mining town, which is situated in central Bohemia. Also, another goal was to compare political events in Příbram with nationwide events. The first chapter deals with postwar events, such as declaration of an independent state, work of the District National Committee and looting at the end of year 1918, which led to 2 deaths. Also, world war I caused major problems such as lack of flour, potatoes, coal or clothing. This lacks led to several protests of Příbram inhabitants, which we also discuss in the first chapter. The second chapter deals with political and economic happenings since 1919 to 1922. Next chapter is dedicated to events since 1923 to 1925. The last chapter focuses on the activities of political parties in Příbram in years 1918–1925. The strongest party in this period was social democracy, which managed to hold the post of mayor all that time.

Apart from describing the political and economical development, this work is also devoted to description of municipal self-government, which mainly tried to solve the town's problem such as housing crisis, unemployment, expanding transport capabilities of the inhabitants and municipal finances. Příbram has a long tradition of mining, which began to fall, so the municipal council tried to find a solution and ensure a substitute industry. Negotiations took place for example with companies such as Ringhoffer and Ford. Councilors also tried to fix up substitute industry as state railway workshop. Despite all these efforts, no factory has been set up. A great deal of work is also dedicated to Rasin's monetary reform and the course of the visit of president Masaryk. Also, we discuss the early beginnings of the Marmaggi's affair, which began just on Svatá Hora in Příbram. During the work, we managed to find an interesting difference over the nationwide development. A purely regional political party was formed in Příbram, called Academic Community. However, goal of this party was mainly transfer of local Mining college to Prague, which would harm all town.

In this work we acquired the information partly from contemporary press, literature and archival funds deposited mainly in the State District Archive Příbram. On this topic, there is a great amount of literature looking at the issue of First Republic

at various angles. We used the direct and the progressive method during the writing this thesis.

7 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

7.1 NEVYDANÉ PRAMENY:

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Obecní volby, Národní výbor 1918, aprovidační komise 1919, lichevní soud 1919, karton č. 45.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Organizace správy po 1. světové válce, karton č. 45.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Rozpuštění obecního zastupitelstva a obecní volby 1923–1924, karton č. 45.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Drancování 6. 12. 1918 v Příbrami a jeho soudní projednávání, karton č. 60.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Protest proti špatnému zásobování uhlím a olejem 1919, karton č. 60.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, výtržnosti, nepokoje, tzv. náhradní průmysl, karton č. 60.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Československá sociálně demokratická strana dělnická, karton č. 62.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Československá strana národně socialistická, karton č. 62.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Strana národně demokratická, karton č. 62.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Komunistická strana Československa, karton č. 62.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Strana republikánského venkova, karton č. 62.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Strana československého domova, karton č. 62.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Československá strana lidová, karton č. 62.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Volby do poslanecké sněmovny a senátu 1925, karton č. 64.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Zápisy o schůzích městského výboru a rady 1918, č. knihy 68.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Zápisy o schůzích obecního zastupitelstva 1921, č. knihy 71.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Zápisy o schůzích obecního zastupitelstva 1925, č. knihy 72.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Zápisy o schůzích městské rady 1919, č. knihy 88.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Zápisy o schůzích městské rady 1920, č. knihy 89.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Zápisy o schůzích městské rady 1921, č. knihy 90.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Zápisy o schůzích městské rady 1922, č. knihy 91.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Zápisy o schůzích městské rady 1923, č. knihy 92.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Zápisy o schůzích městské rady 1924, č. knihy 93.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Zápisy o schůzích městské rady 1925, č. knihy 94.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Služební hlášení městské policie, č. knihy 520.

Státní okresní archiv Příbram, Fond Archiv města Příbramě, Městská kronika 1922, č. knihy 1817.

7.2 VYDANÉ PRAMENY:

MINISTERSTVO VNITRA a STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ, *Státní lexikon obcí v Čechách: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, číslo 266 sbírky zákonů a nařízení*, Praha 1923.

STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ, *Předběžné výsledky sčítání lidu z 15. února 1921*, Praha 1921.

7.2.1 PERIODIKA:

Horymír 1918, ročník 48.

Horymír 1919, ročník 49.

Horymír 1920, ročník 50.

Horymír 1921, ročník 51.

Horymír 1922, ročník 52.

Horymír 1923, ročník 53.

Horymír 1924, ročník 54.

Horymír 1925, ročník 55.

7.3 ODBORNÁ LITERATURA:

BARTOŠ, Josef, TRAPL, Miloš, *Československo 1918–1938. Fakta, materiály, realie*, Olomouc 1994.

BÍLEK, Jiří, *Bílá místa české historie. 4. 20. století do vzniku Československa, naplněný sen profesora filosofie*, Praha 2015.

BROKLOVÁ, Eva, *Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918–1938*, Praha 1992.

EMMERT, František, *Průvodce českými dějinami 20. století*, Brno 2012.

HARNA, Josef, *Konsenzus a kompromis. Budování politického systému první Československé republiky 1918–1922*, Praha 2013.

HORA-HOŘEJŠ, Petr, *Toulky českou minulostí. 14. 1. světová válka 1914–1918, osobnost T. G. Masaryka, zrod samostatné ČSR*, Praha 2016.

KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky. 1. Vznik, budování a zlatá éra republiky (1918–1929)*, Praha 2000.

KLIMEK, Antonín, *Vítejte v první republice*, Praha 2003.

MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. 1. Období 1861–1938*, Brno 2005.

OLIVOVÁ, Věra, *Dějiny první republiky*, Praha 2012.

PEHR, Michal, ŠEBEK, Jaroslav, *Československo a Svatý stolec. 1. Úvodní studie, od nepřátelství ke spolupráci*, Praha 2012.

RAŠÍN, Alois, *Finanční a hospodářská politika Československa do konce roku 1921*, Praha 1922.

SCHELLE, Karel, *Vznik československé republiky 1918*, Ostrava 2008.

ŠETŘILOVÁ, Jana, *Alois Rašín. Dramatický život českého politika*, Praha 1997.

WALTER, Václav, *Gustav Habrman. První ministr školství a národní osvěty Československé republiky*, Praha 1932.

7.3.1 KVALIFIKAČNÍ PRÁCE

ŠIKOVÁ, Kateřina, *Alois Rašín a jeho role v rámci první republiky*, Diplomová práce, FF ZČU, Plzeň 2017.

7.4 INTERNETOVÉ ZDROJE

165. výročí založení Vysoké školy báňské v Příbrami. In: *Příbramsko.eu* [online], [cit. 2017–11–23]. Dostupné z: <http://www.pribramsko.eu/165-vyroci-zalozeni-vysoke-skoly-banske-v-pribrami-5229>.

Božena Ecksteinová-Hnilíčková. In: *Encyklopedie ČSSD* [online], [cit. 2017–09–30]. Dostupné z: <http://www.historiecssd.cz/e/ecksteinova-hnilickova-bozena/>.

Ferdinand Jirásek. In: *Encyklopedie ČSSD* [online], [cit. 2017–09–30]. Dostupné z: <http://www.historiecssd.cz/j/jirasek-ferdinand/>.

Karel Dědic. In: Encyklopedie ČSSD [online], [cit. 2017–09–30]. Dostupné z: <http://www.historiecssd.cz/d/dedic-karel/>.

První Československé sčítání lidu 1921. In: Český statistický úřad [online], [cit. 2017–10–02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/prvni_ceskoslovenske_scitani_lidu_1921.

Rašínova měnová reforma. In: Česká národní banka [online], [cit. 2017–09–30]. Dostupné z: http://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/1_vznik_a_stabilizace_samostatne_ceskoslovenske_meny/rasinova_menova_reforma.html.

8 OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

8.1 OBSAH

Příloha 1: Starosta města Max Alleman.....	117
Příloha 2: Starosta města Josef Skopeček s prezidentem Masarykem	118
Příloha 3: Starosta města František Pešek.....	118
Příloha 4: Zasedací síň příbramské radnice.....	119
Příloha 5: Příbramský hotel Buchar	119
Příloha 6: Hlavní příbramské náměstí, později pojmenované po prezidentu Masarykovi.....	120
Příloha 7: Jižní část příbramského náměstí	120

8.2 HLAVNÍ ČÁST

PŘÍLOHA 1: STAROSTA MĚSTA MAX ALLEMAN⁵²⁹

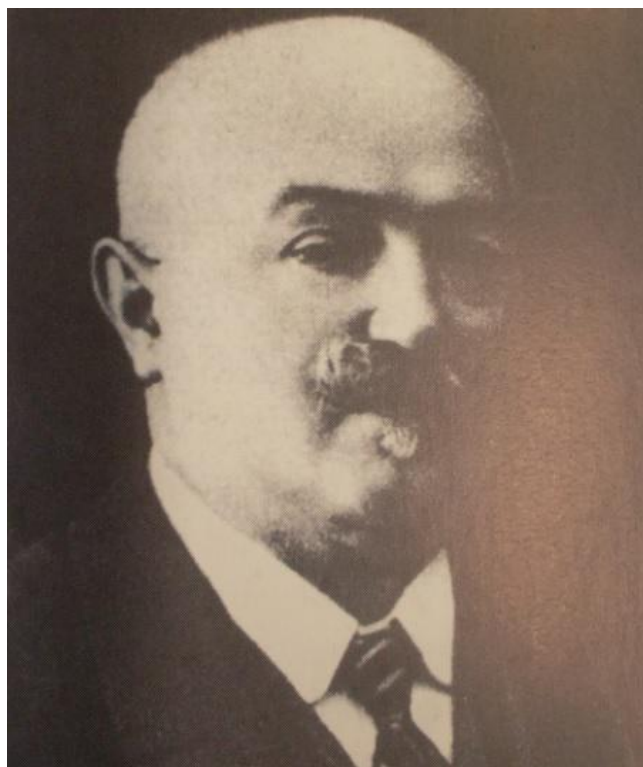

⁵²⁹ VELFL, Josef, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 147.

PŘÍLOHA 2: STAROSTA MĚSTA JOSEF SKOPEČEK S PREZIDENTEM MASARYKEM⁵³⁰

PŘÍLOHA 3: STAROSTA MĚSTA FRANTIŠEK PEŠEK⁵³¹

530 Tamtéž.

531 Tamtéž, s. 148.

PŘÍLOHA 4: ZASEDACÍ SÍŇ PŘÍBRAMSKÉ RADNICE⁵³²

PŘÍLOHA 5: PŘÍBRAMSKÝ HOTEL BUCAR⁵³³

532 VELFL, Josef, *Památky Příbrami v obrazech*, Příbram 2008, s. 53.

533 FRYŠ, Josef, PODLAHA, Josef, *Příbram. Přítomná minulost*, Příbram 2004, s. 24.

PŘÍLOHA 6: HLAVNÍ PŘÍBRAMSKÉ NÁMĚSTÍ, POZDĚJI POJMENOVANÉ PO PREZIDENTU MASARYKOVĚ⁵³⁴

PŘÍLOHA 7: JIŽNÍ ČÁST PŘÍBRAMSKÉHO NÁMĚSTÍ⁵³⁵

8.3 ZDROJE OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

FRYŠ, Josef, PODLAHA, Josef, *Příbram. Přítomná minulost*, Příbram 2004.

VELFL, Josef, *Památky Příbrami v obrazech*, Příbram 2008.

VELFL, Josef, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998.

534 Tamtéž, s. 20.

535 Tamtéž.